

Publikacijos

VILNIAUS VYSKUPIJOS ASAVOS, BUTRIMONIŲ IR RODŪNIOS PARAPIJIEČIŲ VARTOJAMŲ KALBŲ TYRIMAS 1907 m.

Parengė Vytautas Merkys

Publikuojami 8 dokumentai rusų k. su vertimu į lietuvių kalbą. Vyskupo Eduardo Ropo (Eduard von Ropp) nurodymai dėl vadovaujančių katalikų dvasininkų komisijos sudarymo vartojamų kalbų būklei trijose minėtose stipriai tautinės asimiliacijos paliestose parapijose (jos 70–80 km į pietus nuo Vilniaus) nustatyti. Trys komisijos protokolai savo turiniu yra unikalūs, daugiau tokių nė nežinome. Jie užfiksavo individualius 182 Asavos ir 142 Rodūnios parapijiečių parodymus, duotus su priesaika apie savo šeimų (nurodomas jų narių skaičius ir gyvenamoji vieta) vartojamas kalbas bendraujant šeimoje, kaimo bendruomenėje, meldžiantis namie ir bažnyčioje. Parodymai liudija apie laipsnišką „paprastosios“ (artimos baltarusių kalbai) ir lenkų kalbų išsigalėjimą ir būdus, kaip buvo išstumiamą seniau vartotą lietuvių kalbą. Net atskirose šeimose senieji dar kalbėjo lietuviškai, o jų vaikai ir anūkai jau mieliau vartojo slavų kalbas. Tarp aukštesniųjų socialinių sluoksnių slavų kalbos buvo išsigalėjusios daugiausia, beje, ten „paprastoji“ kalba buvo išstumiamą lenkų kalbos.

Trys komisijos narių raportai vyskupui pateikė siūlymus dėl lietuvių ir lenkų kalbų vartojimo šių trijų parapijų bažnyčiose ir vaikų katechizacijos tvarkos.

Šioje publikacijoje pateikiami 8 dokumentai: 1) du Vilniaus vyskupo barono Eduardo Ropo (Eduard von Ropp) 1907 m. nurodymai sudaryti prelado Jano Kurčevskio vadovaujamą dvasininkų komisiją ištirti, kurias kalbas buityje ir religiniame gyvenime vartoja Rodūnios dekanato Asavos, Butrimonių ir Rodūnios parapijiečiai ir pareikšti savo siūlymus, kiek lenkų ir lietuvių kalbos vartotinos bažnyčiose; 2) trys šios komisijos protokolai, fiksuojant iš Asavos ir Rodūnios parapijiečių reikalaujamus duomenis apie vartojamas kalbas, ir 3) J. Kurčevskio ir komisijos narių Švenčionių dekanato Jono Burbos ir Lydos dekanato Juozapo Škopo raportai apie tyrimo rezultatus ir siūlymai dėl religiniame gyvenime vartotinių kalbų tvarkos bei masto. Deja, detalių Butrimonių parapijiečių apklausos duomenų, kurie minimi šiuose raportuose, mums archyvuose rasti nepavyko.

Šie dokumentai yra svarbus šaltinis pažinti tuos istorinius pokyčius, kurie vyko Vilniaus vyskupijos gyvenime ir buvo sąlygoti bent keleto išorinių ir vidinių veiksnių: istorinės Abiejų Tautų Respublikos pilietinės-tautinės savimonės, šiuolaikinio visuomenės demokratėjimo, vietinių kompaktiškų katalikiškų etnosų virtimo moderniomis tautomis. Nemažą

vaidmenį turėjo taip pat deskstruktyvi Rusijos imperijos valdžios politika katalikų atžvilgiu. Naujos istorinės aplinkybės determinavo pačios sielovados kalbinių priemonių kaitą, turint omenyje nuo viduramžių likusią praktiką, kai luominio elito pastangomis šalia sakralinės lotynų kalbos buvo siekiama sakralizuoti ir šio elito vartojamą kalbą, kone visiškai neatsižvelgiant į dar visuotinio Tridento bažnytinio susirinkimo nutarimus, kad Bažnyčios ir katalikų bendruomenės atsinaujinimą, atgimimą turėjo sąlygoti sielovada vietos gyventojų vartojamomis kalbomis.

Mūsų pateikiama publikacija yra unikalus XX a. pradžios kalbų vartojimo lietuvių–slavų paribio teritorijoje šaltinis, kuris įgalina pažinti aukštesniųjų dvasininkų konservatyvų religinio gyvenimo suvokimą, jų prisirišimą prie senųjų luominių tradicijų ir skirtingo lygio asimiliacijos modelių, pamatyti jų vertikaliuosius pjūvius, savitai kertančius bajorų (bajorkaimių, užsienių ir dvarų gyventojų), miestiečių (pvz., Rodūnios miestelio) luomus ir valstietiškas kaimo bendruomenes.

Publikuojamų šaltinių paskirtis ganėtinai universali – ji svarbi istorikams asimiliacijos eigai, asimiliacijos ir akultūracijos sąveikai pažinti, svarbi kalbininkams dvikalbystės ir trikalbystės padariniams suvokti, svarbi ir etnologams, tyrinėjantiems šeimos, kaimo bendruomenės santykius, tarpusavio dvasinį bendravimą, papročius (ir tautosaką). Socialinės psichologijos specialistams, manau, kils problema, kaip įvairiakalbėje šeimoje ir bendruomenėje funkcionuoja įvairių lygių kalbos „mados“ ir kaip jos gali netrikdyti normalios buities.

Mūsų publikacija reprezentuoja skirtingu lygmeniu pažengusią Asavos, Butrimonių ir Rodūnios parapijų asimiliaciją. Trisdešimčia metų vėliau panašią medžiagą rinko Vilniaus universiteto dėstytoja filologė Halina Turska, parašiusi monografiją „Apie lenkų kalbos plotų Vilniaus krašte atsiradimą“ (1939), tačiau mūsų publikacijos nagrinėjamas dekanatas liko už jos dėmesio ribų. Dabartiniai lietuvių kalbininkai, dar nežinodami šių publikuojamų šaltinių, rašydami apie XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios asimiliacijos procesą, tenkinosi lietuvių–slavų ribos paieškomis.

Rodūnios dekanato daugiakalbėje erdvėje krinta į akis visų rūšių kalbinis nepastovumas, sąlygiškumas. Net atskiri dvasininkų apklausinėjami parapijiečiai negalėjo tvirtai pasakyti, kurią kalbą jie patys vartoja, kaip kalba jų kaimas, neretai išnyra pavyzdžiai, kai painiojama vadina moji paprastoji ir lenkų tarmės ir kunigų vartojamos bendrinės lietuvių kalbos skirtumas, kurį visų pirma sąlygojo ne pati tarmė, o jos užterštumas polonizmais ir paprastosios kalbos leksika. Kalbos nepastovumas, dinamizmas kyšote kyšo ir parapijiečių apklausos protokoluose, kurie rašyti rusiškai, tačiau juose neretai matome nerusiškos sintaksės formas, lenkiškus arba paprastosios kalbos terminus, linksnių derinius. Vietovardžių pavadinimai, vardai ir pavardės taip pat nestabilūs, bet visur juos

siekta savaip suslavinti, rusifikuoti arba polonizuoti. Vietovardžius būtų buvę lengva suvienodinti pagal oficialų Vilniaus gubernijos vietovardžių sąrašą¹, tačiau manėme, kad mokslo reikalams bus vertingiau, jei paliksimė taip, kaip komisija juos užrašė. Ieškodami autentiškų lietuviškų šių vietovardžių formų naudojome Marijos Razmukaitės darbu². Vertime asmenvardžius lietuvinome, laikydamiesi „Lietuvių pavardžių žodyno“³.

Išsamiau suprasti publikuojamų šaltinių kilmę padės čia pateikiami papildomi duomenys.

Komisiją sudaręs Vilniaus vyskupas ordinaras E. Roppas (1851–1939) gimė Daugpilio apskrityje, baigė teisės fakultetą Peterburgo universitete, gavo tarnybą Senate, bet ją metė, įstojo į Žemaičių kunigų seminariją Kaune ir ją baigė 1886 m., paskui studijavo teologiją Insbruke ir Fryburge, grįžo į Žemaičių vyskupiją, 1902 m. popiežius Leonas XIII paskyrė jį Tiraspolio vyskupu (centras Saratove). 1903 m. E. Ropas gavo Vilniaus vyskupiją, per 1904 m. birželio 13 d. įgresą Vilniaus katedroje bene pirmasis iš Vilniaus vyskupų pasakė pamokslą taip pat lietuvių kalba. Šią kalbą kaip privalomą discipliną įvedė ir Vilniaus kunigų seminarijoje. Per lietuviškų parapijų vizitacijas mėgo sakyti pamokslus lietuviškai. Į lietuvių–slavų paribio parapijas, kuriose dar buvo neišblėsusi lietuvių kalba, parapijiečių prašomas ėmė skirti kunigus lietuvius, beje, gerai kalbančius ir lenkiškai. Tačiau dėl politinių kaltinimų 1907 m. spalio 5 d. rusų administracija vysk. E. Ropą pašalino iš pareigų ir uždraudė gyventi savo vyskupijoje.

Asavos, Butrimonių ir Rodūnios parapijų lietuviai klebonai ir vikarai taip pat buvo skiriami vyskupo E. Ropo. Asavos klebonas Feliksas Garbatavičius (Harbatavičius) čia keletą metų dirbo jau ligi vyskupo E. Ropo, bažnyčioje šalia lenkiškai skaitomos Evangelijos bei pamokslų ėmė skaityti Evangeliją lietuviškai ir kada ne kada sakyti lietuviškus pamokslus. F. Garbatavičiui įsisirgus, parapiją administravo iš Rodūnios atkeltas vikaras Jonas Gudonis. Po F. Garbatavičiaus mirties 1906 m. balandžio mėn. parapijos klebonu vyskupas paskyrė kun. Juozapą Stašį, vos 26-erių metų vyrą, kilusį iš Zarasų apskrities valstiečių. Butrimonyse tuomet klebonavo lietuvis Petras Budra, o Rodūnioje – Stanislovas Brazauskas (Brzozovskis), jo vikaras buvo Jonas Gudonis.

Šių kunigų dalia buvo sunki ne tik dėl toli šiose parapijose pažengusios asmiliacijos, bet ypač dėl Rodūnios dekanato Eišiškių klebono Nikazijaus Juozapo Gintovto-Dzievaltovskio (Gintauto Deltuviškio) pastangų

¹ И. И. Гошкевич, *Виленская губерния. Полный список населенных мест со статистическими данными о каждом поселении*, Вильна, 1905, p. 185–186, 193–195, 207–208.

² *Lietuviški tradiciniai vietovardžiai: Gudijos, Karaliaučiaus krašto, Latvijos ir Lenkijos*, Vilnius, 2002, p. 13–55; *Vietovardžių žodynas*, Vilnius, 2002.

³ *Lietuvių pavardžių žodynas, A–K*, Vilnius, 1985, L–Ž, Vilnius, 1989.

visiškai pašalinti lietuvių kalbą iš religinio gyvenimo, ją pakeičiant tradiciškai išsigalėjusia (kai viešpatavo luominis elitas) lenkų kalba. Nors buvo kilęs iš senos lietuvių bajorų giminės, tačiau lietuviškai nemokėjo ir, be lenkų kalbos, galėjo susikalbėti vien valstybine rusų ir paprastąja kalbomis. Jo akcijoje prieš sielovados darbą gimtąja lietuvių kalba svarbiausia atrama tapo bajorų, užsienių ir dvarų bajorai, kalbėję tik lenkiškai arba lenkiškai ir paprastąja kalba ir Rodūnios miestelio maldingosios moterys, vadintos davatkomis.

Dėl to prieš tuos kunigus, kurie bažnyčiose bei apskrityse religiniame gyvenime šalia lenkų kalbos ėmė vartoti ir lietuvių kalbą, pasipylė skundai vyskupui, prasidėjo atviri parapijiečių susidūrimai su savo kunigais, kai kuriuos iš jų dėl jauno amžiaus ir nepatyrimo išvesdami iš kantrybės ir būtino dvasininkui etinio santūrumo. Vyskupas E. Ropas iš Asavos parapijiečių, kurių svarbiausias organizatorius buvo iš šios parapijos kilęs notaras Adomas Grigelevičius, 1906–1907 m. gavo keturis panašaus turinio skundus. Pirmuosius tris skundus turime apibūdinti detaliau, nes čia pagal jų siuntėjus jis sugrupavo savo 1907 m. sausio 30 d. apklausos protokolą (žr. dok. 3).

Pirmasis – 1906 m. rugpjūčio 24 d. – skundas vyskupui buvo pasiųstas 46 parapijiečių vardu. Prašoma gelbėti parapiją, nes buv. administratorius J. Gudonis privalomai liepęs mokytis lietuviškai, atstūmęs tuos, kurie nemoka lietuviškai ir gąsdinęs, kad jį pakeisias toks kunigas, kuris priversias „per trejetą metų mus visus tapti tamsiais lietuviais“. Skundėjai būgštavo, kad toks klebonas būsiąs naujai paskirtasis J. Stašys, kuris sekmadienį išdalijęs lietuviškus suplikacijų tekstus. Prašė būtinai skirti naują kleboną lenką, tokį, kaip kaimyninės Žirmūnų parapijos (joje lietuvių kalba buvo išguita) kleboną Boleslovą Sperskį, ir skirti komisiją padėti čiai parapijoje ištirti, bet jokia būdu į ją neįtraukti kunigų lietuvių. Skundą gavęs vyskupas užrašė rezoliuciją: „Iškviesti Stašį, tegul įsimena, jog neturi teisės be mano sutikimo keisti pamaldų tvarką“⁴. Stašiui nurodyta, kad į kuriją atvyktų rugpjūčio 29 d.

Antrą skundą asaviečiai vyskupui įteikė 1907 m. sausio 4 d. jau 97 parapijos katalikų vardu. Čia vėl prašė tokio gero klebono, kaip B. Sperskis, nes J. Stašys jiems bažnyčioje primetęs lietuviybę, draudžias per jo lietuviškus pamokslus išeiti iš bažnyčios, bardamas, kad skuba į smuklę, lenkiškai ir paprastai kalbantiesiems nenorįs duoti religinių patarnavimų⁵.

Vos gavęs šį prašymą, E. Ropas paskyrė dvasininkų komisiją padėti čiai Asavos ir Butrimonių parapijose ištirti (žr. dok. 1).

Trečiąją Asavos parapijos skundą vyskupo kanceliarija gavo 1907 m. sausio 18 d., jis siųstas net 222 parapijiečių vardu. Jame dar smarkiau pa-

⁴ Asavos parapijiečių 1906 08 24 skundas vyskupui lenkų kalba su vysk. E. Ropo rezoliucija, *Lietuvos valstybės istorijos archyvas* (toliau – LVIA), f. 694, ap. 1, b. 2837, l. 2–3.

⁵ Minėtasis skundas, ten pat, l. 5–6 v.

brėžiamos klebono pastangos įtvirtinti lietuvių kalbą religinėje praktikoje, tariamai pažeidžiant tradicines, sakytume sakralines, lenkų kalbos teises. Anot skundo, „bažnyčioje ir namuose meldžiamės bei giedame lenkiškai, maldaknygės tik lenkiškos, mūsų bažnyčioje poteriaujame, katekizmo mokomės ir pamokslų klausome tik lenkiškai, t. y. visiškai suprantamai visiems, ir niekas iš mūsų nepalinko prie lietuvių kalbos“. Iškeliamas ir socialinis kun. J. Stašio nepakantumas bajorams, nes juos siunčias į cerkvę pas popą, net vieno bajoro – Tumelevičiaus iš Balatninko bajorkaimio – nesutikęs laidoti su mišiomis (konkretesnė priežastis nenurodoma). Vėl kaip dovanos vyskupas prašomas skirti klebonu minėtąjį B. Sperskį⁶.

Vos išsiuntę šį skundą, jo organizatoriai sužinojo, kad vyskupas jų skundų tirti paskyrė komisiją, į kurią įtraukė Švenčionių dekaną J. Burbą, kurį jie pavadino „visoje vyskupijoje žinomu žemaičiu ir svarbiausiu nelentosios litvomanijos vadovu“. Lenkų teisėms ginti prašė į komisiją skirti Rodūnios dekaną N. Gintovtą arba Lydos dekaną Juozapą Škopą⁷. Į tai atsižvelgdamas vyskupas į komisiją šalia J. Kurčevskio ir J. Burbos įtraukė J. Škopą (žr. dok. 1).

Kas vyskupą paskatino tirti kalbų padėtį Butrimonių parapijoje, nėra pakankamai aišku. Toje pačioje byloje, kaip asaviečių skundai, yra nedaug tuotas Butrimonių parapijos lietuvių prašymas vyskupui. Prašymo siuntėjai pasirašė arba kaip neraštingi buvo surašyti net trijuose su puse puslapio. Skundžiamasi, kad lenkai ir baltarusiai iš bažnyčios nori pašalinti lietuviškai skaitomą Evangeliją, sakomus pamokslus ir giedamas giesmes. Jei prašymo apginti lietuvių teises vyskupas nepatenkinsias, prašytojai nenurimsią ir toliau ieškosią teisybės⁸. Prašymas byloje įsiūtas tarp 1907 m. sausio 19 ir 24 d. laikraščių iškarpu, taigi lyg būtų po to, kai vyskupas jau sudarė minėtąją dvasininkų komisiją. Galbūt tai atsakomasis skundas prašytojams sužinojus, kad lietuvių kalbos bažnyčioje priešininkai jau išsiuntė savo skundą, kurio surasti mums nepavyko.

Rodūnios parapijos tyrimą lėmė klebono S. Brazausko 1906 m. gruodžio 30 d. skundas vyskupui, nukreiptas prieš savo dekaną N. Gintovtą, kuris kelia bajorkaimių gyventojus ir maldingąsias Rodūnios parapijos moteris-davatkas prieš „pagonišką lietuvių kalbą“, esą prieš pasigailėjimo nevertus lietuvių kunigus. Šie dekanas sukurstyti parapijiečiai gavę prašymo vyskupui tekstą ir dabar renką parašus, kad lietuvių kalba būtų iš Rodūnios bažnyčios pašalinta. Dekanas taip pat esąs kaltas, kad šioje bažnyčioje grupė parapijiečių bando trukdyti lietuviškus pamokslus ir giesmes⁹. Gavęs šį kun. S. Brazausko raštą, vyskupas E. Ropas sudarytai

⁶ Minėtasis skundas, ten pat, l. 33–35.

⁷ Minėtasis skundas, ten pat, l. 37–37v.

⁸ Minėtasis prašymas, ten pat, l. 38–39v.

⁹ Minėtasis S. Brazausko skundas lenkų k., vyskupo kanceliarijoje gautas 1907 m. sausio 9 d., LVIA, f. 604, ap. 1, b. 10204, l. 30–31 v.

dvasininkų komisijai davė papildomą užduotį taip pat ištirti padėtį Rodūnios parapijoje (žr. dok. 2). Pats kun. S. Brazauskas minėtąjį savo skundą vyskupui rašė jau sužinojęs, kad turbūt dekanas N. Gintovto siūlymu iškeliamas administratoriumi į Užvileikio dekanato Medilo parapiją, kurioje, galima sakyti, lietuvių nebuvo. Šią žinią savo Rodūnios parapijai S. Brazauskas viešai pranešė 1907 m. sausio 14 d. Parapijiečiai parašė prašymą vyskupui, kad jų kleboną, kuris čia dirbo septynerius metus, paliktų vietoje¹⁰. Prašymas nebepadėjo.

Minėtoji dvasininkų komisija savo užduotį ėmėsi vykdyti nuo Asavos parapijos, joje išbuvo, rodos, dvi dienas, nors protokolas datuotas tik 1907 m. sausio 30 d. Visų pirma, rodos, J. Škopas atskirai surašė asaviečių pirmųjų trijų prašymų pateikėjų sąrašus, palikdamas pakankamus tarpus papildomai kiekvieno asmens parodymams įrašyti. Tačiau parodymus davė tik 99 parapijos gyventojai (jie protokole sunumeruoti vėliau, jau baigus jį rašyti), nes laikytasi nuomonės, jog visus sukviesti ir apklausti truktų per ilgai ir, be to, pakankamus duomenis gauti galima vien iš savaveiksmių šeimos narių, daugiausia tų, kurių rankose buvo visi svarbiausi šios šeimos ūkio reikalai (žr. dok. 3). Apklausos protokolą, kaip rodo rašysena, pakaitomis rašė J. Kurčevskis ir J. Škopas. Kokių nors esminių skirtingų subjektyvumo raiškos požymių nepastebėjome. Nebent tai, kad J. Kurčevskis dažniau palikdavo šioje vietoje vartojamus nerusiškus terminus, gramatines formas arba mažiau vienodino asmenvardžius. J. Burbos rašto pavyzdžių šiame ir kituose komisijos protokoluose neradome.

Komisija, apklaususi prašymų siuntėjų atstovus, iš įvairių parapijos gyvenviečių sušaukė dar kitą 82 suaugusių žmonių būrį, kurie (su retomis išimtimis) prie minėtųjų skundų (prašymų) vyskupui nebuvo prisidėję. Juos taip pat apklausė vien tik J. Kurčevskis ir J. Škopas ir pasikeisdami surašė atskirą protokolą (žr. dok. 4), kaip ankstesnio protokolo (dok. 3) priedą. Abu šiuos protokolus pasirašė vienas J. Kurčevskis – komisijos vadovas. Lyginant prašymus padavusių ir jų neteikusių asmenų parodymus, matyti didesnis pirmųjų angažuotumas lietuvių kalbos funkcijų nenaudai. Nors, beje, ir vieni, ir antri apklausiamieji buvo iš anksto prisaikdinti, kad nuoširdžiai sakys vien tik tiesą¹¹.

Rodūnios parapijiečių apklausą komisija padarė atvykusi iš Asavos, jos protokolas (žr. dok. 5) kaip dokumentas liko galutinai neišformintas – neturi antraštės ir dvasininkų komisijos vadovo parašo, nors iš rašysenos nesunku atpažinti, kad šį protokolą pakaitomis rašė tie patys asmenys – J. Kurčevskis ir J. Škopas. Čia parodymus davę parapijiečiai sugrupuoti

¹⁰ Minėtasis prašymas, vyskupo kanceliarijoje gautas 1907 01 23, ten pat, l. 32–33.

¹¹ Priesaikos tekstas lenkų k. su priesaiką davusių asmenų sąrašu, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 2837, l. 15–16.

Iš dalies dok. 3 ir 4 jau panaudojome savo straipsnyje „Vilniaus vyskupijos lietuvių–slavų paribio asimiliacijos modelis XX a. pradžioje: Asavos parapija“, kuris išspausdintas tęstiniame leidinyje „Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Istorija“ (2002, Nr. 51, p.11–22).

pagal gyvenvietes, komisijos nariai nurodydavo ir iš liudytojų sužinotą šių gyvenviečių sodybų (gyvenamųjų namų) skaičių. Ši namų skaičių vėliau skliaustuose patikslino Rodūnios vikaras (J. Gudonis?) dar pridurdamas ir toje gyvenvietėje esančių katalikų skaičių¹².

Be to, šiam protokolui buvo pasirinkta lentelės forma, kurioje po kaimo, bajorkaimio, užusienio ar dvaro pavadinimo įrašomas apklausiamojo asmens vardas bei pavardė, jo nuomonė, kurios kalbos vartojamos šioje gyvenvietėje. Tolesnėse skiltyse nurodoma apklaustojo asmens šeimyninė padėtis (vedęs, nevedęs, ištekėjusi, neištekėjusi, našlys arba našlė – mūsų publikacijoje ši skiltis sąlygiškai pažymėta *a* raide), po to eina skiltis su šeimos ar tiksliau – šeimynos – narių skaičiumi (*b*). Tolesnės trys skiltys (*c–e*) rodo šeimos (šeimynos) ir atskirų jos narių (senelių, tėvų ir vaikų) vartojamą kalbą bendraujant šeimoje ir viešajame gyvenvietės gyvenime (*c*), kuria kalba bažnyčioje klauso ir nori klausyti pamokslus (*d*) ir kuria kalba meldžiasi, kalba poterius, mokosi katekizmo (*e*)¹³. Šie liudytojai taip pat iš anksto buvo prisaikdinti¹⁴.

Komisijos nariai, baigę parapijiečių apklausas ir surašę protokolus, apie kalbų vartojimą parapijose ir savo siūlymus dėl lenkų ir lietuvių kalbų vietos bažnyčiose bei religiniame gyvenime vyskupui pranešė atskirais raportais (žr. dok. 6–8) ir, be to, prelatas J. Kurčevskis dar ir asmeniškai pokalbio su vyskupu metu.

Vyskupas komisijai dar nė nepradėjęs darbo ir vėliau, jau gavęs jos narių raportus, vėl sustiprino lenkų kalbos vietą šių parapijų gyvenime, o ligi tol čia buvusius lietuvius kunigus išblaškė po baltarusiškas parapijas. Be jau minėtojo S. Brazausko, Asavos kleboną J. Stašį perkėlė į Svyrių dekanato Kanstantinavos parapiją administratoriumi, o P. Budrą eiti tokias pat pareigas – į Gardino dekanato Mastų parapiją, J. Gudonį – į Vileikos dekanato Krasnos (Raudonasalės?) parapiją.

Deja, lietuvių ir lenkų kalbų vartojimo šiose bažnyčiose ir apskritai religiniame gyvenime problema liko neišspręsta, ji nuolat aštrėjo įvairiems sluoksniams, ypač žemiausiems, sąmonėjant tautiniu atžvilgiu. Krenta į akis vienu dvasininkų konservatyvus užsispyrimas laikytis tradiciškai įsivyravusios lenkų kalbos, kitų nepatyrimas ir nemokėjimas derinti praktinio lietuvių ir lenkų kalbų vartojimo bažnyčiose. Atsiliepė ir apskritai didėjanti tautinių sąjūdžių ir tautinio lietuvių ir lenkų antagonizmo raiška visuomenės gyvenime, ypač ten, kur buvo mišri tautinė gyventojų sudėtis.

¹² Apskritai šis vikaras sudarinėjo statistiką, kiek iš kurios gyvenvietės atvyko parodymus duoti žmonių (atitinkamas sąrašas, LVIA, f. 604, ap. 1, b. 10204, l. 17).

¹³ Rusiškame originale atitinkamas lentelės skiltis pažymėjome rusų raidyno seka.

¹⁴ Priesaikos tekstas ir ją davusių parapijiečių sąrašas lenkų k., ten pat. l. 9–9 v.

1. 1907 m. sausio 4 d. Vilniaus vyskupo E. Ropo nurodymas sudaryti dvasininkų komisiją ir ištirti, kokias kalbas vartoja Asavos ir Butrimonių parapijiečiai
Originalas, mašinraštis – LVIA, f. 694, ap. 1, b. 2857, l. 7

Виленский римско-католический епископ, января 4 дня 1907 г., № 28, г. Вильно

Г. вице-оффициалу Виленской р.к. духовной консистории прелату Курчевскому

Предлагаю Вашему Высокопреподобию по соглашению с свенцяньским деканом кс. Иоанном Бурбой отправиться в приход Оссовский и Бутриманский для расследования на месте независимо от возбужденных лично против настоятелей вопросов процентуального отношения в приходах людей, употребляющих в своей семейной жизни литовский и польский или белорусский языки, для определения насколько литовский и польский языки должны быть употребляемы в проповедях, общественных молитвах и церковном пении и уведомить меня о результате, а также мнении Вашего Высокопреподобия насчет устройства богослужения.

Виленский епископ † Эдуард

За секретаря кс. В. Шиманский

Prierašas ranka. 29 янв. 1907 г., № 446. Г. Лидскому декану – принять участие в сем расследовании.

2. 1907 m. sausio 9 d. Vilniaus vyskupo E. Ropo nurodymas dvasininkų komisijai ištirti, kurias kalbas vartoja Rodūnios parapijiečiai
Originalas, mašinraštis, LVIA, f. 604, ap. 1, b. 10204, l. 8

Виленский римско-католический епископ, января 9 дня 1907 г., № 75, г. Вильно

Г. вице-оффициалу Виленской р. к. духовной консистории прелату Курчевскому

В дополнение к предписанию моему от 4 сего января за № 28, препровождая при сем донесение радунского настоятеля кс. Бржозовского, жалующегося на действия декана кс. Гинтовта, предлагаю Вам, согласно учиненной мною надписи на означенном донесении¹,

¹ *Rodūnios klebono Stanislovo Brazausko 1906 m. gruodžio 30 d. raštas nr. 344 rašytas lenkiškai (LVIA, f. 604, ap. 1, b. 10204, l. 30–31 v) vyskupo raštinėje, kaip rodo spaudas, gautas 1907 m. sausio 9 d. Jame vysk. E. Ropo rezoliucija lenkų k.: Dołączyć raduńską parafią do dwóch uprzednich, których stan narodowy polecony do zbadania prałatowi Kurczewskiemu i ks. dziekanowi Burbie.*

Vertimas

Vilniaus Romos katalikų vyskupas, 1907 m. sausio 4 d., nr. 28, Vilnius

P. Vilniaus R[omos] k[atalikų] dvasinės konsistorijos viceoficiolui prelatui Kurčevskiui

Siūlau Jums, Dvasiškasis Tėve, susitarus su Švenčionių dekanu kun. Jonu Burba, nuvykti į Asavos ir Butrimonių parapijas ir vietoje asmeniškai iširti, nesilaikant iškeltųjų prieš vietos klebonus klausimų, koks parapijiečių procentas savo šeimos gyvenime vartoja lietuvių ir lenkų arba baltarusių kalbas, kad būtų galima nustatyti, kiek lietuvių ir lenkų kalbos gali būti vartojamos pamoksluose, viešose maldose ir bažnytiniame giedojime, ir pranešti man apie rezultatus bei Jūsų, Dvasiškasis Tėve, nuomonę, kaip reikia organizuoti pamaldas.

Vilniaus vyskupas † Eduardas
Už sekretorių kun. V. Šymanskis

Prierašas ranka: 1907 m. sausio 29 d., nr. 446. P. Lydos dekanui – pridedėti prie šio tyrimo.

Vertimas

Vilniaus Romos katalikų vyskupas, 1907 m. sausio 9 d., nr. 75, Vilnius

P. Vilniaus R[omos] k[atalikų] dvasinės konsistorijos viceoficiolui prelatui Kurčevskiui

Papildydamas savo šio sausio 4 d. paliepimą nr. 28, siunčiu Rodūnios klebono kun. Brazausko pranešimą¹, kuriuo skundžiasi dekanas kun. Gintovto veiksmais, ir siūlau Jums, vadovaujantis šiame pranešime mano

¹ Priskirti Rodūnios parapiją prie dviejų ankstesniųjų, kurių tautinę padėtį liepiau iširti prelatui Kurčevskiui ir kun. dekanui Burbai.

произвести надлежащее расследование и о последующем с своим мнением и заключением донести мне.

Виленский епископ † Эдуард
За секретаря кс. В. Шиманский

3. 1907 m. sausio 30 d. Asavos parapijiečių, padavusių skundus vyskupui, apklausos protokolas

Originalas, LVIA, f. 694, ap. 1, b. 2837, l. 1–26 v.

Протокол допроса прихожан оссовского костела относительно употребления ими наречий в исполнении религиозных обязанностей, составлен 1907 г. января 30 дня в м. Оссове.

Жалобщики по прошении 24 августа 1907 г.*

1**, 1***. Осип Витукевич, см. № 40 в приложении.

2. Людвик Сурвилло.

3. 2. Эдмунд Ольшевский, околица Болотники, холост, трех нас в доме, по польски говорим, а по-литовски не понимаем. Прошение подписал.

4. Михаил Ненартович. 5. Юрий Ненартович.

6. 3. Фома Седлецкий, дер. Подваранцы, женат, четверо детей, дома говорим по-просту, мы старые некоторые слова литовские понимаем, а дети не умеют. Прошение подписал.

7. 4. Викентий Жемайтук, дер. Подваранцы, женат, детей двое, по-просту разговариваем, я литовский понимаю, а дети ничего литовского не знают. Прошение подписал.

8. Иосиф Жемайтук. 9. Иосиф Пташинский.

10. 5. Матвей Винцкевич, дер. Лопацишки, женат, шесть детей, по-просту и по-польски дома говорим, а по-литовски я не понимаю, а жена из Радуня немного понимает, в деревне также все не понимают по-литовски. Прошение подписал и носил подписывать.

11. 6. Викентий Драб, местечко Осово, женат, детей четверо, дома говорим по-просту, мы старшие немного по-литовский понимаем, а дети не понимают. Прошение подписал.

12. Леонард Гарасимович.

* Turėtų būti: 1906 г.

** Šiame protokole iš anksto surašytos visos prašymų vyskupui pateikėjų pavardės ir palikta vietos parodymams įrašyti. Šios pavardės, jeigu prie jų nėra įrašyta parodymų, originale nesunumeruotos, dėl patogumo jas sunumeravome kursyvu.

*** Jei iš anksto sudarytame pavardžių sąrašė prie pavardės įrašyti parodymai, jie protokoluotojo sunumeruoti eilės tvarka, – šioje publikacijoje šie numeriai spausdinami stačiu šriftu.

parašyta rezoliucija, kaip reikiant iširti ir apie rezultatus su savo nuomone ir išvada man pranešti.

Vilniaus vyskupas † Eduardas
Už sekretorių kun. V. Šymanskis

Vertimas

Asavos bažnyčios parapijiečių, kvostų dėl jų vartojamų tarmių religinėms pareigoms atlikti, protokolas, surašytas 1907 m. sausio 30 d. Asavoje. 1907 m. rugpjūčio 24 d. prašymo skundėjai.

1. Juozas Vitukevičius, žr. priedo nr. 40.

2. Liudvikas Survila.

3. 2. Edmundas Alšauskas, Balatninko bk., nevedęs, namie trise, kalbame lenkiškai, o lietuviškai nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

4. Mykolas Nenartavičius. 5. Jurgis Nenartavičius.

6. 3. Tomas Sedleckas, Padvarių k., vedęs, 4 vaikai, namie kalbame paprastai, mes, seniai, kai kuriuos lietuviškus žodžius suprantame, o vaikai nemoka. Prašymą pasirašiau.

7. 4. Vincas Žemaitukas, Padvarių k., vedęs, 2 vaikai, kalbame paprastai, aš lietuviškai suprantu, o vaikai lietuviškai visiškai nemoka. Prašymą pasirašiau.

8. Juozas Žemaitukas. 9. Juozas Ptašinskas.

10. 5. Motiejus Vinckevičius, Lapočiškių k., vedęs, 6 vaikai, namie kalbame paprastai ir lenkiškai, o lietuviškai aš nesuprantu, žmona iš Rodūnios truputį supranta, kaime taip pat lietuviškai niekas nesupranta. Prašymą pasirašiau ir nešiojau pasirašinėti.

11. 6. Vincas Drabas, Asavos miestelis, vedęs, 4 vaikai, namie kalbame paprastai, mes, vyresnieji, lietuviškai truputį suprantame, o vaikai nesupranta. Prašymą pasirašiau.

12. Leonardas Garasimavičius.

13. 7. Казимир Дойлидко, из дер. Погородна, женат, детей 3, разговор дома по-просту, большие сыны понимают и говорят по-литовски со мною. При мне невестка с 4 детьми говорит по-просту, некот. слова понимает по-литовски, молимся по-польски. Прошение подписал.

14. Казимир Куровский. 15. Адам Гайдук. 16. Варфоломей Жемайтук. 17. Адам Швед. 18. Иван Шоматович. 19. Осип Лемантович.

20. 8. Казимир Лясковский, дер. Подзи, женат, детей 3, братьев 4 и отец, вообще душ около 12, разговор литовский дома, а к детям обращаемся по-просту, а со старыми родителями – по-литовски, с братьями и невестками – по-просту, проповедей и друку литовского не понимаем, читаем книги польские и молимся по-польски, литовского не желаем. Прошение просил подписать.

21. 9. Мартин Пашкилевич, местечко Осово, женат, детей имею, но при мне четверо душ. По-просту и по-польски говорим, а по-литовски понимаю только так, как здесь говорят, но пробоща не понимаю. Прошение подписал.

22. Казимир Зелязовский. 23. Мартин Григелевич. 24. Андрей Юргель. 25. Казимир Лесковский. 26. Матвей Струкель.

27. 10. Бернард Григалевич, д. Подгородно, женат, детей пятеро, дома говорим по-просту и по-литовски, детей учим только по-польски и по-просту, ксендза по-литовски говорящего не понимаю, у нас другой литовский язык, в костеле не желаем по-литовски. Прошение подписал сам.

28. 10. Юрий Лясковский, из дер. Погородна, женат, детей 5, дом[ашний] разговор по-польски и по-просту, по-литовски не умеем. На прошении подписался.

29. Петр Паскевич. 30. Мацей Ярас. 31. Адам Дода. 32. Андрей Матонис. 33. Крист Руселевич. 34. Иозеф Ромашук. 35. Адам Бовшис. 36. Мацей Дода. 37. Адам Дода. 38. Мартин Малюк. 39. Андржей Мацеюн.

40. 12. Ян Гойжевский, окол[ица] Малые Довгяллы, женат, детей трое, говорим по-польски, а по-литовски ани слова не понимаем. Прошение подписал.

41. Казимир Гайдкуль.

42. 13. Фр. Юхневич, застенек Боркушки, вдовец, нас семь душ, говорим только по-польски, а литовского ничего не понимаю. Прошение подписал.

43. Михаил Ясюкайтис. 44. Винцентий Швед. 45. Винцентий Шаброль. 46. Альфонс Соколовский.

13. 7. Kazimieras Dailidka, iš Paaradnės k., vedęs, 3 vaikai, namie kalbame paprastai, vyresnieji sūnūs lietuviškai supranta ir su manimi kalba. Mano marti su 4 vaikais kalba paprastai, kai kuriuos žodžius supranta lietuviškai, meldžiamės lenkiškai. Prašymą pasirašiau.

14. Kazimieras Kurauskas. 15. Adomas Gaidukas. 16. Baltramiejus Žemaitukas. 17. Adomas Švedas. 18. Jonas Šamatavičius. 19. Juozas Lemantavičius.

20. 8. Kazimieras Liaskauskas, Puodžių k., vedęs, 3 vaikai, 4 broliai ir tėvas, iš viso apie 12 žmonių, namie kalbame lietuviškai, o į vaikus kreipiamės paprastai, su senais tėvais [kalbame] lietuviškai, su broliais ir jų žmonėmis – paprastai, lietuviškų pamokslų ir knygų nesuprantame, knygas skaitome ir meldžiamės lenkiškai, lietuvių kalbos nenorime. Prašymą prašiau pasirašyti.

21. 9. Martynas Paškelevičius, Asavos miestelis, vedęs, vaikų turiu, bet su manimi gyvena keturi, kalbame lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai tesuprantu tik čionykštę kalbą, bet klebono nesuprantu. Prašymą pasirašiau.

22. Kazimieras Zelezauskas. 23. Martynas Grigolevičius. 24. Andriejus Jurgelis. 25. Kazimieras Leskauskas. 26. Motiejus Strukelis.

27. 10. Bernardas Grigalevičius, Paaradnės k., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame paprastai ir lietuviškai, vaikus mokome tik lenkiškai ir paprastai, lietuviškai kalbančio kunigo nesuprantu, pas mus lietuvių kalba kitoniška, bažnyčioje lietuvių kalbos nenorime. Prašymą pasirašiau pats.

28. 11. Jurgis Leskauskas, iš Paaradnės k., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, lietuviškai nemokame. Prašymą pasirašiau.

29. Petras Paskevičius. 30. Motiejus Jaras. 31. Antanas Doda. 32. Andriejus Matonis. 33. Kristis Ruselevičius. 34. Juozapas Romašiukas. 35. Adomas Bobšys. 36. Motiejus Doda. 37. Adomas Doda. 38. Martynas Maliukas. 39. Andriejus Maciejūnas.

40. 12. Jonas Gaižauskas, Mažųjų Daugėlių bk., vedęs, 3 vaikai, kalbame lenkiškai, o lietuviškai nė žodžio nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

41. Kazimieras Gaidulis.

42. 13. Fr. Juchnevičius, Barkuškių užsienis, našlys, mes septyniese, kalbame tik lenkiškai, o lietuviškai nieko nesuprantu. Prašymą pasirašiau.

43. Mykolas Jasiukaitis. 44. Vincentas Švedas. 45. Vincentas Šabrolis. 46. Alfonsas Sakalauskas.

По прошению 4 янв. 1907 г.

1. 14. Карл Струкель, дер. Татарки, женат, детей семеро, дома говорим по-польски и по-просту, литовского мало сам понимаю, в деревне у нас только старые говорят по-литовски, а молодые только по-просту, в костеле литовского не желаем. Прошение подписали все, и дети мои.

2. 15. Людвик Драб, местечко Осово, женат, детей четверо, дома по-просту говорим и молимся по-польску, по-литовски разумею, но не разговариваем, так и в целом Осове (местечке) понимают по-литовски, но разговаривают по-просту и литовского не желаем учиться. Прошение подписал.

3. Зофия Струкель. 4. Марианна Струкель.

5. 16. Петр Жалис, дер. Татарка, прежде говорили по-литовски, жена моя – только по польски и дети по-польски и по-просту читаем и молимся. Я нынешнего ксендза говорящего не понимаю, вся деревня говорит по-просту и большая часть говорит по-литовски, но молятся [по-]польски.

6. Иван Жалис.

7. 17. Казимир Ненартович, дер. Татарка, женат, детей 4 и мать, литовс[кий] и польск[ий] , в кост[еле] – по-польски, трудно по литовску. Неграмотный, подписал не читая.

8. Осип Жалис. 9. Марианна Жалис.

10. 18. Осип Рапковский, д. Татарка, женат, одно дитя, дома разговариваем только по-польски, по-литовски понимаю, но неразговариваю, в деревне говорят некоторые по литовски, но больше по-просту, в костеле не желаю по-литовски. Просьбу подписал. Поучения в костеле не понимаю.

11. Антонина Жалис. 12. Антонина Рапковская.

13. 19. Адам Маргелевич, дер. Татарки, женат, детей четверо. По-литовски ничего не понимаем. Прошение подписал.

14. Антон Маргелевич. 15. Антонина Маргелевич. 16. Петронеля Маргелевич.

17. 20. Степан Кулис, дер. Татарки, холост, пять душ в доме, газговариваем по-просту больше и по-литовски, также в деревне, [литовского] немного понимаю, а жмудского языка не понимаю. Просьбу подписал.

18. Казимир Струкель. 19. Анна Струкель. 20. Ева Струкель. 21. Бронислава Струкель. 22. Викентий Жалис. 23. Андрей Жалис. 24. Юстина Жалис. 25. Антон Жалис. 26. Карл Струкель. 27. Винцентий Струкель. 28. Антон Струкель. 29. Эльжбета Струкель. 30. Иван Китович.

Dėl 1907 m. sausio 4 d. prašymo:

1.14. Karolis Strukelis, Totorkos k., vedęs, 7 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, lietuviškai aš mažai suprantu, mūsų kaime tik seniai kalba lietuviškai, o jauni – tik paprastai, bažnyčioje lietuvių kalbos nenorime. Prašymą pasirašėme visi, ir mano vaikai.

2. 15. Liudvikas Drabas, Asavos miestelis, vedęs, 4 vaikai, namie kalbame paprastai ir meldžiamės lenkiškai, lietuviškai suprantame, bet nekalbame, taip ir visoje Asavoje (miestelyje) lietuviškai supranta, bet kalba paprastai ir lietuviškai mokytis nenorime. Prašymą pasirašiau.

3. Zofija Strukel. 4. Marijona Strukel.

5. 16. Petras Žalys, Totorkos k., seniau kalbėjome lietuviškai, mano žmona [kalba] tik lenkiškai ir vaikai – lenkiškai ir paprastai, skaitome ir meldžiamės [lenkiškai]. Aš dabartinio kunigo kalbančio lietuviškai nesuprantu, visas kaimas kalba paprastai ir dauguma kalba lietuviškai, bet meldžiasi lenkiškai.

6. Jonas Žalys.

7. 17. Kazimieras Nenartavičius, Totorkos k., vedęs, 4 vaikai ir motina, [kalba] lietuviškai ir lenkiškai, bažnyčioje [meldžiasi] lenkiškai, lietuviškai sunku. Neraštingas, pasirašiau neskaitęs.

8. Juozas Žalys. 9. Marijona Žalys.

10. 18. Juozas Rapkauskas, Totorkos k., vedęs, 1 vaikas, namie kalbame tik lenkiškai, lietuviškai suprantu, bet nekalbu, kaime kai kurie kalba lietuviškai, bet dauguma – paprastai, bažnyčioje lietuviškai nenoriu. Prašymą pasirašiau. Pamokslų bažnyčioje nesuprantu.

11. Antanina Žalys. 12. Antanina Rapkovskaja.

13. 19. Adomas Margelevičius, Totorkos k., vedęs, 4 vaikai, lietuviškai nieko nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

14. Antanas Margelevičius. 15. Antanina Margelevič. 16. Petronėlė Margelevič.

17. 20. Steponas Kulys, Totorkos k., nevedęs, namie 5 žmonės, kalbame daugiausia paprastai ir lietuviškai, kaip ir visas kaimas, truputį suprantu, o žemaičių kalbos nesuprantu. Prašymą pasirašiau.

18. Kazimieras Strukelis. 19. Ona Strukel. 20. Ieva Strukel. 21. Bronislava Strukel. 22. Vincentas Žalys. 23. Andriejus Žalys. 24. Justina Žalys. 25. Antanas Žalys. 26. Karolis Žalys. 27. Vincentas Strukelis. 28. Antanas Strukelis. 29. Elzbieta Strukel. 30. Jonas Kitavičius.

31. 21. Викентий Китович, дер. Татарки, женат, трое детей, дома говорим по-польски и по-просту, я сам немного понимаю по-литовски, но семья моя ничего по-литовски не понимает. Прошение написал.

32. Розалия Китович. 33. Меляния Соколовская. 34. Антонина Юхневич. 35. Екатерина Куровская. 36. Иван Ивашкевич. 37. Катерина Кейзова. 38. Антонина Кейзова. 39. Юрий Кейзан. 40. Анна Кейзан. 41. Иван Шишко. 42. Адам Шишко. 43. Антонина Шишко. 44. Анна Шишко. 45. Юрий Шишко. 46. Юзефа Шишко. 47. Марианна Шишко. 48. Викентий Банковский. 49. Мария Банковская. 50. Терезия Дурнякова. 51. Теодора Банковская. 52. Викентий Банковский. 53. Винцентый Адамицкий. 54. Николай Матеюнас. 55. Петронеля Басюль. 56. Ева Росинская. 57. Юрий Росинский. 58. Константина Росинская. 59. Викентий Щигло. 60. Марцели Щигло. 61. Катерина Касюкевич. 62. Вероника Басюль.

63. 22. Варфоломей Генъ, дер. Гольманцишки, женат, дет[ей] 6, разговор дома по-просту, по-литовски говорить не могу, но понимаю немножко, дети ничего не понимают, учим по-польски. Настоятеля проповеди не понимаю. Прошение просил подписать.

64. Виктория Генъ, жена Варфол[омея]. Дети их: 65. Осип Генъ, 66. Константин Генъ, 67. Регина Генъ. 68. Анна Новицкая. 69. Осип Адамицкий. 70. Мария Адамицкая. 71. Казимир Шишко.

72. 23. Андрей Адамицкий, дер. Гольманцишки, женат, двое детей, по-литовски даже не понимаем, в деревне старые говорят по-литовски, а молодые не понимают. Прошение подписал.

73. София Адамицкая. 74. Александра Пугачь. 75. Винцента Пугачь.

76. 24. Юрий Шишко, дер. Гольманцишки, юноша двадцати лет, говорю по-польски и по-просту, литовский язык только понимаю, а говорить не могу и все в деревне говорят только по-польски и по-просту, а по-литовски в деревне не слышно говорящих. Прошение подписал.

77. София Шишко. 78. Михаил Шишко. 79. Юзефа Шишко. 80. Фома Кулис. 81. Гендруся Кулис. 82. Анна Марчулис. 83. Фадей Сакович.

84. 25. Валерий Наркун, д. Иони, холост, нас дома пятеро, по-литовски ничего не понимаем и так во всей деревне. Прошение подписал.

85. 26. Владислав Ардзюк, д. Иони, холост, живу с матерью, по-литовски ничего не понимаю и так в целой деревне. Прошение подписал.

31. 21. Vincentas Kitavičius, Totorkos k., vedęs, 3 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, aš pats truputį suprantu lietuviškai, bet mano šeima nieko lietuviškai nesupranta. Prašymą pasirašiau.

32. Rozalija Kitovič. 33. Melanija Sokolovskaja. 34. Antanina Juchnevič. 35. Kotryna Kurovskaja. 36. Jonas Ivaškevičius. 37. Kotryna Keizova. 38. Antanina Keizova. 39. Jurgis Keizanas. 40. Ona Keizan. 41. Jonas Šiška. 42. Adomas Šiška. 43. Antanina Šiško. 44. Ona Šiško. 45. Jurgis Šiška. 46. Juozapa Šiško. 47. Marijona Šiško. 48. Vincentas Bankauskas. 49. Marija Bankovskaja. 50. Teresė Durniakova. 51. Teodora Bankovskaja. 52. Vincentas Bankauskas. 53. Vincentas Adamickis. 54. Mikalojus Motiejūnas. 55. Petronėlė Basiul. 56. Ieva Rosinskaja. 57. Jurgis Rosinskas. 58. Konstantina Rosinskaja. 59. Vincentas Ščigla. 60. Marcelis Ščigla. 61. Kotryna Kasiukevič. 62. Veronika Basiul.

63. 22. Baltramiejus Genys, Galmantiškių k., vedęs, 6 vaikai, namie kalbame paprastai, lietuviškai negaliu kalbėti, bet truputį suprantu, vaikai nieko nesupranta, juos mokome lenkiškai, klebono pamokslų nesuprantu. Prašymą prašiau pasirašyti.

64. Viktorija Genienė, Baltr[amiejaus] žmona. Jų vaikai: 65. Juozas Genys, 66. Konstantinas Genys, 67. Regina Genytė. 68. Ona Novickaja. 69. Juozas Adamickis. 70. Marija Adamickaja. 71. Kazimieras Šiška.

72. 23. Andriejus Adamickis, Galmantiškių k., vedęs, 2 vaikai, lietuviškai net nesuprantame, kaime seniai kalba lietuviškai, jauni – nesupranta. Prašymą pasirašiau.

73. Sofija Adamickaja. 74. Aleksandra Pugač. 75. Vincenta Pugač.

76. 24. Jurgis Šiška, Galmantiškių k., 20 metų jaunuolis, kalbu lenkiškai ir paprastai, lietuviškai tik suprantu, bet negaliu kalbėti ir visi kaime kalba tik lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai kalbančių negirdėti. Prašymą pasirašiau.

77. Sofija Šiško. 78. Mykolas Šiška. 79. Juozapa Šiška. 80. Tomas Kulys. 81. Gendrutė Kulys. 82. Ona Marčiulis. 83. Tadas Sakavičius.

84. 25. Valerijus Narkūnas, Jonių k., nevedęs, mūsų namuose penketas, lietuviškai nieko nesuprantame ir taip visame kaime. Prašymą pasirašiau.

85. 26. Vladislovas Ardžiukas, Jonių k., nevedęs, gyvenu su motina, lietuviškai nieko nesuprantu ir taip visame kaime. Prašymą pasirašiau.

86. Ян Гойжевский.

87. 27. Адольф Гойжевский, ок[олица] Малые Довгяллы, женат, двое детей, по-польску в доме и по-литовски не понимаем и ездим в другие костелы по молебствия. Прощение подписал.

88. Степан Верцинский.

89. 28. Петр Гойжевский, околица Малые Довгяллы, вся околица только по-польски говорит и по-литовски не понимает. Прощение подписал. И ксендз набрасывает литовский язык незнающим совершенно.

90. 29. Раймунд Боцевич, околица Малые Довгяллы, холост, дома три души, по-литовски ани слова не понимаем, говорим по-польски. Прощение подписал.

91. 30. Владислав Гойжевский, околица Ясанцы, женат, детей семь, только по-польски разговариваем, по-литовски не понимаем. Прощение подписал.

92. 31. Иван Гойжевский [и] 93. Викентий Гойжевский – сыновья Владислава Гойжевского из Великих Довгялл, см. обор. 5 [№ 44].

94. 32. Антон Гойжевский, околица Малые Довгяллы, холост, дома шесть душ, по-литовски ани слова не понимаем и так вся околица. Прощение не подписывал, может быть другой Антон.

95. 33. Адам Довгялло, околица Довгяллы, женат, трое детей, по-польски и по просту только говорим, а по-литовски не понимаем ани слова и наук в костеле не желаем. Прощение подписал. Если бы пробошь учил только литовцев, ничего против сего не имею.

96. 34. Винцентий Довгялло, околица Довгяллы, холост, нас четверо братьев, по-литовски ани слова в нашей околице никто не понимают. Прощение подписал.

97. 35. Вацлав Довгялло, околица Довгяллы, холост, дома нас трое, по-литовски ани слова не понимаем. Прощение подписал.

98. 36. Антон Довгялло, околица Довгяллы, женат, детей восемь, разговариваем только по-польски, а литовского ничего не понимаем. Прощение подписал.

По прошению 18 января 1907 г.

1. Бонифаций Тумелевич.

2. 37. Павел Барщевский, окол. Довгяллы, детей не имею, дома по-польски говорим, в целой околице двадцать домов, никто по-литовски не понимает и не желаем. Прощение подписал.

3. 38. Валериан Довгялло, окол. Довгяллы. вдов, детей 2, говорим по-польски, литовского не понимаем и в околице по литовски не говорят.

4. Александра Мицкевичева.

86. Jonas Gaižauskas.

87. 27. Adolfas Gaižauskas, Mažųjų Daugėlių bk., vedęs, 2 vaikai, namie [kalbame] lenkiškai ir lietuviškai nesuprantame ir važiuojame mels-tis į kitas bažnyčias. Prašymą pasirašiau.

88. Steponas Vercinskas.

89. 28. Petras Gaižauskas, Mažųjų Daugėlių bk., visas bajorkaimis kalba tik lenkiškai ir lietuviškai nesupranta. Prašymą pasirašiau. Ir kuni-gas primeta lietuvių kalbą jos visai nemokantiems.

90. 29. Raimundas Bacevičius, Mažųjų Daugėlių bk., nevedęs, namie 3 žmonės, lietuviškai nė žodžio nesuprantame, kalbame lenkiškai. Prašy-mą pasirašiau.

91. 30. Vladislovas Gaižauskas, Jasionių bk., 7 vaikai, kalbame tik lenkiškai, lietuviškai nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

Vladislovo Gaižausko iš Didžiųjų Daugėlių (žr. [nr. 44] sūnūs: 92. 31. Jonas Gaižauskas ir 93. Vincentas Gaižauskas.

94. 32. Antanas Gaižauskas, Mažųjų Daugėlių bk., nevedęs, namie 6 žmonės, lietuviškai nesuprantame nė žodžio ir taip visame bajorkaimyje. Prašymo nepasirašiau, gal ten kitas Antanas.

95. 33. Adomas Daugėla, Daugėlių bk., vedęs, 3 vaikai, kalbame tik lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai nė žodžio nesupranta ir [lietuviškų] pamokslų bažnyčioje nenorime. Prašymą pasirašiau. Jei klebonas mokytų tik lietuvius, prieš tai nieko neturėčiau.

96. 34. Vincentas Daugėla, Daugėlių bk., nevedęs, mes 4 broliai, lietuviškai mūsų bajorkaimyje niekas nė žodžio nesupranta. Prašymą pasirašiau.

97. 35. Vaclovas Daugėla, Daugėlių bk., nevedęs, mes namie trise, lietuviškai nė žodžio nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

98. 36. Antanas Daugėla, Daugėlių bk., vedęs, 8 vaikai, kalbame tik lenkiškai, o lietuviškai nieko nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

Iš 1907 m. sausio 18 d. prašymo.

1. Bonifacas Tumelevičius.

2. 37. Povilas Barščiauskas, Daugėlių bk., vedęs, vaikų neturiu, namie kalbame lenkiškai, visame bajorkaimyje 20 namų, niekas lietuviškai ne-supranta ir nenorime. Prašymą pasirašiau.

3. 38. Valerijonas Daugėla, Daugėlių bk., našlys, 2 vaikai, kalbame lenkiškai, lietuviškai nesuprantame ir bajorkaimyje lietuviškai nekalba.

4. Aleksandra Mickevičienė.

5. 39. Болеслав Мицкевич, околицы Довгяллы, женат, одно дитя, по-литовски никто у нас не понимает, а говорим по-польски и по-просту. Прошение подписал.

6. 40. Владислав Мицкевич, околица Довгяллы, холост, брат предшествующего, по-литовски ничего не понимаем. Прошение подписал.

7. Александр Мицкевич. 8. Владислав Швабович. 9. Александр Жамойтель. 10. Юлия Соколовская. 11. Станислав Соколовский. 12. Юлия Жамойтель.

13. 41. Адольф Гойжевский, околица Ясанцы, женат, детей шесть, по-польски говорим только, а по-литовски ани слова и не желаем по-литовски. Прошение подписал сам, сын за себя и жена за себя.

14. Ярослав Гойжевский, сын его, 15. Эмилия Гойжевская, жена.

16. 42. Юзеф Запасник, околица Ясанцы, женат, детей пять, по-польски дома говорим, а по-литовски не разумеем и не хотим и учиться не желаем. Прошение подписал.

17. Юлиан Гойжевский.

18. 43. Казимир Запасник, околица Ясанцы, женат, детей шесть, дома разговариваем только по-польски, а по-литовски в целой околице никто не понимает. Просьбу подписал.

19. Юзеф Лужинский. 20. Станислав Запасник.

21. 44. Владислав Гойжевский, околица Великие Довгяллы, женат, детей пятеро, дома говорим только по-польски, по-литовски ани слова. Прошение подписал с двумя сыновьями.

22. Казимерж Бизукевич. 23. Владислав Крейвиц.

24. 45. Адольф Андрушкевич, дер. Жамойцишки, женат, детей двое, по-литовски ничего не понимаем и в деревне никто не говорит по-литовски. Прошение подписал.

25. Станислав Мартинявский. 26. Феликс Кучевский.

27. 46. Игнаций Куцевский, дер. Жамойцишки, по-польски и по-просту в целой деревне за исключ[ением] двух женщин, кот[орые] понимают по-польски* и говорят молитвы по-польски.

28. 47. Адам Андрушкевич, дер. Жамойцишки, женат, детей шестеро, дома говорим по-просту и по-польски, в нашей деревне никто по-литовски не говорит и никто не понимает. Прошение подписал.

29. Михаил Козловский.

* *Taip originale, gal turėtu būti*: по-литовски.

5. 39. Boleslovas Mickevičius, Daugėlių bk., vedęs, 1 vaikas, lietuviškai niekas pas mus nesupranta, nes kalba lenkiškai ir paprastai. Prašymą pasirašiau.

6. 40. Vladislovas Mickevičius, Daugėlių bk., nevedęs, anksčiau minėtojo brolis, lietuviškai nieko nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

7. Aleksandras Mickevičius. 8. Vladislovas Švabavičius. 9. Aleksandras Žemaitėlis. 10. Julija Sokolovskaja. 11. Stanislovas Sakalauskas. 12. Julija Žamojtel.

13. 41. Adolfas Gaižauskas, Jasionių bk., vedęs, 6 vaikai, kalbame tik lenkiškai, o lietuviškai nė žodžio ir lietuviškai nenorime. Prašymą pasirašiau pats, sūnus ir žmona.

14. Jo sūnus Jaroslavas Gaižauskas, 15. Jo žmona Emilija Gaižauskienė.

16. 42. Juozapas Zapasninkas, Jasionių bk., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame lenkiškai, o lietuviškai nesuprantame, lietuviškai nenorime ir mokytis nepageidaujame. Prašymą pasirašiau.

17. Julijonas Gaižauskas.

18. 43. Kazimieras Zapasninkas, Jasionių bk., vedęs, 6 vaikai, namie kalbame tik lenkiškai, o lietuviškai visame bajorkaimyje niekas nesupranta. Prašymą pasirašiau.

19. Juozapas Lužinskas. 20. Stanislovas Zapasninkas.

21. 44. Vladislovas Gaižauskas, Didžiųjų Daugėlių bk., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame tik lenkiškai, lietuviškai – nė žodžio. Prašymą pasirašiau su dviem sūnumis.

22. Kazimieras Bizukevičius. 23. Vladislovas Kreivicas.

24. 45. Adolfas Andriuškevičius, Žemaitiškų k., vedęs, 2 vaikai, lietuviškai nieko nesuprantame ir kaime nėra lietuviškai kalbančių. Prašymą pasirašiau.

25. Stanislovas Martiniauskas. 26. Feliksas Kučiauskas.

27. 46. Ignotas Kučiauskas, Žemaitiškų k., visas kaimas [kalba] lenkiškai ir paprastai, išskyrus dvi moteris, kurios supranta lenkiškai [lietuviškai] ir meldžiasi lenkiškai.

28. 47. Adomas Andriuškevičius, Žemaitiškų k., vedęs, 6 vaikai, namie kalbame paprastai ir lenkiškai, mūsų kaime lietuviškai niekas nekalba ir nesupranta. Prašymą pasirašiau.

29. Mykolas Kazlauskas.

30. 48. Андрей Петрусеви́ч, дер. Замойцишек, женат, детей двое, говорим по -польски и по-просту, а по-литовски не понимаем, во всей деревне все по-просту говорят, а по-литовски не понимают. Прошение подписал.

31. 49. Винцентый Бинкевич, дер. Жамойцишки, женат, дет[ей] 4, дома разговор польский, молимся по-польски, разговариваем в деревне по-польски и по-просту, по-литовски говорят лишь, может быть, женщины некоторые пришедшие из других деревень, по-литовски ни я, ни семья моя не понимает. Прошение подписал.

32. Виктор Бенькевич. 33. Мацей Бенькевич. 34. Иван Бенькевич.

35. 50. Стефан Андрушкевич, дер. Жамайцишек, женат, детей трое, дома по-польски и по-просту, а по-литовски не понимаем ничего. Прошение подписал.

36. 51. Юзеф Андрушкевич, дер. Жамайцишки, женат, детей пятеро, дома говорим по-просту, а молодые по-польски, по-литовски ничего не понимаем и в целой деревне не умеют по-литовски. Прошение подписал.

37. 52. Марцин Полубинский, дер. Жамойцишки, женат, семь душ дома, по-литовски в целой деревне у нас не говорят по-литовски. Прошение ни я, ни сын не подписывали.

38. Сын Антоний Полубинский.

39. 53. Казимир Ковалевский, дер. Жамайцишек, женат, трое детей, по-литовски ничего не умеем и не понимаем. Прошение подписал.

40. 54. Антон Кучевский, дер. Жамойцишки, женат, душ дома трое, дома по-польски и по-просту, а по-литовски не понимаем и так вся деревня. Прошение подписал.

41. Винцентый Маргышевский.

42. 55. Юзеф Марцишевский, дер. Жамойцишки, женат, дома по-просту говорим, в деревне только две женщины умеют по-литовски, а мы не понимаем. Прошение подписал. Отец его заявил тоже, что по-литовски не понимает.

43. Адам Крейвис. 44. Эмилия Марцишевская. 45. Винцента Марцишевская.

46. 56. Станислав Моравский, ок. Войдаги, жен[ат], 1 сын, по-польски, по-литовски не знаю и в околице нашей никто не знает. Прошение подписывал.

47. 57. Юзеф Дробязгевич, околица Войдаги, холост, дома шесть душ, по-польски и по-просту все говорим. Прошение подписал.

30. 48. Andriejus Petrusevičius, Žemaitiškių k., vedęs, 2 vaikai, kalbame lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai nesuprantame, visas kaimas kalba paprastai, o lietuviškai nesupranta. Prašymą pasirašiau.

31. 49. Vincentas Binkevičius, Žemaitiškių k., vedęs, 4 vaikai, namie kalbame lenkiškai, meldžiamės lenkiškai, kaime kalbame lenkiškai ir paprastai, lietuviškai galbūt tekalba kai kurios moterys, atėjusios iš kitų kaimų. Lietuviškai nei aš, nei mano šeima nesupranta. Prašymą pasirašiau.

32. Viktoras Benkevičius. 33. Motiejus Benkevičius. 34. Jonas Benkevičius.

35. 50. Steponas Andriuškevičius, Žemaitiškių k., vedęs, 3 vaikai, namie [kalbame] lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai nieko nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

36. 51. Juozapas Andriuškevičius, Žemaitiškių k., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame paprastai, o jaunimas lenkiškai, lietuviškai nieko nesuprantame ir visame kaime niekas lietuviškai nemoka. Prašymą pasirašiau.

37. 52. Martynas Palubinskas, Žemaitiškių k., vedęs, namie 7 žmonės, lietuviškai mūsų kaime niekas lietuviškai nekalba. Prašymo nei aš, nei sūnus nepasirašėme.

38. Antanas Palubinskas, [jo sūnus].

39. 53. Kazimieras Kavaliauskas, Žemaitiškių k., vedęs, 3 vaikai, lietuviškai nemokame ir nieko nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

40. 54. Antanas Kučiauskas, Žemaitiškių k., vedęs, namie 3 žmonės, namie [kalbame] paprastai ir lenkiškai, o lietuviškai nesuprantame ir taip visas kaimas. Prašymą pasirašiau.

41. Vincentas Martišauskas.

42. 55. Juozapas Marcišauskas, Žemaitiškių k., vedęs, namie kalbame paprastai, kaime tik dvi moterys moka lietuviškai, o mes nesuprantame. Prašymą pasirašiau. Jo tėvas taip pat sakė, kad lietuviškai nesupranta.

43. Adomas Kreivys. 44. Emilija Marciševskaja. 45. Vincenta Marciševskaja.

46. 56. Stanislovas Moravskis, Vaidagų bk., vedęs, 1 sūnus, lenkiškai, lietuviškai nemoku ir mūsų bajorkaimyje niekas nemoka. Prašymą pasirašiau.

47. 57. Juozapas Drobezgevičius, Vaidagų bk., nevedęs, namie 6 žmonės, visi kalba lenkiškai ir paprastai. Prašymą pasirašiau.

48. 58. Бронислав Сакович, из ок. Войдаги, холост, в доме 6 человек, по-литовски не разумеет и не понимаем и вообще в околице никто не понимает. Хат в околице 22. Прошение подписал.

49. 59. Юзеф Сакович, околица Войдаги, холост, дома душ трое, по-литовски ничего не понимаем, так во всей околице. Прошение подписал.

50. Ян Сакович. 51. Антоний Сакович. 52. Вацлав Сакович.

53. 60. Петр Пиотрович, околица Войдаги, женат, трое детей, по-литовски ни одного слова. Прошение подписал.

54. 61. Михаил Блажеевский, околица Войдаги, женат, трое детей, по-литовски ани одного слова, в околице тоже никто не понимает. Прошение подписал.

55. Петр Блажеевский.

56. 62. Юзеф Сакович, околица Войдаги, женат, двое детей, по-литовски ани слова, только по-польски и по-просту. Прошение подписал я и сын мой.

57. Мацей Сакович, сын его.

58. 63. Юзеф Мелевич, сын Осипа Мелевича из околицы Войдаги, см. № 37 [списка свидетелей].

59. Адам Ольшевский. 60. Мария Сокович. 61. Виктория Блажеевская.

62. 64. Элеонора Мелевич, жена Осипа Мелевича, см. № 37 [списка свидетелей].

63. 65. Бонифаций Петрович, околица Войдаги, женат, одно дитя, по-польски дома говорим, все у нас в околице по-польски, а по-литовски никто не понимает. Прошение подписал. А также по-просту.

64. Витольд Шлисгиро[?].

65. 66. Иоахим Улановский, околиц. Войдаги, женат, дет[ей] 6, разговор дома по-просту и по-польски, литовского не понимаем, и в околице никого нет разговаривающего по-литовски.

66. Фома Улановский. 67. Ян Улановский.

68. 67. Юзеф Улановский, околица Войдаги, холост, по-литовски не понимаю ни слова, в околице никто не понимает литовского. Прошение подписал.

69. Владислав Соколовский. 70. Ян Соколовский.

71. 68. Казмерж Желязовский, дер. Вайкунцы, женат, бездетный, дома восем душ, дома говорим по-польску, по-литовски ани в зуб, в деревне некоторые очень мало понимает по-литовски, молимся все по-польски. Прошение подписал. Ксендза не понимают говорящего по-литовски.

48. 58. Bronislavas Sakavičius, iš Vaidagų bk., nevedęs, namie 6 žmonės, lietuviškai nemokame ir nesuprantame ir visame bajorkaimyje niekas nesupranta. Bajorkaimyje 22 trobos. Prašymą pasirašiau.

49. 59. Juozapas Sakavičius, Vaidagų bk., nevedęs, namie mūsų trejetas, lietuviškai nieko nesuprantame ir taip visame bajorkaimyje. Prašymą pasirašiau.

50. Jonas Sakavičius. 51. Antanas Sakavičius. 52. Vaclovas Sakavičius.

53. 60. Petras Petravičius, Vaidagų bk., vedęs, 3 vaikai, lietuviškai [nesuprantame] nė vieno žodžio. Prašymą pasirašiau.

54. 61. Mykolas Blažauskas, Vaidagų bk., vedęs, 3 vaikai, lietuviškai [nesuprantame] nė vieno žodžio, bajorkaimyje taip pat niekas nesupranta. Prašymą pasirašiau.

55. Petras Blažauskas.

56. 62. Juozapas Sakavičius, Vaidagų bk., vedęs, 2 vaikai, lietuviškai nė žodžio, tik lenkiškai ir paprastai. Prašymą pasirašėme aš ir mano sūnus.

57. Jo sūnus Motiejus Sakavičius.

58. 63. Juozapas Melevičius, Juozo Melevičiaus iš Vaidagų bk. sūnus, žr. [liudininkų sąrašo] nr. 37.

59. Adomas Alšauskas. 60. Marija Sakovič. 61. Viktorija Blaževskaja.

62. 64. Eleonora Melevičienė, Juozo Melevičiaus žmona, žr. [liudininkų sąrašo] nr. 37.

63. 65. Bonifacas Petravičius, Vaidagų bk., vedęs, 1 vaikas, namie kalbame lenkiškai, visi mūsų bajorkaimyje [kalba] lenkiškai, o lietuviškai niekas nesupranta. Prašymą pasirašiau. Taip pat [kalba] paprastai.

64. Vytautas Šlisgira [?]

65. 66. Jokimas Ulanauskas, Vaidagų bk., vedęs, 6 vaikai, namie [kalbame] paprastai ir lenkiškai, lietuviškai nesuprantame ir bajorkaimyje nėra kalbančio lietuviškai.

66. Tomas Ulanauskas. 67. Jonas Ulanauskas.

68. 67. Juozapas Ulanauskas, Vaidagų bk., nevedęs, lietuviškai nė žodžio nesupranta, bajorkaimyje niekas lietuviškai nesupranta. Prašymą pasirašiau.

69. Vladislovas Sakalauskas. 70. Jonas Sakalauskas.

71. 68. Kazimieras Železauskas, Vaikūnionių k., vedęs, bevaikis, namie 8 žmonės, namie kalbame lenkiškai, lietuviškai – nė kiek, kaime kai kurie šiek tiek supranta lietuviškai, visi meldžiamės lenkiškai. Prašymą pasirašiau. Kunigo kalbančio lietuviškai nesupranta.

72. Петр Пашкелевич.

73. 69. Карл Винцкевич, дер. Лопацишки, вдовец, детей двое, по-просту говорим только, по-литовски понимаю, но не говорим, а дети не понимают по-литовски. Прощение подписал.

74. Мацей Винцкевич. 75. Ян Винцкевич. 76. Катаржина Винцкевич. 77. Станислав Мелевич. 78. Ян Кузмицкий.

79. 70. Павел Кузьмицкий, окол. Болотники, женат, 5 детей, разговор дома польский и простой, по-литовски не понимаем и в нашей околице никто не понимает, молимся по-польски.

80. Антоний Кузьмицкий.

81. 71. Юзеф Кушелевич, околица Болотники, женат, детей пятеро, по-литовски из нас никто не понимает ни слова и по-литовски не желаем учиться. Прощение подписал, и с женой и братом моим, также с женой.

82. Бронислав Кушелевич, брат его. 83. Мария Кушелевич, жена Юзефа. 84. Гелена Кушелевич, жена Бронислава. 85. Гилярий Мацкевич.

86. 72. Бонифаций Мацкевич, окол. Болотники, женат, детей 3 и родители и 2 братьев, разговор дома польский и молимся по-польски. В прощении, подписанным мною, я также желал, чтобы дали ксендза поляка, этот нас прокликает, если бы он учил не преследуя нас, я ничего не имею против. Похороны без мшы от субботы до пятницы, покойник шляхтич, настоятель поругал нас мимо просьб.

87. Нарциз Мацкевич. 88. Стефания Мацкевич. 89. Фелиция Мацкевич. 90. Ян Мацкевич. 91. Константин Тумелевич.

92. 73. Юзеф Тумелевич, окол. Болотники, женат, дома пять душ, по-литовски ничего не понимаем и так во всей околице. По делу его отца похорон подано прощение. Прощение сам подписывал и за жену и сестру и за мать.

93. 74. Ядвига Тумелевичова, жена Иосифа. 94. Александра Тумелевич, сестра его. 95. Юзефа Тумелевичова, мать его. 96. Витольд Тумелевич, сын его. 97. Ян Сурвилло. 98. Юзефа Сурвилло. 99. Анеля Сурвилло. 100. Ева Сурвилло. 101. Ержи Сурвилло. 102. Бонифаций Сурвилло. 103. Виктория Сурвилло. 104. София Сурвилло. 105. Леонарда Сурвилло. 106. Мацей Кулис. 107. Винцентий Кулис. 108. Матвей Сурвилло. 109. Анна Сурвилло. 110. Мария Сурвилло. 111. Анна Сурвилло. 112. Мелания Кулешова. 113. Анна Сурвилло. 114. Марцин Сурвилло. 115. Мацей Жамейтук. 116. Владислав Жамейтук. 117. Зофия Жамейтукова. 118. Юзеф Жамейтук. 119. Владислав Мацкевич. 120. Юзеф Щигло. 121. Анна Щигло.

72. Petras Paškelevičius.

73. 69. Karolis Vinckevičius, Lapočiškių k., našlys, 2 vaikai, kalbame tik paprastai, lietuviškai suprantu, bet nekalbame, o vaikai lietuviškai nesupranta. Prašymą pasirašiau.

74. Motiejus Vinckevičius. 75. Jonas Vinckevičius. 76. Kotryna Vinckevič. 77. Stanislovas Melevičius. 78. Jonas Kuzmickas.

79. 70. Povilas Kuzmickas, Balatninko bk., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, lietuviškai nesuprantame ir mūsų bajorkaimyje niekas nesupranta, meldžiamės lenkiškai.

80. Antanas Kuzmickas.

81. 71. Juozapas Kušelevičius, Balatninko bk., vedęs, 5 vaikai, pas mus niekas lietuviškai nesupranta nė žodžio ir lietuviškai mokytis nenorime. Prašymą pasirašėme su žmona ir mano brolis taip pat su žmona.

82. Jo brolis Bronislovas Kušelevičius, 83. Juozapo žmona Marija Kušelevičienė, 84. Bronislovo žmona Elena Kušelevičienė. 85. Hiliaras Mackevičius.

86. 72. Bonifacas Mackevičius, Balatninko bk., vedęs, 3 vaikai ir tėvai ir 2 broliai, namie kalbame lenkiškai ir meldžiamės lenkiškai. Pasirašydamas prašymą aš tenorėjau, kad duotų kunigą lenką, šis mus keikia, jeigu jis mokytų mūsų nepersekiodamas, aš visiškai neprieštaraučiau. Laidotuvės be mišių nuo šeštadienio iki penktadienio, velionis bajoras, klebonas mus išbarė, kai prašėme [palaidoti].

87. Narcyzas Mackevičius. 88. Stefanija Mackevič. 89. Felicija Mackevič. 90. Jonas Mackevičius. 91. Konstantinas Tumelevičius.

92. 73. Juozapas Tumelevičius, Balatninko bk., vedęs, namie 5 žmonės, lietuviškai visiškai nesuprantame ir taip visas bajorkaimis. Dėl jo tėvo laidotuvių paduotas prašymas. Prašymą pasirašiau pats ir už žmoną, seserį ir motiną.

93. 74. Juozapo žmona Jadvyga Tumelevičienė, 94. Jo sesuo Aleksandra Tumelevičienė, 95. Jo motina Juozapa Tumelevičienė, 96. Jo sūnus Vytautas Tumelevičius. 97. Jonas Survila. 98. Juozapa Survillo. 99. Anelė Survillo. 100. Ieva Survillo. 101. Jurgis Survila. 102. Bonifacas Survila. 103. Viktorija Survillo. 104. Sofija Survillo. 105. Leonarda Survillo. 106. Motiejus Kulys. 107. Vincentas Kulys. 108. Motiejus Survila. 109. Ona Survillo. 110. Marija Survillo. 111. Ona Survillo. 112. Melanija Kulešova. 113. Ona Survillo. 114. Martynas Survila. 115. Motiejus Žemaitukas. 116. Vladislovas Žemaitukas. 117. Sofia Žamejtukova, 118. Juozapas Žemaitukas. 119. Vladislovas Mackevičius. 120. Juozapas Ščigla. 121. Ona Ščiglo.

122. Е. Гойжевская. 123. Юзеф Стефанович. 124. Антонина Стефановичова. 125. Антонина Щигло. 126. Ян Гойжевский. 127. Тереса Гойжевская. 128. Иван Щигло. 129. Элеонора Гойжевская. 130. Адольф Гойжевский. 131. Катержина Щигло.

132. 75. Иван Малоховский, околица Довгяллы, женат, детей четверо, мы говорим только по-польски, так вся околица наша.

133. Иосиф Гойжевский. 134. Ян Щигло. 135. Юзеф Пецюн. 136. Петр Петрович. 137. Адам Довгялло. 138. Вацлав Довгялло.

139. 76. Александр Жомайтель, околица Довгяллы, вся наша большая околица, около тридцати домов, никто по-литовски не понимает, а только говорим по-польски. Прошение подписал, и жена и дети мои.

140. Владислав Мицкевич. 141. Винцентый Довгялло. 142. Владислав Гойжевский. 143. Бронислав Довгялло. 144. Вацлав Гойжевский.

145. 77. Александр Мицкевич, околица Велкие Довгяллы, женат, детей двое, по-литовски ничего не понимаем, говорим по-польски. Прошение подписал.

146. Антоний Ненартович.

147. 78. Адам Ненартович, дер. Повиланцы, женат, детей четверо, дома говорим по-литовски и по-просту, молимся и учим детей по-польски. Прошение подписал.

148. Антон Лемантович.

149. 79. Юрий Ненартович, заст[енок] Оссо, женат., дет[ей] 4, разгов. дома по-просту и по-польски, я с женой понимаем по-литовски, но не разговариваем, дети не понимают, молимся по-польски, в застенке 4 хаты, и там говорят по-просту, хотя литовский язык немного понимает, молятся по-польски, науки пробоца не понимаем. Прошение подписать просил.

150. 80. Винцентый Ненартович, дер. Павиланцы, женат, детей пятеро, дома говорим по-польски и по-просту, иногда по-литовски, а ксендза по-литовски говорящего не понимаю, в деревне меньшая часть по-литовски говорят, а ксендза понимают только некоторые слова, в костеле не желаем по-литовски. Прошение подписал. И дети не ходят к исповеди, не умея по-литовски.

151. 81. Михаил Ненартович, застенки Оссо, женат, детей семь, дома разговор по-просту, жена и дети не понимают по-литовски, я немного разговариваю по-литовски, но пробоца не понимаю, детей научил по-польски, а другой раз учить по-литовски не хочу. Прошения подписывал.

152. Евгений Григелевич.

122. E. Goiževskaja. 123. Juozapas Steponavičius. 124. Antanina Stefanovičova. 125. Antanina Ščiglo. 126. Jonas Gaižauskas. 127. Teresė Goiževskaja. 128. Jonas Ščigla. 129. Eleonora Goiževskaja. 130. Adolfas Gaižauskas. 131. Kotryna Ščiglo.

132. 75. Jonas Malakauskas, Daugėlių bk., vedęs, 4 vaikai, mes kalbame tik lenkiškai, taip ir visas mūsų bajorkaimis.

133. Juozapas Gaižauskas. 134. Jonas Ščigla. 135. Juozapas Peciūnas. 136. Petras Petravičius. 137. Adomas Daugėla. 138. Vaclovas Daugėla.

139. 76. Aleksandras Žemaitėlis, Daugėlių bk., visas mūsų didelis bajorkaimis, apie 30 namų, lietuviškai visiškai nesupranta ir kalbame vien lenkiškai. Prašymą pasirašiau, [pasirašė] ir mano žmona ir vaikai.

140. Vladislovas Mickevičius. 141. Vincentas Daugėla. 142. Vladislovas Gaižauskas. 143. Bronislovas Daugėla. 144. Vaclovas Gaižauskas.

145. 77. Aleksandras Mickevičius, Didžiųjų Daugėlių bk., vedęs, 2 vaikai, lietuviškai nieko nesuprantame, kalbame lenkiškai. Prašymą pasirašiau.

146. Antanas Nenartavičius.

147. 78. Adomas Nenartavičius, Pavilonių k., vedęs, 4 vaikai, namie kalbame lietuviškai ir paprastai, meldžiamės ir vaikus mokome lenkiškai. Prašymą pasirašiau.

148. Antanas Lemantavičius.

149. 79. Jurgis Nenartavičius, Asavos užusienis, vedęs, 4 vaikai, namie kalbame paprastai ir lenkiškai, mes su žmona lietuviškai suprantame, bet nekalbame, vaikai nesupranta, meldžiamės lenkiškai, užusienyje 4 trobos, ir ten kalba paprastai, nors lietuvių kalbą truputį supranta, meldžiasi lenkiškai. Klebono pamokslų nesuprantame. Prašymą prašiau pasirašyti.

150. 80. Vincentas Nenartavičius, Pavilonių k., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, kartais lietuviškai, o kunigo kalbančio lietuviškai nesuprantu, kaime lietuviškai kalba mažuma, o kunigo žodžius supranta tik kai kuriuos, bažnyčioje lietuvių kalbos nenorime. Prašymą pasirašiau. Ir vaikai išpažinties neina nemokėdami lietuviškai.

151. 81. Mykolas Nenartavičius, Asavos užusienis, vedęs, 7 vaikai, namie kalbame paprastai, žmona ir vaikai lietuviškai nesupranta, aš truputį lietuviškai kalbu, bet klebono nesuprantu, vaikus išmokiau lenkiškai ir kitą kartą mokyti lietuviškai nenoriu. Prašymus pasirašiau.

152. Eugenijus Grigelevičius.

153. 82. Ян Григелевич, дер. Беланцы, женат и детей имею, дома разговариваем по-литовски и по-польски, в костеле не понимаем. Прошение подписал и подтверждаю, и мне было прочитано прошение, но что порвал – не знаю. За меня расписался сын и мать.

154. 83. Адам Пашкелевич, дер. Павиланцы, женат, трое детей, по-просту говорим, по-литовски понимаю, молимся по-польски, в деревне по-литовски разумеют, но детей учим по-просту и по-польски, сын у меня 14 лет, еще не был у исповеди, не умея по-литовски не принимается ксендзом. Прошение подписал.

155. 84. Бартоломей Росинский, дер. Конюхи, женат, детей имею, дома говорим по-просту, я говорю и по-литовски, жена не умеет по-литовски, в деревне поболее говорят по-просту, ксендза говорящего по-жмудски не понимаем, в костеле не желаем. Прошение подписал, за неграмотного просил подписаться.

156. 85. Винцентый Шишко, дер. Гольманцишки, вдовец, детей имею, дома говорим по-польски и по-просту, редкий говорит по-литовски, но ксендза не понимаем, детей учим по-польски и молимся по-польски и в костеле литовского не желаем. Прошение просил подписать за себя, все прошения.

157. Фадей Сакович.

158. 86. Людвик Сакович, заст[енок] Богудзенки, женат, по-литовски не понимаем, говорим по-польски и по-просту, и так вся околица (застенок), не понимаем литовского и в костеле не желаем, прошение подписал и дети, кроме Вероники, за которую я сам расписался.

Дети его: 159. Владислав Сакович, 160. Казимир Сакович, 161. Евгения Сакович, 162. Вероника Сакович.

163. 87. Вацлав Сакович, застенок Богудзенки, женат, детей пятеро имею, говорим только по-польски и по-просту, по-литовски не понимаю. Прошение подписал два раза.

164. Винцентый Сакович. 165. Ева Сакович.

166. 88. Антоний Сакович, окол. Войдаги, вдов, детей 10, разговор дома польский и по-просту, по-литовски не понимаем, молимся по-польски, в околице не умеют по-литовски.

167. Бенедикта Сакович, дочь Антония.

168. 89. Станислав Сакович, заст[енок] Богудзенки, женат, детей не имею, по-литовски не понимаем и в застенке нашем никто литовского не понимает. Прошение подписал и за жену.

169. Мария Сакович, жена его. 170. Петр Гежгольд. 171. Юзеф Сегень. 172. Вероника Сегень.

153. 82. Jonas Grigelevičius, Bilonių k., vedęs ir turiu vaikų, namie kalbame lietuviškai ir lenkiškai, bažnyčioje [lietuvių kalbos] nesuprantame. Prašymą pasirašiau ir patvirtinu, kad prašymas man buvo perskaitytas, bet ką suplėšė, nežinau, už mane pasirašė sūnus ir motina.

154. 83. Adomas Paškelevičius, Pavilonių k., vedęs, 3 vaikai, kalbame paprastai, lietuviškai suprantu, meldžiamės lenkiškai, kaime lietuviškai suprantu, bet vaikus mokome paprastai ir lenkiškai, mano sūnui 14 metų, dar nebuvo išpažinties, nemokančio lietuviškai kunigas nepriima. Prašymą pasirašiau.

155. 84. Baltramiejus Rasinskas, Kaniūkų k., vedęs, turiu vaikų, namie kalbame paprastai, aš kalbu ir lietuviškai, žmona lietuviškai nemoka, kaime daugiausia kalba paprastai, kunigo kalbančio žemaitiškai nesuprantu, bažnyčioje [lietuvių kalbos] nenorime. Prašymą pasirašiau, už neraštingą prašiau pasirašyti.

156. 85. Vincentas Šiška, Galmantiškių k., našlys, turiu vaikų, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, retai kas kalba lietuviškai, bet kunigo nesuprantam, vaikus mokome lenkiškai ir meldžiamės lenkiškai ir bažnyčioje lietuvių kalbos nepageidaujame. Prašymą prašiau pasirašyti už mane, visus prašymus.

157. Tadas Sakavičius.

158. 86. Liudvikas Sakavičius, Bogudzenkų užusienis, vedęs, lietuviškai nesuprantame, kalbame lenkiškai ir paprastai, ir taip visas bajorkaimis (užusienis), lietuviškai nesuprantame ir bažnyčioje nepageidaujame. Prašymą pasirašiau pats ir mano vaikai, išskyrus Veroniką, už kurią aš pasirašiau.

159. Jo vaikai: Vaclovas Sakavičius, 160. Kazimieras Sakavičius, 161. Eugenija Sakavičiūtė, 162. Veronika Sakavičiūtė.

163. 87. Vaclovas Sakavičius, Bogudzenkų užusienis, vedęs, turiu 5 vaikus, kalbame tik lenkiškai ir paprastai, lietuviškai nesuprantu. Prašymus pasirašiau du kartus.

164. Vincentas Sakavičius. 165. Ieva Sakovič.

166. 88. Antanas Sakavičius, Vaidagų bk., našlys, 10 vaikų, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, lietuviškai nesuprantame, meldžiamės lenkiškai, bajorkaimyje lietuviškai niekas nemoka.

167. Antano duktė Benedikta Sakavičiūtė.

168. 89. Stanislovas Sakavičius, Bogudzenkų užusienis, vedęs, vaikų neturiu, lietuviškai nesuprantame ir mūsų užusienyje niekas lietuvių kalbos nesuprantu. Prašymą pasirašiau ir už žmoną.

169. Jo žmona Marija Sakavičienė. 170. Petras Gežgaudas. 171. Juozapas Segenis. 172. Veronika Segen.

173. 90. Юзеф Кондрацкий, околица Богудзенки, женат, детей имею четверо, дома говорим только по-польски, по-литовски ничего не понимаем и так вся околица.

174. Мария Кондрацкая. 175. Антоний Кондрацкий. 176. Пелягия. 177. Леокадия.

178. 91. Болеслав Сакович, околица Саковичи, женат, детей трое имею, дома говорим по-польски и по-просту, в целой околице никто по-литовски не понимает. Прошения два подписал.

Его дети: 179. Гелена, 180. Стефания, 181. Валерия Саковичова.

182. 92. Фаддей Сакович, околица Саковичи, женат, детей шесть имею, по-литовски ни слова не понимаем. Прошения три подписал.

183. Поликарп Сакович. 184. Теофия Саковичова, мать Яна.

185. 93. Ян Сакович, окол. Войдаги, холост, мы говорим по-польски и по-просту, а по-литовски ничего не понимаем. Прошение подписал, и брат, и мать также просили за них подписать.

186. Вацлав Сакович, брат Яна.

187. 94. Владислав Кондрацкий, околица Саковичи, женат, детей пять, по-литовски не понимаем, разговор и молитвы у нас по-польски. Прошение сам я подписал, жена сама и дети сами за себя.

188. Елизавета Кондрацкая, жена его. Дети их: 189. Бронислав Кондрацкий, 190. Владислава Кондрацкая. 191. Карл Струкель. 192. София Струкель. 193. Марьянна Струкель.

194. 95. Казимир Струкель, дер. Татарки, женат, дома говорим по-просту и литовски, молимся по-польску, ксендза не понимаем совершенно, в деревне говорят больше по-просту, а меньше по-литовски, в костеле не желаем по-литовски, лучше нам по-польски в костеле. Прошении три подписал.

195. Анна Струкель, жена. 196. Ева Струкель, дочь. 197. Бронислава Струкель, мать. 198. Казимир Ненартович, 199. Катержина Ненартович. 200. Стефан Кулис.

201. 96. Юзеф Жалис, дер. Татарки, женат, детей шесть, по-польски дома говорим, по-литовски ничего не понимаем. Прошение подписал.

202. Марианна Жалис, жена его. 203. Ян Ненартович. 204. Карл Струкель.

205. 97. Викентий Струкель, д. Татарки, женат, четверо детей, дома говорим по-просту, я некоторые слова по-литовски понимаю, но пробоща не понимаю, а дети мои совершенно литовского не знают, в деревне только старые, а молодые по-литовски не понимают. Подписал прошение.

173. 90. Juozapas Kondrackas, Bogudzenkų užusienis, vedęs, turiu 4 vaikus, namie kalbame vien lenkiškai, lietuviškai nieko nesuprantame ir taip visas bajorkaimis. Prašymą pasirašiau.

174. Marija Kondrackaja. 175. Antanas Kondrackas. 176. Pelagija. 177. Leokadija.

178. 91. Boleslovas Sakavičius, Sakavičių bk., vedęs, turiu 3 vaikus, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, visame bajorkaimyje niekas lietuviškai nesupranta. Pasirašiau du prašymus.

179. Jo vaikai: Elena, 180. Stefanija. 181. Valerija Sakovičova.

182. 92. Tadas Sakavičius, Sakavičių bk., vedęs, turiu 6 vaikus, lietuviškai nė žodžio nesuprantame. Tris prašymus pasirašiau.

183. Polikarpas Sakavičius. 184. Jono motina Teofilė Sakavičienė.

185. 93. Jonas Sakavičius, Vaidagų bk., nevedęs, mes kalbame lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai nieko nesuprantame. Prašymą pasirašiau, brolis ir motina taip pat prašė už juos pasirašyti.

186. Jono brolis Vaclovas Sakavičius.

187. 94. Vladislovas Kondrackas, Sakavičių bk., vedęs, 5 vaikai, lietuviškai nesuprantame, mes kalbame ir meldžiamės lenkiškai. Prašymą pats pasirašiau, žmona pasirašė pati ir vaikai – patys.

188. Jo žmona Elzbieta Kondrackienė. Jų vaikai: 189. Bronislovas Kondrackas, 190. Vladislova Kondrackaitė. 191. Karolis Strukelis. 192. Sofija Strukel. 193. Marijona Strukel.

194. 95. Kazimieras Strukelis, Totorkos k., vedęs, namie kalbame paprastai ir lietuviškai, meldžiamės lenkiškai, kunigo visiškai nesuprantame, kaime daugiausia kalba paprastai, mažiau – lietuviškai, bažnyčioje lietuvių kalbos nepageidaujame, geriau, kai bažnyčioje lenkiškai. Prašymus pasirašiau tris.

195. Žmona Ona Strukelienė. 196. Duktė Ieva Strukelytė. 197. Motina Bronislova Strukelienė. 198. Kazimieras Nenartavičius. 199. Kotryna Nenartovič. 200. Steponas Kulys.

201. 96. Juozapas Žalys, Totorkos k., vedęs, 6 vaikai, namie kalbame lenkiškai, lietuviškai nieko nesuprantame. Prašymus pasirašiau.

202. Jo žmona Marijona Žalienė. 203. Jonas Nenartavičius. 204. Karolis Strukelis.

205. 97. Vincentas Strukelis, Totorkos k., vedęs, 4 vaikai, namie kalbame paprastai, aš kai kuriuos lietuviškus žodžius suprantu, bet klebono nesuprantu, o mano vaikai visiškai nemoka lietuviškai, kaime [moka] tik seniai, o jauni lietuviškai nesupranta. Prašymus pasirašiau.

206. Антоний Струкель. 207. Елизавета Струкель. 208. Адам Маргелевич.

209. 98. Антоний Маргелевич, сын Адама, дер. Татарка, холост, разговор дома по-литовски и по-просту, молимся по-польску, и так хотим молиться по польску.

210. Петронеля Маргелевич. 211. Антонина Маргелевич. 212. Винцентый Жалис. 213. Юстина Жалис. 214. Андрей Жалис. 215. Петр Жалис. 216. Ян Жалис. 217. Антоний Жалис. 218. Винцентый Китович. 219. Ян Китович. 220. Розалия Китович. 221. Антоний Григелевич.

222. 99. Казимира Юхневич, застенек Боркушки, девица, семь душ дома, дома говорим только по-польски, по-литовски говорить не можем. Прощение подписала.

Допрашивал прелат Курчевский.

4. 1907 m. sausio 30 d. Asavos parapijiečiu, kurie dėl kalbų vartojimo bažnyčioje vyskupui nesiskundė, apklausos protokolas (dok. 3 priedas)
Originalas – LVIA, f. 694, ap. 1, b. 2837, l. 27–32v.

Приложение к протоколу

[*Vyskupo E. Ropo (?) rezoliucija:*] Из сего следствия явствует, что литовский язык в Оссове может быть лишь вспомогательным языком, но что предписывать его употребление в известные дни невозможно. Тут не бумага, а такт и истинно христианско-духовное сердце настоятеля может найти меру. Вообще же в таких местностях не следует изменять порядка издавна введенного.

Список свидетелей, не подписавшихся на прошениях или на оных не отысканных По делу употребления наречий в домашнем разговоре и в молитве оссовского прихода

1. Осип Ардзюн Мацеев, женат, дер. Невоши, по-литовски и по-просту, жители сей деревни говорят разно – и по-польски и по-литовски, молятся по-польски, и, как я слышал, все хотят молиться по-польски. На прошении не расписывался и никто меня не просил.

2. Иван Ненартович, дер. Татарки, жен[ат], детей 2 и мать, по-польску и по-просту, по-литовски понимаю мало малости. По-литовски говорящего ксендза не разумею. На просьбе не расписывался и не просил никого. Есть ли другие Иваны Ненартовичи – не знаю. В деревне нашей большинство – по-польски.

206. Antanas Strukelis. 207. Elzbieta Strukel. 208. Adomas Margelevičius.

209. 98. Antanas Margelevičius, Adomo sūnus, Totorkos k., nevedęs, namie kalbame lietuviškai ir paprastai, meldžiamės lenkiškai ir taip norime lenkiškai melstis.

210. Petronėlė Margelevič. 211. Antanina Margelevič. 212. Vincentas Žalys. 213. Justina Žalys. 214. Andriejus Žalys. 215. Petras Žalys. 216. Jonas Žalys. 217. Antanas Žalys. 218. Vincentas Kitavičius. 219. Jonas Kitavičius. 220. Rozalija Kitovič. 221. Antanas Grigelevičius.

222. 99. Kazimiera Juchnevičiūtė, Barkuškių užusienis, netekėjusi, namie 7 žmonės, namie kalbame vien lenkiškai, lietuviškai kalbėti nemokame. Prašymą pasirašiau.

Kvotė prelatas J. Kurčevskis.

Vertimas

Protokolo priedas

Vyskupo E. Ropo (?) rezoliucija: Šis tyrimas rodo, kad lietuvių kalba Asavoje tegali būti pagalbinė, bet nurodyti, kad ji būtų vartojama tam tikromis dienomis, neįmanoma. Čia reikia matuoti ne raštišku nurodymu, o klebono taktiškumu ir jo tikros krikščioniškos dvasios širdimi. Apskritai tokiose vietovėse neverta keisti nuo seno įvestąją tvarką.

Sąrašas liudytojų, kurie prašymų nepasirašė arba juose nerasti byloje dėl tarnių vartojimo namų kalboje ir maldose Asavos parapijoje.

1. Juozas Ardžiūnas, Motiejaus s., vedęs, Nevaišių k., [kalbame] lietuviškai ir paprastai, šio kaimo gyventojai kalba įvairiai – ir lenkiškai, ir lietuviškai, meldžiasi lenkiškai ir, kaip aš girdėjau, visi nori melstis lenkiškai. Prašymo nepasirašiau ir niekas manęs neprašė.

2. Jonas Nenartavičius, Totorkos k., 2 vaikai ir motina, [kalbame] lenkiškai ir paprastai, lietuviškai suprantu šiek tiek. Lietuviškai kalbančio kunigo nesuprantame. Prašymo nepasirašiau ir nieko neprašiau. Ar yra kitas Jonas Nenartavičius, nežinau. Mūsų kaime dauguma kalba lenkiškai.

3. Петр Сакович с околицы Саковиче, ж[енат], детей 6 и 20 внуков, говорим только по-польски, по-просту, и дети и внуки тоже не понимают литовского, прежде рассказывали дети, что слышали на проповеди, теперь не понимают, оглашения читает по-литовски. В околице 3 дома, никто не говорит по-литовски в нашей околице. Прощение подписывали мои сыновья от себя, я им поручил подписаться, но меня не записали.

4. Юрий Лемантович, женат, детей 3, из дер. Павиланцы, говорим по-литовски дома, в костеле по-польски и литовского не желаем, мало что понимаем проповедь литовскую нашего ксендза, наша деревня вся говорит по-литовски, дети говорят и по-литовски, и по-польски. С 15 матерей, взятых из других приходов (Жирмунского), не знают по-литовски. Прощение не подписывал и не просил. Вся деревня понимает и говорит по-просту, и все деревни нашего прихода говорят по-литовски (за исключением околиц), но говорят и по-просту и по-польски и не желают литовского в костеле. Пробошь добрый, по причине языка неудовольствие.

5. Адам Гайдуль из деревни Павиланцы, женат, говорим по-просту и по-польски. Прощения не подписывал, литовский сам я понимаю, как говорят в деревне, а в костеле ничего не понимаю ксендза говорящего по-литовски, жена моя ничего не понимает, детей учили по-польски, теперь не знаем как учить. Мы несколько раз просили ксендза, чтобы оставил учить по-литовски, ксендз не слушает. В деревне говорят по-литовски и по-просту, но не по-белоруски. В костеле не желаем литовского языка.

6. Иосиф Шишко из Конюхи деревни, женат, детей имею, сам понимаю по-литовски, а жена и дети только по-просту и по-польски, по-литовски в нашей деревне говорят мало, ксендза мало понимаем говорящего по-литовски. Прощения не подписывал и не просил.

7. Мацей Лясковский, дер. Павиланцы, женат и детей имею, в доме разговариваем по-просту, сам говорю по литовски, ксендза мало понимаю, в деревне говорят и по-литовски, ксендза мало понимаем, по-литовски не желаем – литовского в костеле. Прощений никаких не подписывал и не просил.

8. Юрий Григелевич, дер. Погородна, женат, детей не имею, в домашнем разговоре употребляем простой язык, так и в нашей деревне говорят наиболее по-просту, ксендза ни одного слова не понимаем говорящего по-литовски и не желаем по-литовски в костеле. Прощений не подписывал и не просил подписывать.

3. Petras Sakavičius, iš Sakavičių bk., v[edęs], 6 vaikai ir 20 anūkų, kalbame tik lenkiškai ir paprastai, vaikai bei anūkai irgi lietuviškai nesupranta, anksčiau vaikai pasakodavo, ką per pamokslą girdėjo, dabar nesupranta, užsakus skelbia lietuviškai. Bajorkaimyje 3 namai, niekas jame lietuviškai nekalba. Prašymus pasirašė mano sūnūs patys, aš juos įgaliojau pasirašyti, bet manęs neįrašė.

4. Jurgis Lemantavičius, vedęs, 3 vaikai, iš Pavilonių k., namie kalbame lietuviškai, bažnyčioje – lenkiškai ir lietuviškai nepageidaujame, mūsų kunigo pamokslą mažai tesuprantame. Visas mūsų kaimas kalba lietuviškai, vaikai kalba ir lietuviškai, ir lenkiškai. Apie 15 motinų, paimtų į [žmonas] iš kitų parapijų (Žirmūnų), lietuviškai nemoka. Prašymo nepasirašiau ir neprašė. Visas kaimas supranta ir kalba paprastai ir visi mūsų parapijos kaimai kalba lietuviškai (išskyrus bajorkaimius), bet kalba taip pat ir paprastai, ir lenkiškai ir lietuvių kalbos bažnyčioje nepageidauja. Klebonas geras, nepatenkinti dėl kalbos.

5. Adomas Gaidulis iš Pavilonių k., vedęs, kalbame paprastai ir lenkiškai. Prašymų nepasirašiau, lietuvių kalbą suprantu tokią, kaip kalba kaime, o bažnyčioje lietuviškai kalbančio kunigo visiškai nesuprantu, mano žmona – nieko nesupranta, vaikus mokėme lenkiškai, dabar nežinome, kaip mokyti. Mes keletą kartų kunigą prašėme, kad nutrauktų mokyti lietuviškai, kunigas neklauso. Kaime kalbama lietuviškai ir paprastai, bet ne baltarusiškai. Bažnyčioje lietuvių kalbos nepageidaujame.

6. Juozapas Šiška iš Kaniūkų k., vedęs, turiu vaikų, aš lietuviškai suprantu, o žmona ir vaikai – tik paprastai ir lenkiškai, mūsų kaime lietuviškai kalba mažai kas, kunigą kalbantį lietuviškai mažai tesuprantame. Prašymo nepasirašiau ir neprašė.

7. Motiejus Leskauskas, Pavilonių k., vedęs ir turiu vaikų, namie kalbame paprastai, aš pats kalbu lietuviškai, kunigą nelabai suprantu, kaime kalbama ir lietuviškai, kunigą nelabai suprantame, lietuvių kalbos bažnyčioje nepageidaujame. Jokių prašymų nepasirašiau ir neprašė.

8. Jurgis Grigelevičius, Paaradnės k., vedęs, vaikų neturiu, namuose vartojame paprastąją kalbą, mūsų kaime taip pat daugiausia kalbama paprastai, lietuviškai kalbančio kunigo nesuprantame nė žodžio ir lietuvių kalbos bažnyčioje nepageidaujame. Prašymų nepasirašiau ir pasirašyti neprašiau.

9. Михаил Пецон, д. Пецюны, женат, детей шесть имею, дома говорим по-польски и некоторые по-просту, по-литовски в деревне никто не говорит, в костеле не желаем литовского. И прошение не подписывал.

10. Антоний Янушкевич, д. Пецон, женат, детей шесть имею, в деревне у нас никто не умеет по-литовски. И прошении не подписывал.

11. Казимир Коркуць, околицы Мале Довгяллы, у нас целая околица говорит только по-польски, по-литовски ани слова никто не понимает.

12. Антоний Худоба из Пецюны, женат, четверо детей имею, дома говорим по-польски и по-просту, по-литовски не понимаем и целая деревня не говорит по-литовски. Прошение не подписывал.

13. Константин Лясковский, д. Погородна, женат, детей не имею, с женою говорим по-просту, по-литовски некоторые только слова понимаю, в деревне по большей части говорят по-просту, некоторые по-польски, а по-литовски только некоторые очень старые люди, два-три. Прошение подписал.

14. Люциан Гойжевский, околица Малые Довгяллы, холост, говорю только по-польски, по-литовски не понимаю и так вся околица двадцать домов. Прошении не подписывал.

15. Иосиф Пашкевич, дер. Повиланцы, женат, бездетный, по-литовски говорю с женою, а братовая говорит по-просту, в деревне говорят по большей части по-литовски, молитвы говорят по польски, трое детей в деревне умеют молиться по-литовски, старые по большей части говорят по-литовски, а молодые также по-просту, ксендза говорящего по-литовски многие у нас понимают. Просьбы не подписывал. А сам я молюсь по-польски, в костеле желал бы учения по-литовски, но против прихожан не желаю идти.

16. Адам Винцкевич, д. Лопацишек, женат, десятеро детей, с детьми разговариваем по-просту, жена моя не умеет литовского, я понимаю по-литовски, а ксендза не понимаю говорящего по-литовски, старые говорят по-литовски, а молодежь только по-просту и по-польску, в костеле не желаем литовского. Прошения подписал.

17. Франциск Наркун, д. Иони, женат, пятеро детей, дома разговариваем по-польски и по-просту, хотя жена моя литовка, но забыла говорить по-литовски, в целой деревне все говорили по-просту, а теперь побольше по-польски. Просьбы не подписывал, только в прошлое воскресенье.

9. Mykolas Peciūnas, Peciūnų k., vedęs, turiu 6 vaikus, namie kalbame lenkiškai ir kai kurie – paprastai, lietuviškai niekas kaime nekalba, bažnyčioje lietuvių kalbos nepageidaujame. Prašymo nepasirašiau.

10. Antanas Januškevičius, Peciūnų k., vedęs, turiu 6 vaikus, mūsų kaime niekas lietuviškai nemoka. Prašymo nepasirašiau.

11. Kazimieras Korkutis, Mažųjų Daugėlių bk., visas mūsų bajorkaimis kalba vien lenkiškai, lietuviškai niekas nė žodžio nesupranta.

12. Antanas Kudaba iš Peciūnų, vedęs, turiu 4 vaikus, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, lietuviškai nesuprantame ir visas kaimas lietuviškai nekalba. Prašymo nepasirašiau.

13. Konstantinas Leskauskas, Paaradnės k., vedęs, vaikų neturiu, su žmona kalbame paprastai, lietuviškai suprantu tik kai kuriuos žodžius, kaime daugiausia kalbama paprastai, kai kurie – lenkiškai, o lietuviškai – tik kai kurie labai seni žmonės, du ar trys. Prašymą pasirašiau.

14. Liucijonas Gaižauskas, Mažųjų Daugėlių bk., nevedęs, kalbu tik lenkiškai, lietuviškai nesuprantu ir taip visas bajorkaimis, 20 namų. Prašymo nepasirašiau.

15. Juozapas Paškelevičius, Pavilonių k., vedęs, bevaikis, lietuviškai kalbu su žmona, o brolienė kalba paprastai, kaime daugiausia kalbama lietuviškai, meldžiamasi lenkiškai, trys vaikai kaime moka melstis lietuviškai, senieji daugiausia kalba lietuviškai, o jaunieji – taip pat paprastai, lietuviškai kalbantį kunigą pas mus daugelis supranta. Prašymo nepasirašiau. Aš pats meldžiuosi lenkiškai, bažnyčioje norėčiau lietuviškų pamokslų, bet prieš parapijiečius nenoriu eiti.

16. Adomas Vinckevičius, Lapočiškių k., vedęs, 10 vaikų, su vaikais kalbame paprastai, mano žmona lietuviškai nemoka, aš lietuviškai suprantu, o kunigo kalbančio lietuviškai nesuprantu, senieji kalba lietuviškai, jaunieji – tik paprastai ir lenkiškai, bažnyčioje lietuvių kalbos nepageidaujame. Prašymus pasirašiau.

17. Pranciškus Narkūnas, Jonių k., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, nors mano žmona lietuvė, bet lietuviškai kalbėti pamiršo, visame kaime visi kalbėjo paprastai, o dabar – daugiau lenkiškai. Prašymo nepasirašiau, [pasirašiau] tik praėjusį sekmadienį.

18. Ян Климук, д. Подзи, женат, детей двое, дома по-просту говорим, по-литовски не понимаю, в деревне старшие говорят по-литовски, а дети почти все по-просту, молимся по-польски. Все прошения не подписывал.

19. Казимир Станевич, д. Конюхи, женат, детей шестеро, дома по-просту говорим, по-литовски понимаю, но пробоща не разумею говорящего по-литовски, молимся только по-польски, в деревне побольше говорят по-польски и по-просту, хотя некоторые говорят по-литовски. Прощение не подписывал.

20. Феликс Наркун, дер. Иони, холост, дома четверо нас, говорим по-просту, а по-литовски ничего не понимаем, в деревне никто не говорит по-литовски, хотя может быть и понимают. Прощение не подписывал.

21. Иосиф Гойжевский, околица Малые Довгяллы, женат, детей четверо, дома говорим по-польски и по-просту, по-литовски не понимаю, в околице никто по-литовски не понимает. Прощение не подписывал.

22. Доминик Эйсмонт, околица Малые Довгяллы, женат, детей пятеро, по-литовски не понимаю совершенно ничего, а также вся околица. Прощение не подписывал, но просил за себя подписывать. И в исповеди не был второй год, ибо по-литовски не умею исповедываться.

23. Антоний Наркун, дер. Иони, женат, детей четверо, по-литовски мы даже не понимаем, за исключением нескольких, т.е. двух трех женщин, пришедших замуж, но не говорящих. Прощение не подписывал.

24. Бронислав Бенкевич, дер. Конюхи, женат, бездетный, говорю с женою по-польски, а по-литовски ни одного слова не понимаю, в деревне некоторые говорят по-литовски старые, а молодые не говорят, но пробоща не понимают. Прощение не подписывал.

25. Викентий Струкель, дер. Погородни, женат, детей трое, дома по-просту, молимся по-польски, по-литовски немного понимаю, ксендза ничего не понимаю, в костеле не желаем по-литовски. Прощение не подписывал.

26. Степан Эйсмонт, ок. Мале Довгяллы, женат, разговор польский, по-литовски не понимаем, у нас все по-польски. Прощения не подписывал.

27. Адам Юргель, дер. Подзи, женат, детей 3, разговор дома польский и литовский, только по-жмудску ничего не знаю, настоятеля не понимаем ничего, он говорит иначе, молимся по-литовски (свидетель далее показывает, что ежедневные молитвы говорят по-польски и читают дети книги польские, по-литовски

18. Jonas Klimukas, Puodžių k., vedęs, 2 vaikai, namie kalbame paprastai, lietuviškai nesuprantu, kaime senieji kalba lietuviškai, o beveik visi vaikai – paprastai, visi meldžiamės lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

19. Kazimieras Stanevičius, Kaniūkų k., vedęs, 6 vaikai, namie kalbame paprastai, lietuviškai suprantu, bet klebono kalbančio lietuviškai nesuprantu, meldžiamės vien lenkiškai, kaime daugiausia kalbama lenkiškai ir paprastai, nors kai kurie kalba lietuviškai. Prašymo nepasirašiau.

20. Feliksas Narkūnas, Jonių k., nevedęs, mūsų namuose ketvertas, kalbame paprastai, o lietuviškai nieko nesuprantame, kaime lietuviškai niekas nekalba, nors galbūt ir supranta. Prašymo nepasirašiau.

21. Juozapas Gaižauskas, Mažųjų Daugėlių bk., vedęs, 4 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, lietuviškai nesuprantu, bajorkaimyje niekas lietuviškai nesupranta. Prašymo nepasirašiau.

22. Dominykas Eismantas, Mažųjų Daugėlių bk., vedęs, 5 vaikai, lietuviškai visiškai nieko nesuprantu, ir taip visas bajorkaimis. Prašymo nepasirašiau, bet prašiau už mane pasirašyti. Ir išpažinties nebuvau antri metai, nes lietuviškai nemoku jos atlikti.

23. Antanas Narkūnas, Jonių k., vedęs, 4 vaikai, lietuviškai mes net nesuprantame, išskyrus keletą, t.y. porą trejetą atitekėjusių moterų, bet jos nekalba. Prašymo nepasirašiau.

24. Bronislovas Benkevičius, Kaniūkų k., vedęs, bevaikis, su žmona kalbu lenkiškai, o lietuviškai nė žodžio nesuprantu, kaime kai kurie senieji kalba lietuviškai, o jaunieji nekalba, bet klebono nesupranta. Prašymo nepasirašiau.

25. Vincentas Strukelis, Paaradnės k., vedęs, 3 vaikai, namie [kalbame] paprastai, meldžiamės lenkiškai, lietuviškai truputį suprantu, kunigo visiškai nesuprantu, bažnyčioje lietuviškai nepageidaujame. Prašymo nepasirašiau.

26. Steponas Eismantas, Mažųjų Daugėlių bk., vedęs, kalbame lenkiškai, lietuviškai nesuprantame, pas mus visi [kalba] lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

27. Adomas Jurgelis, Puodžių k., vedęs, 3 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir lietuviškai, tik žemaitiškai visiškai nemoku, klebono visiškai nesuprantame, jis kalba kitaip, meldžiamės lietuviškai (toliau liudytojas parodo, kad kasdienines maldas kalba lenkiškai ir vaikai skaito lenkiškas

же не умеют молиться, – он показал прежде по сбивчивости), не желаем чтобы нас учили по-литовски.

28. Александр Лукошюс, дер. Конюхи, женат, детей 3, разговор дома по-просту, по-литовски говорю со старшими, дети же мои не понимают литовского, молимся по-польски, проповеди пробоща литовские некоторые слова понимаю, других нет, больше слов литовских в проповеди не понимаю, не желаю детей учить по-литовски, а по-польски обшем. Хат в деревне около 50, говорят больше по-просту, говорят и по-литовски, молятся все по-польски, а проповеди польские понимают, таких женщин, которые бы не понимали простого языка, у нас нет, все понимают по-просту.

29. Иван Кейза, дер. Конюхи, женат, 2 детей, разговор дома по-просту, молимся по-польски, в деревне говорят по-литовски мало, больше по-просту, я по-литовски слово десятое понимаю, а пробоща не понимаю, мать моя говорит по-литовски, понимает и по-польски.

30. Казимир Мацкевич, дер. Солимки (49 хат), женат, детей 4, разгов[ор] дома по-литовски, в деревне говорят по-литовски, а молодежь – по-просту, а дети не понимают по-литовски, молятся все старые и малые по-польски, говорят в деревне и по-просту, детей хочу учить по-польски молиться, проповеди пробоща мало понимаю.

31. Иван Григелевич, дер. Татарка, женат, детей 2, разговор дома – простым языком разговариваем, по-литовски мало, по-польски – больше и так вся деревня, некоторые в деревне не понимают литовского языка, около 10 лиц.

32. Владислав Дробязгевич, околица Войдаги, холост, шесть душ в доме, разговор простой или польский, а по-литовски не понимаем. И прошение не подписывал.

33. Казимир Витукевич, дер. Солимки, женат, одно дитя, в доме говорим по-литовски, молимся по-польски, науки пробоща понимаю, в костеле, если бы пробощ желал бы учить по-литовски желающих, не имею ничего против сего, но желал бы лучше по-польски. Прощение не подписывал.

34. Генрих Довгялю, околица Довгяллы, холост, шесть лиц дома, все говорим только по-польски, по-литовски не понимаем. И прошение не подписывал.

35. Андрей Матонис, дер. Войкунцы, женат, детей пять, в доме только говорим по-просту и по-польски, а по-литовски кое что только понимаю, так и все в деревне, по-литовски наук не хотим. Прощение не подписывал.

knygas, o lietuviškai nemoka melstis, anksčiau kitaip parodė susipainiojęs), nenorime, kad mus mokytų lietuviškai.

28. Aleksandras Lukošius, Kaniūkų k., vedęs, 3 vaikai, namie kalbame paprastai, lietuviškai kalbu su vyresniaisiais, o mano vaikai lietuviškai nesupranta, meldžiamės lenkiškai, klebono lietuviškų pamokslų vienus žodžius suprantu, kitų – ne, daugumos lietuviškų pamokslų žodžių nesuprantu, nenoriu vaikų mokyti lietuviškai, bet lenkiškai. Kaime apie 50 trobų, kalba dažniau paprastai, kalba ir lietuviškai, visi meldžiasi lenkiškai, lenkiškus pamokslius suprantame, tokių moterų, kurios nesuprastų paprastosios kalbos, pas mus nėra, visi paprastai supranta.

29. Jonas Keiza, Kaniūkų k., vedęs, 2 vaikai, namie kalbame paprastai, meldžiamės lenkiškai, kaime lietuviškai kalba mažai kas, daugiau paprastai, aš lietuviškai suprantu kokį dešimtą žodį, o klebono nesuprantu, mano motina kalba lietuviškai, supranta ir lenkiškai.

30. Kazimieras Mackevičius, Sališkių k. (49 trobos), vedęs, 4 vaikai, namie kalbame lietuviškai, kaime kalbama lietuviškai, o jaunimas – paprastai, vaikai lietuviškai nesupranta, meldžiasi ir senieji, ir mažieji lenkiškai, kaime kalbama ir paprastai, vaikus noriu mokyti melstis lenkiškai, klebono pamokslius menkai tesuprantu.

31. Jonas Grigėlevičius, Totorkos k., vedęs, 2 vaikai, namie kalbame paprastąja kalba, lietuviškai – mažai kas, lenkiškai – daugiau ir taip visame kaime, kai kurie kaime lietuviškai nesupranta, apie 10 žmonių.

32. Vladislovas Drobezgevičius, Vaidagų bk., nevedęs, namie 6 žmonės, kalbame paprastai arba lenkiškai, o lietuviškai nesuprantame. Prašymo nepasirašiau.

33. Kazimieras Vitukevičius, Sališkių k., vedęs, 1 vaikas, namie kalbame lietuviškai, meldžiamės lenkiškai, klebono pamokslius suprantu, jei bažnyčioje klebonas norėtų pageidaujančius mokyti lietuviškai, aš nebūčiau prieš, bet geriau būtų, kad lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

34. Henrikas Daugėla, Daugėlių bk., nevedęs, namie 6 žmonės, visi kalbame tik lenkiškai, lietuviškai nesuprantame. Prašymo nepasirašiau.

35. Andriejus Matonis, Vaikūnionių k., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame vien paprastai ir lenkiškai, o lietuviškai tik šiek tiek suprantu, taip ir visame kaime, lietuviškų pamokslų nenorime. Prašymo nepasirašiau.

36. Антоний Эйсмонт, околица Малые Довгяллы, холост, душ четыре, дома по-литовски никто не понимает, говорим по-польски и по-просту.

37. Иосиф Мелевич, околица Войдаги, женат, детей двое, по-польски и по-просту говорим, а по-литовски ничего не понимаем. На прощении росписался сын и жена, см. обор. ст. 6 [док. 3, № 62, 64].

38. Антоний Шаматович, имение Городенко, холост, трое нас с родителями, по-литовски не понимаем, говорим по-польски и по-просту. Прощения не подписывал.

39. Ян Куровский, дер. Лопацишки, женат, детей шесть, с детьми говорю по-просту и с детьми молюсь по-польски, с отцом и женою или по-литовски или по-просту разговариваю. И так в целой деревне. Но в костеле учиться по-литовски не желаем. Прощение подписал. Молимся мы все по-польски.

40. Иосиф Витукевич, дер. Лопацишки, женат, детей шесть, говорим с детьми по-просту и детей учим по-польски, по литовски разумею, но говорить не желаю, в деревне старые у нас говорили по-литовски, теперь молодые говорят только по-просту. Прощения подписал.

41. Винцентый Пашкелевич, дер. Павиланцы, женат, детей трое, дома говорим по-просту и по-литовски, но языка пробоща не понимаю, детей учим по-польски и молимся по-польски и так во всей деревне по больше по-просту, и особенно молодежь, и по-литовски не желаем учиться. Прощение подписал.

42. Александр Драб, местечко Осово, женат, детей пять. Дома разговариваем по-польски и по-просту, а по-литовски только некоторые слова понимаю и по-литовски не желаю учиться и детей учить.

43. Марианна Хруль, дер. Пилевцизна, замужняя, детей двое, говорим дома по-польски, по-литовски ничего не понимаем. Прощение не подписывала.

44. Марианна Павликовская, дер. Белянцы, замужняя, детей три, дома мы говорим только по-польску, по-литовску ничего не понимаем, мы заходя из трабского прихода, купили здесь землю. Прощение не подписывала.

45. Антоний Лемантович, дер. Белянцы, женат, детей одного сына, дома говорим разное – по-просту и по-литовску, и по-польску, но пробоща по-литовски говорящего не понимаем, молимся по-польски, по-литовски наук в костеле не желаем, и так в целой деревне говорят по-просту и по-литовски. Прощения не подписывал.

36. Antanas Eismantas, Mažųjų Daugėlių bk., nevedęs, namie 4 žmonės, lietuviškai nė vienas nesupranta, kalbame lenkiškai ir paprastai.

37. Juozapas Melevičius, Vaidagų bk., vedęs, 2 vaikai, kalbame lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai nieko nesuprantame. Prašymą pasirašė sūnus ir žmona, žr. kitą 6 str. pusę [dok. 3, nr. 62, 64].

38. Antanas Šamatavičius, Aradnos dvaras, nevedęs, mūsų su tėvais trejetas, lietuviškai nesuprantame, kalbame lenkiškai ir paprastai. Prašymo nepasirašiau.

39. Jonas Kurauskas, Lapočiškių k., vedęs, 6 vaikai, su vaikais kalbu paprastai ir su vaikais meldžiamės lenkiškai, su tėvu ir žmona kalbame lietuviškai arba paprastai. Ir taip visame kaime. Bet bažnyčioje mokytis lietuviškai nenorime. Prašymą pasirašiau. Mes visi meldžiamės lenkiškai.

40. Juozapas Vitukevičius, Lapočiškių k., vedęs, 6 vaikai, su vaikais kalbame paprastai ir vaikus mokome lenkiškai, lietuviškai suprantu, bet kalbėti nenoriu, mūsų kaime senieji kalbėjo lietuviškai, dabar jaunieji kalba vien paprastai. Prašymus pasirašiau.

41. Vincentas Paškelevičius, Paviionių k., vedęs, 3 vaikai, namie kalbame paprastai ir lietuviškai, bet klebono kalbos nesuprantu, vaikus mokome lenkiškai ir meldžiamės lenkiškai ir taip visas kaimas dažniau [kalba] paprastai, ypač jaunieji, lietuviškai mokytis nenorime. Prašymą pasirašiau.

42. Aleksandras Drabas, Asavos miestelis, vedęs, 5 vaikai. Namie kalbame lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai suprantu tik kai kuriuos žodžius ir lietuviškai nepageidauju mokytis ir vaikus mokyti.

43. Marijona Krulienė, Piliaučiškės k., ištekėjusi, 2 vaikai, namie kalbame lenkiškai, lietuviškai nieko nesuprantame. Prašymo nepasirašiau.

44. Marijona Paulikauskienė, Bielionių k., ištekėjusi, 3 vaikai, namie kalbame vien lenkiškai, lietuviškai nieko nesuprantame. Mes ateiviai iš Trobų parapijos, čia pirkome žemę. Prašymo nepasirašiau.

45. Antanas Lemantavičius, Bielionių k., vedęs, 1 sūnus, namie kalbame įvairiai – paprastai ir lietuviškai, ir lenkiškai, bet lietuviškai kalbančio kunigo nesuprantame, meldžiamės lenkiškai, lietuviškų pamokslų bažnyčioje nenorime, ir taip visas kaimas kalba paprastai ir lietuviškai. Prašymo nepasirašiau.

46. Мацей Войцехович, дер. Погородно, холост, живу с сестрой, дома говорю по-просту, по-литовски мало понимаем. Прошения не подписывал.

47. Казимир Довгялло, околица Довгяллы, холост, нас пятеро, дома говорим по-польски, по-литовски ани слова не понимаем. Прошение подписал.

48. Викентий Григалевич, дер. Биланцы, вдовец, детей имею пять, дома говорим по-просту и по-литовски, а жмудского языка не понимаем, молимся по-польски, по-литовски наук не желаем в костеле. Прошение не подписывал.

49. Цыприян Хруль, дер. Пилевщизна, муж Марианны Хруль см. № 43. Прошение не подписывал.

50. Иосиф Григелевич, д. Биланцы, женат, детей пять, говорим дома по-литовски и по-просту, молимся по-польски, пробоща не понимаем говорящего по-литовски. Прошение за меня сам подписал.

51. Адольф Рыхлевич, д. Иони, холост, шесть нас душ дома, мы говорим по-просту и по-польски, а по-литовски ничего не понимаем. Прошение не подписывал.

52. Михаил Кодис, д. Иони, женат, детей десять, по-литовски ничего не понимаем, говорим по-польски и по-просту. Прошение не подписывал. А кто желает по-литовски учиться, ничего против сего не имею я.

53. Яков Василевский, д. Болотники, женат, трое детей, дома говорим по-польски и по-просту, а по-литовски некоторые только слова понимаю. Прошение не подписывал.

54. Иосиф Дробязгевич, околица Войдаги, вдовец, шесть душ дома, говорим только по-польски, по-литовски ничего не понимаю, а лет тому шестьдесят ксендз литовский язык проклинал и мы не учились литовского. Прошение не подписывал.

54*. Мацей Ластовский, застенек Осово, женат, детей двое и брат есть. По-литовски ничего не понимаем и так все у нас в застенке дома не говорят по-литовски. Прошение подписал.

55. Людвик Щигло, дер. Подворанцы, женат, детей пятеро, дома говорим по-просту, я сам говорю по-литовски, а жена и дети не понимают, в деревне есть разные, умеющие по-литовски. Прошение не подписывал.

56. Адам Лемантович, дер. Павиланцы, женат, детей одно при себе имею. Дома говорим по-просту, жена и дети по-литовски

* Per apsirikimą nr. 54 įrašytas antrą kartą.

46. Motiejus Vaicekavičius, Paaradnės k., nevedęs, gyvenu su seserimi, namie kalbame paprastai, lietuviškai mažai tesuprantame. Prašymo nepasirašiau.

47. Kazimieras Daugėla, Daugėlių bk., nevedęs, mūsų namuose penketas, namie kalbame lenkiškai, o lietuviškai nė žodžio nesuprantame. Prašymą pasirašiau.

48. Vincentas Grigalevičius, Bielionių k., našlys, turiu 5 vaikus, namie kalbame paprastai ir lietuviškai, bet žemaičių kalbos nesuprantame, meldžiamės lenkiškai, lietuviškų pamokslų bažnyčioje nenorime. Prašymo nepasirašiau.

49. Kiprijonas Krulis, Piliaučiskės k., Marijonos Krulienės vyras, žr. nr. 43. Prašymo nepasirašiau.

50. Juozapas Grigelevičius, Bielionių k., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame lietuviškai ir paprastai, meldžiamės lenkiškai, lietuviškai kalbančio klebono nesuprantame. Prašymą pats pasirašiau.

51. Adolfas Ryklevičius, Jonių k., nevedęs, namuose 6 žmonės, kalbame paprastai ir lenkiškai, o lietuviškai visiškai nesuprantame. Prašymo nepasirašiau.

52. Mykolas Kuodys, Jonių k., vedęs, 10 vaikų, lietuviškai visiškai nesuprantame, kalbame lenkiškai ir paprastai. Prašymo nepasirašiau. Jei kas nori lietuviškai mokytis, nieko prieš neturiu.

53. Jokūbas Vasiliauskas, Balatninko k., vedęs, 3 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai suprantu tik kai kuriuos žodžius. Prašymo nepasirašiau.

54. Juozapas Drabezgevičius, Vaidagų bk., našlys, namie 6 žmonės, kalbame tik lenkiškai, lietuviškai nieko nesuprantu; prieš kokius 60 metų kunigas lietuvių kalbą iškeikė ir mes lietuviškai nesimokėme. Prašymo nepasirašiau.

54*. Motiejus Lastauskas, Asavos užusienis, vedęs, yra 2 vaikai ir brolis. Lietuviškai nieko nesuprantame ir taip visas mūsų bajorkaimis namie lietuviškai nekalba. Prašymą pasirašiau.

55. Liudvikas Ščigla, Padvarės k., vedęs, 5 vaikai, namie kalbame paprastai, aš pats kalbu lietuviškai, o žmona ir vaikai nesupranta, kaime yra įvairių, [taip pat] mokančių lietuviškai. Prašymo nepasirašiau.

56. Adomas Lemantavičius, Pavilonių k., vedęs, su manimi 1 vaikas, namie kalbame paprastai, žmona ir vaikai lietuviškai nieko nesupranta,

* Per apsirikimą nr. 54 įrašytas antrą kartą.

ничего не умеют, я понимаю немного литовского и так в деревне молодые редко умеют по литовски, а учатся по-польски. Прощение не подписывал. И хочу по-польски в костеле.

57. Ян Позняк, д. Грубянцы, женат, детей имею пять, дома по-просту и по-литовски, а учим дети по-польски, малые дети ничего по-литовски не умеют, а подрастая приучиваются от старших, в костеле желаем по-польски. Прощение не подписал.

58. Адам Ивашко, дер. Лопацишек, женат, детей имею пять. Дома по-польски и по-просту, а по-литовски мы ничего не понимаем. Прощение подписать просил.

59. Иосиф Ненартович, дер. Павиланцы, женат, детей семь, дома говорим по-просту, а по-литовски очень мало понимаем, и так во всей деревне, в костеле желаем как раньше было по-польски. Прощение не подписывал.

60. Андрей Шадзюль, дер. Грубянцы, женат, детей в хате восемь душ, по-польски дома говорим, по-литовски мало говорим, молимся по-польски и так хотим. Прощение не подписывал.

61. Казимир Шадзюль, дер. Грубянцы, женат, детей шесть душ, в доме говорим по-польски и по-просту, литовский разумею, но говорим мало. Прощение не подписывал.

62. Адам Ненартович, 2-ого застенка Осова, женат, десять детей, дома говорим по-просту и по-польски, а по-литовски ничего. Прощение подписал.

63. Иосиф Гайдуль, дер. Жилянцы, женат, недавно женат, говорим по-литовски и по-просту, молимся и читаем по-польски, в костеле желаем по-польски. Прощение не подписывал.

64. Мирон Дробязгевич, окол. Войдаги, холост, дома шесть душ, по-литовски у нас в околице никто не понимает. Прощение не подписывал.

65. Марцин Роман, д. Дворянцы, женат, детей четверо, дома по-литовски и по-просту говорим, молимся по-польски, пробоща некоторые слова только понимаем говорящего по-литовски, а желаем в костеле по-польски. Прощения не подписывал.

66. Адам Черклис, дер. Повиланцы, женат, детей трое, по-литовски и по-польски дома говорим, а в костеле желаем только по-польску, в деревне тоже говорят по-просту и по-литовски, дети понимают по-литовски, а разговаривают по-просту. Прощения не подписывал.

67. Викентий Попашинский, дер. Грубянцы, женат, одного сына имею, дома говорим разно, жена полячка, детей учим по-польски, в костеле желаем по-польски. Прощение не подписывал.

aš truputį lietuviškai suprantu, ir taip visame kaime jaunieji retai kas moka lietuviškai, mokosi lenkiškai. Prašymo nepasirašiau. Bažnyčioje noriu lenkiškai.

57. Jonas Pozniakas, Grubėnų k., vedęs, turiu 5 vaikus, namie [kalbame] paprastai ir lietuviškai, o vaikus mokome lenkiškai, maži vaikai lietuviškai visiškai nemoka, o paaugę pramoksta iš vyresniųjų, bažnyčioje norime lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

58. Adomas Ivaška, Lapočiškių k., vedęs, turiu 5 vaikus, namie [kalbame] lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai mes nieko nesuprantame. Prašymą prašiau pasirašyti.

59. Juozapas Nenartavičius, Pavilonių k., vedęs, 7 vaikai, namie kalbame paprastai, o lietuviškai suprantame labai mažai, ir taip visas kaimas, bažnyčioje norime, kad būtų kaip anksčiau – lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

60. Andriejus Šadziulis, Grubėnų k., vedęs, troboje 8 vaikai, namie kalbame lenkiškai, lietuviškai kalbame mažai, meldžiamės lenkiškai ir taip norime. Prašymo nepasirašiau.

61. Kazimieras Šadziulis, Grubėnų k., vedęs, 6 vaikai, namie kalbame lenkiškai ir paprastai, lietuviškai suprantu, bet kalbame mažai. Prašymo nepasirašiau.

62. Adomas Nenartavičius, 2-asis Asavos užusienis, vedęs, 10 vaikų, namie kalbame paprastai ir lenkiškai, o lietuviškai niekad. Prašymą pasirašiau.

63. Juozapas Gaidulis, Žilionių k., vedęs, neseniai vedęs, kalbame lietuviškai ir paprastai, meldžiamės ir skaitome lenkiškai, bažnyčioje norime lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

64. Mironas Drabezgevičius, Vaidagų bk., nevedęs, namie šešiese, mūsų bajorkaimyje lietuviškai niekas nesupranta. Prašymo nepasirašiau.

65. Martynas Ramonas, Dvarkščių k., vedęs, 4 vaikai, namie kalbame lietuviškai ir paprastai, meldžiamės lenkiškai, klebono kalbančio lietuviškai tesuprantame tik kai kuriuos žodžius, bažnyčioje norime lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

66. Adomas Čerklys, Pavilonių k., vedęs, 3 vaikai, namie kalbame lietuviškai ir lenkiškai, bažnyčioje tenorime lenkiškai, kaime taip pat kalbama paprastai ir lietuviškai, vaikai lietuviškai supranta, bet kalba paprastai. Prašymo nepasirašiau.

67. Vincentas Papašinskas, Grubėnų k., vedęs, 1 sūnus, namie kalbame įvairiai, žmona lenkė, vaikus mokome lenkiškai, bažnyčioje norime lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

68. Казимир Шадзюль, дер. Грубянцы, женат, детей трое, дома говорим по-литовски, молимся по-польски, в костеле желаем по-польски. Прощение не подписывал.

69. Юзефа Лукашанова, из дер. Жусин, замужн., детей 6, разговор по-просту и по-польски, а по-литовски только сотое слово, молимся по-польски. На прощении не расписалась.

70. Эмилия Лукашанова, из дер. Жусин, замужн., детей 2, разговор по-польску, по-литовски не понимаем, молимся по-польски. На прощении не расписывалась.

71. Виктория Лукашанова, из дер. Жусин, замужн., 3 детей, разговор по-просту, детей учим по-польски, по-литовски разговаривать могу и муж (в нашей деревне говорят по-литовски некоторые). На прощении не подписалась.

72. Осип Пецюн, из дер. Жусин, женат, 4 детей, разговор по-польски и по-просту, а по-литовски как сойдётся в деревне говорим, ксендза говорящего по-литовски немного понимаем, а по-жмудски ничего, молимся по-польски и детей так учим, по-просту и по-польску в деревне все понимают, но по-литовски не все.

73. Адам Шадзюль, из дер. Павиланцы, женат, детей 4, разговор по-просту, по-польску и по-литовску, со старшими по-литовски, а с младшими по-просту, молимся все по-польски, желаем учить детей по-польски.

74. Мафии Дойлидко, дер. Погородно, женат, детей пять, с женой по-литовски и по-просту говорю, а с детьми только по-просту, молимся по-польски. Прощение подписал.

75. Александр Милюс, дер. Погородно, женат, детей три, с матерью говорю иногда по-литовски, с женою и детьми только по-просту, молимся по-польски. Прощения подписывал. Не хочу детей учить по-литовски.

76. Антоний Гайдуль, дер. Повиланцы, холост, шесть душ дома, дома говорим по-литовски, молимся по-польски, разговариваем по-литовски, а с жителями деревни – по-просту, пробоща говорящего по литовски мало понимаем.

77. Антон Струкель, дер. Погородно, женат, детей трое, с детьми говорю по-просту, жена по-литовски не понимает, а я сам понимаю литовский язык, а в костеле ксендза ничего не понимаю. Прощение не подписал.

78. Винцентый Юрчис, дер. Солишки, женат, детей двое, дома говорим по-просту, сам умею по-литовски, а дети по-просту и молимся по-польски. Прощение не подписывал.

68. Kazimieras Šadziulis, Grubėnų k., vedęs, 3 vaikai, namie kalbame lietuviškai, meldžiamės lenkiškai, bažnyčioje norime lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

69. Juozapas Lukošienė, Žąsinų k., ištekejusi, 6 vaikai, kalbame paprastai ir lenkiškai, o lietuviškai suprantame kokį šimtąjį žodį, meldžiamės lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

70. Emilija Lukošienė, Žąsinų k., ištekejusi, 2 vaikai, kalbame lenkiškai, lietuviškai nesuprantame, meldžiamės lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

71. Viktorija Lukošienė, Žąsinų k., ištekejusi, 3 vaikai, kalbame paprastai, vaikus mokome lenkiškai, lietuviškai aš ir vyras mokame (mūsų kaime kai kurie kalba lietuviškai). Prašymo nepasirašiau.

72. Juozas Peciūnas, Žąsinų k., vedęs, 4 vaikai, kalbame lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai kai pasitaiko kalbame kaime, lietuviškai kalbantį kunigą truputį suprantame, o žemaitiškai – nieko, meldžiamės lenkiškai ir vaikus taip mokome, kaime visi supranta paprastai ir lenkiškai, o lietuviškai – ne visi.

73. Adomas Šadziulis, Pavilonių k., vedęs, 4 vaikai, kalbame paprastai, lenkiškai ir lietuviškai, su vyresniaisiais – lietuviškai, su jaunesniaisiais – paprastai, visi meldžiamės lenkiškai, norime vaikus mokyti lenkiškai.

74. Matas Dailidka, Paaradnės k., vedęs, 5 vaikai, su žmona kalbu lietuviškai ir paprastai, o su vaikais tik paprastai, meldžiamės lenkiškai. Prašymą pasirašiau.

75. Aleksandras Milius, Paaradnės k., vedęs, 3 vaikai, su motina kartais kalbu lietuviškai, su žmona ir vaikais – vien tik paprastai, meldžiamės lenkiškai. Prašymus pasirašiau. Nenoriu vaikus mokyti lietuviškai.

76. Antanas Gaidulis, Pavilonių k., nevedęs, namie 6 žmonės, namie kalbame lietuviškai, meldžiamės lenkiškai, su kaimo gyventojais kalbame lietuviškai ir paprastai, lietuviškai kalbantį kleboną suprantame menkai.

77. Antanas Strukelis, Paaradnės k., vedęs, 3 vaikai, su vaikais kalbu paprastai, žmona lietuviškai nesupranta, aš lietuviškai suprantu, o bažnyčioje kunigo visiškai nesuprantu. Prašymo nepasirašiau.

78. Vincentas Jurčys, Sališkių k., vedęs, 2 vaikai, namie kalbame paprastai, aš lietuviškai moku, o vaikai – paprastai, meldžiamės lenkiškai. Prašymo nepasirašiau.

79. Адам Пацко, дер. Солишки, женат, детей пять, с женой иногда говорю по-литовски, а по-просту всегда с детьми, молимся по-польски. Прощение не подписывал.

80. Józef* Шадзюль, дер. Повиланцы, женат, детей трое, с женой иногда говорю по-литовски, а дети не умеют и не желают говорить по-литовски, говорят по-просту. Прощения не подписывал.

81. Людвик Бялопетрович, околица Малые Довгяллы, женат, детей четверо, по-литовски ничего не понимаю. Прощение подписал. Жена прогнана от исповеди, а я не знаю куда идти.

82. Валериан Дорняк, околицы Малые Довгяллы, холост, дома пять душ, говорим по-польски, а по-литовски ани слова не понимаем. Прощение не подписывал.

Допрашивал прелат Курчевский.

5. *Po 1907 m. sausio 30 d. Rodūnios parapijiečių apklausos dėl vartojamų kalbų protokolas*

Originalas nežinomas.

Protokolas lentelės forma, be antraštės ir parašų – LVIA, f. 604, ap. 1, b. 10204, l. 10–16 v, 18–21 v.

Дер. Городище, 40 [хат] (47 дом[ов], 278 душ)

1. Анна Наймович, вся деревня говорит по-литовски и по-польски, молодой ксендз научил молиться по литовски, а) девица, б) [в семье душ] 4, в) разговор – по-литовски, по-просту и по-польски, г) проповеди – по-литовски и по-польски, д) молитва – по-литовски и по-польски.

2. Станислав Наймович, а) женат, б) 8, в) по-литовски и по-просту, г) лучше по-польски, по-литовски не понимают викарного, а кое что, д) по-польски и детей учим по-польски.

Дер. Пусяверы, 30 (36 дом., 222 душ)

3. Киприян Кевлис, вся деревня говорит по-польски, по-литовски никто, а) женат, б) 5, в) по-польску, по-литовски ничего, г) по-польски, д) по-польски.

4. Осип Троцкий, вся деревня говорит по-польску и по-просту, а) женат, б) 8, в) по-просту и по-польски, по-литовски нет, г) по-польски, д) по-польски.

Дер. Нова Козаковщизна, 17 (17 дом., 105 душ)

5. Антон Гецевич, целая деревня по-польски, по-литовски нет, а) женат, б) 8, в) по-польски, г-д) по-польски.

* *Taip originale.*

79. Adomas Pačka, Sališkių k., vedęs, 5 vaikai, su žmona kartais kalbu lietuviškai, o su vaikais – visada paprastai, meldžiamės lenkiškai. Prašymų nepasirašiau.

80. Juozapas Šadziulis, Pavilonių k., vedęs, 3 vaikai, su žmona kartais kalbu lietuviškai, o vaikai nemoka ir nenori lietuviškai kalbėti, kalba paprastai. Prašymų nepasirašiau.

81. Liudvikas Belapetravičius, Mažųjų Daugėlių bk., vedęs, 4 vaikai, lietuviškai nieko nesuprantu. Prašymą pasirašiau. Žmoną per išpažintį pavarė, o aš nežinau, kur eiti.

82. Valerijonas Dorniakas, Mažųjų Daugėlių bk., nevedęs, namie 5 žmonės, kalbame lenkiškai, o lietuviškai nesuprantame nė žodžio. Prašymo nepasirašiau.

Kvotė prelatas J. Kurčevskis.

Vertimas

[*Rodūnios parapijiečių apklausos protokolas*]

Piliakalnio k., 40 [trobų] (47 namai, 278 žmonės)

1. Ona Naimavičiūtė, visas kaimas kalba lietuviškai ir lenkiškai, jaunimą kunigas išmokė melstis lietuviškai, a) [*šeimyninė padėtis*] netekėjusi, b) [*šeimos narių skaičius*] 4, c) kalba – lietuviškai, paprastai ir lenkiškai, d) *kuria kalba nori* pamokslų – lietuviškai ir lenkiškai, e) maldų kalba – lietuvių ir lenkų.

2. Stanislovas Naimavičius, a) vedęs, b) 8, c) lietuviškai ir paprastai, d) geriau lenkiškai, lietuviškai vikaro nesuprantame, tik šiek tiek, e) lenkų ir vaikus mokome lenkiškai.

Pusiavarų k., 30 (36 namai, 222 žmonės)

3. Kiprijonas Kiaulys, visas kaimas kalba lenkiškai, lietuviškai niekas, a) vedęs, b) 5, c) lenkiškai, lietuviškai nė kiek, d) lenkiškai, e) lenkų.

4. Juozas Trockis, kaime visi kalba lenkiškai ir paprastai, a) vedęs, b) 8, c) paprastai ir lenkiškai, lietuviškai ne, d) lenkiškai, e) lenkų.

Naujos Kazokiškės, 17 (17 namų, 105 žmonės)

5. Antanas Gecevičius, visas kaimas [kalba] lenkiškai, lietuviškai – ne, a) vedęs, b) 8, c) lenkiškai, d-e) lenkiškai.

6. Михаил Здончик, и вся деревня по-польски, по-литовски нет, а) женат, б) 5, в) по-просту и по-польски, г-д) по-польску.

Дер. Стара Козаковщина, 52 (52 дом., 301 душ)

7. Доминик Шостак, вся деревня говорит по-польски, по-литовски лишь некоторые женщины замужние из других деревень, около 10, они учатся по-польски, а) женат, б) 4, в) польский, г-д) польский, по-литовски не понимаем.

8. Доминик Бабуль, а) женат, б) 4, в-д) по-польски и вся деревня кроме баб замужних замешавшихся, около 10 человек, но они умеют по-польски.

9. Мацей Семенчук, а) женат, б) 4, в-д) тоже.

Дер. Кемейши, 30 (31 дом, 161 душ)

10. Михаил Кузмицкий, вся деревня говорит по-просту, а молится по-польски, а) женат, б) 4, в) по-просту, литовского не знаю, г-д) по-польски.

11. Осип Балюкевич, вся деревня говорит по-просту и по-польски, а) женат, б) 7, в) по-просту и по-польски, г-д) по-польски.

* Викентий Канищ [?], а) женат, б) 4, в-г) тоже.

* Михал Мацевич, а) женат, в) по-просту, по-литовски знаю, но не говорю, г-д) тоже.

Околица Янович, 13 (14 дом., 81 душ)

12. Адам Носович, вся околица тоже по-польски, по-литовски не понимаю, а) вдов, б) 4, в-д) по-польски и целая околица.

13. Эдуард Кисель, а) женат, б) 10, в-д) тоже.

* Иосиф Войшвило, а) женат, б) 6, в-д) тоже.

Дер. Новини, 7 (6 дом., 37 душ)

14. Осип Плоцьяк, вся деревня говорит по-просту и по-польски, по-литовски не знаем, а) женат, б) 5, в) по-польски и по-просту, г) по-польски, д) по-польски, по-литовски ничего.

15. Адам Плоцьяк, а) женат, б) 5, в-д) тоже.

Околица Пашкевич, 20 (12 дом., 55 душ)

16. Болеслав Киюць и целая околица по-польски говорит, а) женат, б) 8, в-д) по-польски.

17. Юрий Говорский, а) женат, б) 7, в-д) по-польски и целая околица.

18. Юлиан Крипович, а) женат, б) 6, в-д) по-польски и целая околица.

19. Феликс Стацевич, а) был без присяги и отправлен за ненадобностью подтвердить вышесказанное.

* Šios pavardės nenumėruotos, įterptos vėliau.

6. Mykolas Zdančikas [?], ir visas kaimas [kalba] lenkiškai, lietuviškai ne, a) vedęs, b) 5, c) paprastai ir lenkiškai, d-e) lenkiškai.

Senos Kazokiškės, 52 (52 namai, 301 žmogus)

7. Dominykas Šostakas, visas kaimas kalba lenkiškai, lietuviškai tik kai kurios moterys, atitekėjusios iš kitų kaimų, apie 10, jos mokosi lenkiškai, a) vedęs, b) 4, c) lenkiškai, d-e) lenkiškai, lietuviškai nesuprantame.

8. Dominykas Babulis, a) vedęs, b) 4, c-e) lenkiškai ir visas kaimas, išskyrus įsimaišiusias atitekėjusias bobas, apie 10 žmonių, bet jos moka lenkiškai.

9. Motiejus Semenčiukas [?], a) vedęs, b) 4, c-e) taip pat.

Kemeišių k., 30 (31 namas, 161 žmogus)

10. Mykolas Kuzmickas, visas kaimas kalba paprastai, o meldžiasi lenkiškai, a) vedęs, b) 4, c) paprastai, lietuviškai nemoku, d-e) lenkiškai.

11. Juozas Baliukevičius, visas kaimas kalba paprastai ir lenkiškai, a) vedęs, b) 7, c) paprastai ir lenkiškai, d-e) lenkiškai.

* Vincentas Kapičius [?], a) vedęs, b) 4, c-e) taip pat.

* Mykolas Maciejevičius, a) vedęs, c) paprastai, lietuviškai moku, bet nekalbu, d-e) taip pat.

Janavičių bk., 13 (14 namų, 81 žmogus)

12. Adomas Nosevičius, visas bajorkaimis taip pat [kalba] lenkiškai, lietuviškai nesuprantu, a) našlys, b) 4, c-e) lenkiškai ir visas bajorkaimis.

13. Eduardas Kisielius, a) vedęs, b) 10, c-e) taip pat.

* Juozapas Vaišvila, a) vedęs, b) 6, c-e) taip pat.

Navynos k., 7 (6 namai, 37 žmonės)

14. Juozas Plačiokas, visas kaimas kalba paprastai ir lenkiškai, lietuviškai nemokame, a) vedęs, b) 5, c) lenkiškai ir paprastai, d) lenkiškai, e) lenkiškai, lietuviškai niekad.

15. Adomas Plačiokas, a) vedęs, b) 5, c-e) taip pat.

Paškevičių bk., 20 (12 namų, 55 žmonės)

16. Boleslovas Kijutis, ir visas bajorkaimis kalba lenkiškai, a) vedęs, b) 8, c-e) lenkiškai.

17. Jurgis Gavorskas, a) vedęs, b) 7, c-e) lenkiškai, ir visas bajorkaimis.

18. Julijonas Krupavičius, a) vedęs, b) 6, c-e) lenkiškai, ir visas bajorkaimis.

19. Feliksas Stacevičius – a) buvo be priesaikos ir atleistas, nes nebereikėjo patvirtinti, kas anksčiau pasakyta.

* Šios pavardės nenumeruotos, įterptos vėliau.

Деревня Талкунцы, 21 (20 дом., 107 душ)

20. Станислав Дудевич, и вся деревня по-просту говорит, молятся по-польски, по-литовски не знают, а) женат, б) 5, в) по-просту, по-литовски не понимает, г-д) по-польски.

Деревня Смильгини, 20 (29 дом., 153 душ)

21. Розалия Боровска, вся деревня говорит по-литовски, а) замужн., б) 4, в) по-литовски, по-просту трохи, г) по-литовски, д) по-польски.

Дер. Юцюны, 40 (42 дом., 252 душ)

22. Мацей Груздис, вся деревня говорит по-литовски, а) холост, б) 5, в) по-литовски, г) по-литовски и по-польску, д) по-польски и по-литовски.

Дер. Дубинцы, 51 (51 дом., 259 душ)

23. Мацей Рустейко, в деревне более говорит по-просту, а) женат, б) 5, в) по-просту, по литовски со старшими, а с детьми по-просту, г) по-польски, по-литовски не все, д) по-польски.

24. Мацей Носель, а) вдов, б) 8, в) по-просту, по-литовску и польски, г) по-польску, а по-литовску одно слово понимаешь, другого нет, д) по-польски.

25. Иосиф Рустейко, деревня по полам: по-польску и по-просту и по-литовски, наиболее хотят по-польски, а ксендзы настаивают на литовский, а) холост, б) 3, в) по-просту, по-литовски мало, г) по-польску лепей, д) по-польски.

Дер. Вашкели, 16 (17 дом., 113 душ)

26. Христина Моравская, вся деревня говорит по-польски и молится. Молодой ксендз отгоняет исповедующихся по-польски, а пробощ нет, хлопца моего отогнал за то, что не по-литовски, а) замужн., б) 3, в) по-просту, по-литовски я одна в хате трохо понимаю, г) по-польску, д) по-польски.

27. Иван Болондзь, у весце не говорит по-литовски, а) женат, б) 6, в) по-польски и по-просту, ни слова по-литовски, г-д) по-польски.

28. Мацей Каткевич, жена только угадывает некоторые слова по-литовски, а) женат, б) 8, в) по-просту и по-польски, в-г) по-польски только.

29. Доминик Левон, вся деревня по-просту и по-польски, а) холост, б) 2, в) простой и польский, г-д) польский.

Мест[ечко] Радунь, 100 (121 дом, 668 душ)

30. Марианна Носович, а) девица, б) 8, в) по-польски и по-просту, г) по-польски местечковые говорят, а по-литовски только арендаторы деревенские, д) по-польски.

Talkūnų k., 21 (20 namų, 107 žmonės)

20. Stanislovas Dūdevičius, ir visas kaimas kalba paprastai, meldžiasi lenkiškai, lietuviškai nemoka, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) paprastai, lietuviškai nesuprantu, *d-e*) lenkiškai.

Smilginių k., 20 (29 namai, 153 žmonės)

21. Rozalija Barauskienė, visas kaimas kalba lietuviškai, *a*) ištekėjusi, *b*) 4, *c*) lietuviškai, paprastai truputį, *d*) lietuviškai, *e*) lenkiškai.

Jociūnų k., 40 (42 namai, 252 žmonės)

22. Motiejus Gruzdyš, visas kaimas kalba lietuviškai, *a*) nevedęs, *b*) 5, *c*) lietuviškai, *d*) lietuviškai ir lenkiškai, *e*) lenkiškai ir lietuviškai.

Dubinių k., 51 (51 namas, 259 žmonės)

23. Motiejus Rusteika, kaime daugiausia kalba paprastai, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) paprastai, lietuviškai su vyresniaisiais, o su vaikais – paprastai, *d*) lenkiškai, lietuviškai ne visi, *e*) lenkiškai.

24. Motiejus Noselis, *a*) našlys, *b*) 8, *c*) paprastai, lietuviškai ir lenkiškai, *d*) lenkiškai, o lietuviškai vieną žodį supranti, o kito ne, *e*) lenkiškai.

25. Juozas Rusteika, kaimas per pusę: lenkiškai ir paprastai ir lietuviškai, dauguma nori lenkiškai, o kunigai reikalauja lietuviškai, *a*) nevedęs, *b*) 3, *c*) paprastai, lietuviškai mažai, *d*) geriau lenkiškai, *e*) lenkiškai.

Vaškelių k., 16 (17 namų, 113 žmonių)

26. Kristina Moravskienė, visas kaimas kalba ir meldžiasi lenkiškai. Jaunas kunigas einančius išpažinties lenkiškai pavaro, o klebonas – ne, mano berniuką pavarė už tai, kad nelietuviškai, *a*) ištekėjusi, *b*) 3, *c*) paprastai, lietuviškai tik aš viena namuose truputį suprantu, *d*) lenkiškai, *e*) lenkiškai.

27. Jonas Balandis, kaime lietuviškai nekalba, *a*) vedęs, *b*) 6, *c*) paprastai ir lenkiškai, lietuviškai nė žodžio, *d-e*) lenkiškai.

28. Motiejus Katkevičius, žmona tik kai kuriuos lietuviškus žodžius supranta, *a*) vedęs, *b*) 8, *c*) paprastai ir lenkiškai, *d-e*) tik lenkiškai.

29. Dominykas Levonas, visas kaimas paprastai ir lenkiškai, *a*) nevedęs, *b*) 2, *c*) paprastai ir lenkiškai, *d-e*) lenkiškai.

Rodūnios miestelis, 100 (121 namas, 668 žmonės)

30. Marijona Nosevičiūtė, *a*) netekėjusi, *b*) 8, *c*) lenkiškai ir paprastai, *d*) miestelėnai kalba lenkiškai, o lietuviškai – tik nuomininkai kaimiečiai, *e*) lenkiškai.

31. Розалия Тевенева, а) замуж., б) 2, в) по-просту и по-польски, по-литовски не понимаем, г) по-польски и все местечко за исключением некоторых говорит по-польски, д) по-польски.

32. Анна Бальцевич, а) замуж., б) 4, в) по-просту, муж умеет по-литовски, а по-жмудску не разумеет, г-д) по-польски.

33. Марианна Валицка, и все местечко разговаривает по польски, кроме женщин пришедших, а) девица, б) 6, в-д) по-польски.

34. Иван Цилиндзь, а) женат, б) 8, в) по-польски, по-литовски не понимаем, г-д) по-польски.

35. Михаил Гарасимович, а) женат, б) 8, в) по-польски и по-просту, по-литовски не понимаю, г-д) по-польски.

36. Адам Валицкий, целое местечко по-польски, а) женат, б) 8, в) по-просту и по-польски, по-литовски не понимаем, г-д) по-польски.

37. Константин Носевич (фольв[арок] Порадунь), а) женат, б) 7, в-д) по-польски.

38. Адам Бальцевич, купил землю в Радуне, родом из дер. Клайши, нас только двух с братом, а) женат, б) 4, в-д) по-литовски и по-польски.

39. Антон Юшко, а) женат, б) 5, в) по-просту, г-д) по-польски.

40. Осип Шилко, а) женат, б) 7, в-д) по-польски.

41. Иван Ненартович, а) вдов, б) 3, в-д) по-польски.

42. Казимир Цилиндзь, а) отец Ивана, в-д) по-польски.

43. Елияш Минко, а) женат, б) 6, в-д) по-польски.

44. Казимир Тункель, а) холост, б) 3, в-д) по-польски.

Дер. Можейки, д[омов] 33, душ 214 (см. стр. 11 [№ 79-83])

45. Фома Роселевич, вся деревня говорит по-литовски и по-просту, и по-польски понимают проповеди и молятся старые по-польски, а) женат, б) 6, в) по-литовски, умеем и по-просту, г) по-литовски и по-польски, по-литовски лучше, д) по-литовски дети и читают, старые – по-польски.

46. Викентий Жегдрин, вся деревня говорит по-литовски, остальное – как выше, а) вдов, б) 6, в) по-литовски, по-просту и по-польски разумеем, г) по-литовски и по-польски, по-литовски лучше, д) по-польски старше, а дети учатся по-литовски.

47. Александр Салевич, а) женат, б) 7, в) по-просту и по-литовски, г) по-польски, а по-литовски ничего не понимаем, д) по-польски.

а) Дер. Радзюны, 18

48. Осип Сенкевич, вся деревня по-польски, некоторые старшие говорят по-литовски, молодежь по литовски ничего, а) женат, б) 8, в) по-польски, по-литовски не понимаем, г) по-польски, старшие говорящие по-литовски ничего не понимают литовской проповеди, д) по-польски.

31. Rozalija Tėvelienė, *a*) ištekėjusi, *b*) 2, *c*) paprastai ir lenkiškai, lietuviškai nesuprantame, *d*) lenkiškai, ir visas miestelis, išskyrus kai kuriuos, kalba lenkiškai, *e*) lenkiškai.

32. Ona Balcevičienė, *a*) ištekėjusi, *b*) 4, *c*) paprastai, vyras moka lietuviškai, žemaitiškai nesupranta, *d-e*) lenkiškai.

33. Marijona Valickaitė, ir visas miestelis kalba lenkiškai, išskyrus atives moteris, *a*) netekėjusi, *b*) 6, *c-e*) lenkiškai.

34. Jonas Tilindis, *a*) vedęs, *b*) 8, *c*) lenkiškai, lietuviškai nesuprantame, *d-e*) lenkiškai.

35. Mykolas Gerasimavičius, *a*) vedęs, *b*) 8, *c*) lenkiškai ir paprastai, lietuviškai nesuprantu, *d-e*) lenkiškai.

36. Adomas Valickas, visas miestelis – lenkiškai, *a*) vedęs, *b*) 8, *c*) paprastai ir lenkiškai, lietuviškai nesuprantame, *d-e*) lenkiškai.

37. Konstantinas Nosevičius (Parodūnio paliv[arkas]), *a*) vedęs, *b*) 7, *c-e*) lenkiškai.

38. Adomas Balcevičius, Rodūnioje pirkau žemę, kilęs iš Klaišių k., mes tik dviese su broliu, *a*) vedęs, *b*) 4, *c-d*) lietuviškai ir lenkiškai.

39. Antanas Juška, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) paprastai, *d-e*) lenkiškai.

40. Juozas Šilkas, *a*) vedęs, *b*) 7, *c-e*) lenkiškai.

41. Jonas Nenartavičius, *a*) našlys, *b*) 3, *c-e*) lenkiškai.

42. Kazimieras Tilindis, *a*) Jono tėvas, *c-e*) lenkiškai.

43. Elijas Minka, *a*) vedęs, *b*) 6, *c-e*) lenkiškai.

44. Kazimieras Tunkelis, *a*) nevedęs, *b*) 3, *c-e*) lenkiškai.

Mažeikių k., 33 namai, 214 žmonių (žr. p. 11 [nr. 79–83])

45. Tomas Raselevičius, visas kaimas kalba lietuviškai ir paprastai ir lenkiškai supranta pamokslus, senieji meldžiasi lenkiškai, *a*) vedęs, *b*) 6, *c*) lietuviškai, mokame ir paprastai, *d*) lietuviškai ir lenkiškai, lietuviškai – geriau, *e*) vaikai lietuviškai, ir skaito, senieji – lenkiškai.

46. Vincentas Žegždrys, visas kaimas kalba lietuviškai, toliau – kaip [įrašyta] anksčiau, *a*) našlys, *b*) 6, *c*) lietuviškai, paprastai ir lenkiškai suprantame, *d*) lietuviškai ir lenkiškai, geriau – lietuviškai, *e*) vyresnieji lenkiškai, o vaikai mokosi lietuviškai.

47. Aleksandras Salevičius, *a*) vedęs, *b*) 7, *c*) paprastai ir lietuviškai, *d*) lenkiškai, o lietuviškai nieko nesuprantame, *e*) lenkiškai.

a) Radžiūnų k., 18

48. Juozas Senkevičius, visas kaimas lenkiškai, kai kurie vyresnieji kalba lietuviškai, jaunimas – lietuviškai nieko [nesupranta], *a*) vedęs, *b*) 8, *c*) lenkiškai, lietuviškai nesuprantame, *d*) lenkiškai, vyresnieji, kalbantys lietuviškai, lietuviško pamokslo visiškai nesupranta, *e*) lenkiškai.

Дер. Посады, 30

49. Викентий Сенкевич, старшие в нашей деревне понимают по-литовски, но не говорит, а) холост, б) 5, в-д) по-польски, в нашей хате две женщины – мать моя и братовая – понимают и разговаривают с собой по-литовски, оне говорят, что им лучше проповеди польские.

50. Петр Сенкевич, старые умеют по-литовски местным наречием, молодежь не понимает, я немного понимаю и говорю, а) холост, б) 5, в-д) по-польски, может говорить по-литовски, но языком здешним, молятся и проповеди слушают по-польски.

б) Дер. Радзюны, 19 [домов], 93 [души]

51. Осип Андруконис, а) женат, б) 7, в-д) по-польску и по-просту, старый в хате говорит по-литовски и другие старые понимают по-литовски, но как нет до кого говорить, так и не говорят, я немного понимаю по-литовски.

52. Мацей Сенкевич, а) женат, б) 4, в-д) по-польски и вся деревня говорит по-польски, старые понимают по-литовски, но не говорят.

53. Викентий Сенкевич, а) женат, б) 4, в-д) по-польски, по-литовски ничего не понимаю, у нас по-литовски не разговаривают.

Дер. Дубинцы, дворов ок. 50, 260 [душ] (стр. 4 [№ 23–25])

54. Виктория Бовшис, все так говорят и понимают (по-литовски), а) девица, б) душ 8, в) по-литовски, г) [проповедь] понимаем, д) по-польски и литовски.

Дер. Палюны, 18 (19 дом., 103 душ)

55. Антон Даглис, в деревне говорят по-литовски и по-просту, по-литовски большая часть, а) женат, б) 9, в) по-просту, по-литовски понимаем, г) по-польски, д) по-польски.

Дер. Помедзи, домов около 30 (29 дом., 175 душ)

56. Мацей Юсионис, по всей деревни не умеют по-литовски, говорят по-просту и по-польски, а) женат, б) 5, в) смешанный разговор, г) по-польски, д) лучше по-литовски, чем по-польски понимаем*.

57. Мацей Матиас, в деревне по полам – одни говорят по-польски, другие по-литовски, есть неумеющие по-литовски, человек около 20, а) холост, б) 7, в) смешанный польский и литовский, г) по-литовски и по-польски, д) по-литовски и по-польски, по-литовски лучше.

Дер. Орли, 19 (дом. 16, душ 96)

58. Осип Лукашевич, в деревне более говорят по-литовски, больше чем по-просту, а) женат, б) 9, в) по-просту, я умею и по-литовски, но жена и дети нет, г-д) по-польски.

* *Taip originale.*

Pasodos k., 30

49. Vincentas Senkevičius, vyresnieji mūsų kaime lietuviškai supranta, bet lietuviškai nekalba, *a*) nevedęs, *b*) 5, *c-e*) lenkiškai, mūsų troboje dvi moterys – mano motina ir brolienė moka ir tarpusavyje kalbasi lietuviškai, bet jos sako, kad jos geriau supranta lenkiškus pamokslus.

50. Petras Senkevičius, senieji moka lietuviškai vietos tarme, jaunimas – nesupranta, aš truputį suprantu ir kalbu, *a*) nevedęs, *b*) 5, *c-e*) lenkiškai, gali kalbėti lietuviškai, bet čionykšte kalba, meldžiasi ir pamokslų klauso lenkiškai.

b) Radžiūnų k., 19 [namų], 93 [žmonės]

51. Juozas Andriukonis, *a*) vedęs, *b*) 7, *c-e*) lenkiškai ir paprastai, senasis troboje kalba lietuviškai, o kiti senieji supranta lietuviškai, tačiau kadangi neturi su kuo kalbėtis, tai ir nekalba, aš truputį lietuviškai suprantu.

52. Motiejus Senkevičius, *a*) vedęs, *b*) 4, *c-e*) lenkiškai, ir visas kaimas kalba lenkiškai, senieji lietuviškai supranta, bet nekalba.

53. Vincentas Senkevičius, *a*) vedęs, *b*) 4, *c-e*) lenkiškai, lietuviškai nieko nesuprantu, pas mus lietuviškai nekalbama.

Dubinių k., apie 50 kiemų, 260 [žmonių] (p. 4 [nr. 23–25])

54. Viktorija Baušytė, visi taip kalba ir supranta (lietuviškai), *a*) netekėjusi, *b*) 8 žmonės, *c*) lietuviškai, *d*) [pamokslą] suprantame, *e*) lenkiškai ir lietuviškai.

Paliūnų k., 18 (19 namų, 103 žmonės)

55. Antanas Deglis, kaime kalba lietuviškai ir paprastai, lietuviškai – dauguma, *a*) vedęs, *b*) 9, *c*) kalbame paprastai, lietuviškai suprantame, *d*) lenkiškai, *e*) lenkiškai.

Pamedės k., apie 30 namų (29 namai, 175 žmonės)

56. Motiejus Jusionis, visame kaime lietuviškai niekas nemoka, kalba paprastai ir lenkiškai, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) mišriai, *d*) lenkiškai, *e*) [maldas] lietuviškai geriau kaip lenkiškai suprantame.

57. Motiejus Matijošius, kaime per pusę – vieni kalba lenkiškai, kiti – lietuviškai, lietuviškai nemoka apie 20 žmonių, *a*) nevedęs, *b*) 7, *c*) mišriai – lenkiškai ir lietuviškai, *d*) lietuviškai ir lenkiškai, *e*) lietuviškai ir lenkiškai, lietuviškai – geriau.

Varlių k. 19 (16 namų, 96 žmonės)

58. Juozas Lukaševičius, kaime daugiau kalba lietuviškai, dažniau nekaip paprastai, *a*) vedęs, *b*) 9, *c*) aš moku paprastai ir lietuviškai, bet žmona ir vaikai nemoka, *d-e*) lenkiškai.

59. Александр Ивашкевич, в деревне говорят разно – и по-литовски, и по-просту, по-литовски больше, а) холост, б) 7, в) по-литовску, не по-жмудски, г) по-польски лепей, знает и литовский, д) по-польски.

Им. Сапуныце II (13 дом. 50 душ)

60. Станислав Лясковский, а) женат, б) 5, в-д) по-польски.

61. Константин Монгяло, а) женат, б) 8, в-д) по-польски.

Дер. Рацкуны (домов около 20, душ 113)

62. Иван Жегздрин, вся деревня так говорит; две хаты по-просту и по-литовски, а) женат, б) 4, в) по-литовски, г) понимаем польский и литовский, литовский лучше, д) по-польски, детей учим по-литовски.

63. Осип Амброжун, вся деревня говорит по-литовски, есть говорящие по-белорусски в хате – одна хата или две, девочки умеют читать по-литовски, а) женат, б) 2, в) по-литовски, г) по-литовски лучше понимаю, д) по-польски, учусь по-литовски.

64. Михаил Амброжун, в деревне говорят по-литовски, а гудай говорят по-просту, хат две-три, а) вдов, б) 5, в) по-литовски, г) понимаю лучше по-литовски, д) по-польски, дети умеют пацеры, катихизис и читать по-литовски.

65. Мацей Амброжун, вся деревня говорит по-литовски, по-просту говорит захожий арендатор, а) женат, б) 7, в) по-литовски, г) понимаем лучше по-литовски чем по-польски, д) по-польски, учимся по-литовски.

Деревня Пилясы, больше 50 (60 дом., 329 душ)

66. Юрий Чуйка, вся деревня говорит по-литовски и по-польски, а) холост, б) 7, в) по-литовску и по-просту, и так вся деревня, г) по-литовски и по-польски, по-польски лучше потому, что наш литовский не похож как говорят ксендзы, д) по-польску, дети учатся и по-литовски, но редко, больше по-польски.

67. Доминик Павлович, вся деревня говорит по-литовски и по-просту, и по-польску понимаем, а) женат, б) 5, в) по-литовски, г) по-польски и по-литовски, д) по-польски.

68. Осип Конявский, вся деревня говорит по-литовски, а) вдов, б) 1, в) по-литовску, г) по-польску, литовское трохо разумеем – пробоща лепей понимаем, а молодого ксендза не понимаем, д) по-польски.

69. Осип Коменч, вся деревня говорит по-литовски, хотя язык не тасуется [!] к тому, какой в книгах литов[ских], а) женат, б) 8, в) по-литовски, г) по-польски лучше понимаем, д) по-польски, детей теперь начали [учить] по-литовски.

59. Aleksandras Ivaškevičius, kaime kalba įvairiai – ir lietuviškai, ir paprastai, bet lietuviškai daugiau, *a*) nevedęs, *b*) 7, *c*) lietuviškai, ne žemaitiškai, *d*) lenkiškai geriau, moka ir lietuviškai, *e*) lenkiškai.

II Sapūnų dv[aras] (13 namų, 50 žmonių)

60. Stanislovas Leskauskas, *a*) vedęs, *b*) 5, *c-e*) lenkiškai.

61. Konstantinas Mangėla, *a*) vedęs, *b*) 8, *c-e*) lenkiškai.

Račkūnų k., (apie 20 namų, 113 žmonių)

62. Jonas Žegždrys, visas kaimas taip kalba; dvi trobos – paprastai ir lietuviškai, *a*) vedęs, *b*) 4, *c*) lietuviškai, *d*) suprantame lenkiškai ir lietuviškai, geriau – lietuviškai, *e*) lenkų k., vaikus mokome lietuviškai.

63. Juozas Ambražiūnas, visas kaimas kalba lietuviškai, yra namie kalbančių baltarusiškai – viena ar dvi trobos, mergaitės moka skaityti lietuviškai, *a*) vedęs, *b*) 2, *c*) lietuviškai, *d*) lietuviškai geriau suprantu, *e*) lenkiškai, mokausi lietuviškai.

64. Mykolas Ambražiūnas, kaime kalbama lietuviškai, o gudai kalba paprastai – dvi trys trobos, *a*) našlys, *b*) 5, *c*) lietuviškai, *d*) geriau suprantu lietuviškai, *e*) lenkiškai, vaikai moka poterius, katekizmą ir skaityti lietuviškai.

65. Motiejus Ambražiūnas, visas kaimas kalba lietuviškai, paprastai kalba ateivis nuomininkas, *a*) vedęs, *b*) 7, *c*) lietuviškai, *d*) geriau suprantame lietuviškai nekaip lenkiškai, *e*) lenkiškai, mokomės lietuviškai.

Pelesos k., daugiau kaip 50 (60 namų, 329 žmonės)

66. Jurgis Čuika, visas kaimas kalba lietuviškai ir lenkiškai, *a*) nevedęs, *b*) 7, *c*) lietuviškai ir paprastai, ir taip visas kaimas, *d*) lietuviškai ir lenkiškai, lenkiškai geriau, nes mūsų lietuvių kalba nepanaši į tą, kuria kalba kunigai, *e*) lenkiškai, vaikai mokosi ir lietuviškai, bet retai, dažniau – lenkiškai.

67. Dominykas Paulavičius, visas kaimas kalba lietuviškai ir paprastai, ir lenkiškai suprantame, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) lietuviškai, *d*) lenkiškai ir lietuviškai, *e*) lenkiškai.

68. Juozas Kaniauskas, visas kaimas kalba lietuviškai, *a*) našlys, *b*) 1, *c*) lietuviškai, *d*) lenkiškai, lietuviškai truputį suprantame, kleboną geriau lietuviškai suprantame, o jaunojo kunigo nesuprantame, *e*) lenkiškai.

69. Juozas Komenčius, visas kaimas kalba lietuviškai, nors ši kalba neatitinka tos, kuri liet[uvieškose] knygoje, *a*) vedęs, *b*) 8, *c*) lietuviškai, *d*) lenkiškai geriau suprantame, *e*) lenkiškai, vaikus dabar pradėjome [mokyti] lietuviškai.

Фольв. Пасеки

70. Юлиян Дзякевич, а) холост, б) 6, в) по-просту, г-д) по-польски.

Дер. Улановцизна, 12

71. Казимир Козловский, а) холост, б) 4, в-д) по-польски, в нашей деревне не говорят по-литовски, есть такие женщины, которые пришли из других деревень, те понимают по-литовски, чел[овек] около 4-х, но и те по-польски знают проповеди. Пробоцц наш хорош.

Им. Кжечевиче

72. Казимир Крагельский, а) холост, б) 20, в-д) по-польски, по-литовски не понимают.

72. Казимир Крагельский, а) холост, б) 20, в-д) по-польски, по-литовски не понимают.

Дер. Лялюши 26 [хат], 160 [душ]

73. Доминик Гладыш, вся деревня говорит по-литовски, две хаты говорят по-просту, а) холост, б) 5, в) по-литовски, г) по-польски и по-литовски, по-литовски лучше, д) по-польски, и вся деревня, малые дети учатся по-литовски.

Деревня Стучики, 4 дом., 26 душ

74. Иван Ивашкевич, и так вся деревня по-литовски ничего никто не понимает, а) женат, б) 9, в-д) по-польски.

Деревня Слоботка, 16 дом., 84 душ

75. Юзефа Корженевска, и так вся деревня по-просту и по-польски, а по-литовски никто не понимает, а) замужняя, б) 6, в-д) по-польски.

76. Витольд Корженевский, муж, показал тоже.

Деревня Радзюнцы, 15 дом., 88 душ

77. Ева Андруконис, вся деревня по-просту, старые понимают по-литовски, но проповедей литовских не понимают, а) замужняя, б) 4, в) по-просту, г-д) по-польски.

78. Станислав Неверо, по-литовски понимаю, но говорить не могу, а) холост, б) 5, в) по-просту (по-польски), а отец с матерью иногда по-литовски, г-д) по-польски.

Деревня Можейки, 34 [дом.], 200 [душ]

79. Иосиф Пукор, на половину говорят по-просту и по-литовски вся деревня, а) женат, б) 8, в) по-просту и по-литовски, г) лучше по-польски, д) по-польски, катехизис некоторые детей учит по-литовски; викарный проклинал тех, которые не учатся по-литовски.

80. Августин Жегдрин, а) женат, б) 4, в) по-литовски и по-просту, г) лучше по-польски, д) по-польски, а дочь учится по-литовски.

Skynimų paliv[arkas]

70. Julijonas Dzekevičius, *a)* nevedęs, *b)* 6, *c)* paprastai, *d-e)* lenkiškai.

Uloniškių k., 12

71. Kazimieras Kazlauskas, *a)* nevedęs, *b)* 20, *c-e)* lenkiškai, mūsų kaimė lietuviškai nekalbama, yra tokių moterų, gal keturios, kurios atėjo iš kitų kaimų, jos lietuviškai supranta, bet ir jos lenkiškus pamokslus supranta. Mūsų klebonas geras.

Krečevičių dv[aras]

72. Kazimieras Kragelskis, *a)* nevedęs, *b)* 20, *c-e)* lenkiškai, lietuviškai nesupranta.

Leliušių k., 26 [trobos], 160 [žmonių]

73. Dominykas Gladyšius, visas kaimas kalba lietuviškai, dvi trobos kalba paprastai, *a)* nevedęs, *b)* 5, *c)* lietuviškai, *d)* lenkiškai ir lietuviškai, bet lietuviškai geriau, *e)* lenkiškai, ir visas kaimas, maži vaikai mokosi lietuviškai.

Stukelių k., 4 namai, 26 žmonės

74. Jonas Ivaškevičius, ir taip visas kaimas; lietuviškai niekas nieko nesupranta, *a)* vedęs, *b)* 9, *c-e)* lenkiškai.

Slabados k., 16 namų, 84 žmonės

75. Juozapa Korženauskienė, ir taip visas kaimas paprastai ir lenkiškai, o lietuviškai niekas nesupranta, *a)* ištekėjusi, *b)* 6, *c-e)* lenkiškai.

76. Vytautas Korženauskas, minėtosios vyras, pasakė taip pat.

Radžiūnų k., 15 namų, 88 žmonės

77. Ieva Andriukonienė, visas kaimas [kalba] paprastai, senieji supranta lietuviškai, bet lietuviškų pamokslų nesupranta, *a)* ištekėjusi, *b)* 4, *c)* paprastai, *d-e)* lenkiškai.

78. Stanislovas Neviera, lietuviškai suprantu, bet negaliu kalbėti, *a)* nevedęs, *b)* 5, *c)* paprastai (lenkiškai), o tėvas su motina kartais [kalba] lietuviškai, *d-e)* lenkiškai.

Mažeikių k., 34 [namai], 200 [žmonių]

79. Juozapas Pukaras, visas kaimas per pusę kalba paprastai ir lietuviškai, *a)* vedęs, *b)* 8, *c)* paprastai ir lietuviškai, *d)* geriau lenkiškai, *e)* lenkiškai, kai kurie vaikus katekizmo moko lietuviškai; vikaras smerkia tuos, kurie nesimoko lietuviškai.

80. Augustinas Žegždrys, *a)* vedęs, *b)* 4, *c)* lietuviškai ir paprastai, *d)* geriau lenkiškai, *e)* lenkiškai, o duktė mokosi lietuviškai.

81. Винцентый Циронек, а) женат, б) 13, в) по-просту и по-литовски, а кобеты не умеют по-литовски, г) по-литовски не понимаем, а только по-польски, д) по-польски.

82. Георгий Жегждрин, а) женат, б) 5, в) по-польски и по-литовски, г-д) по-польски.

Этот свидетель показал, что никто в деревне по-литовски не говорит, сам некоторые слова литовские говорит и в деревне со своими некотор[ыми] говорит по-литовски; смешанная.

83. Станислав Облочинский, а) женат, б) 10, в) я говорю по-литовски, жена по-просту и дети по-просту, г) по-польски, некоторые слова понимаю по-литовски, д) по-польски.

* Осип Пукар, в деревне есть такие, которые говорят и по-литовски, а) женат, б) 6, в) по-просту и по-польски, г) по-польски, викарный и пробоц добрые, укарает кого следует, д) по-просту и по-польски.

Деревня Страчуны, 16 [дом.], 83 [души], см. стр. 17 [№ 98-99]

84. Константин Желинский, в деревне некоторые дети викарный по-литовски научил, а старые у нас не умеют, указанные на стр. 17 показавшие двоих показаний умеют по-литовски, от викарного научились, но кроме их никто не научился из старших, а) женат и его жена была, б) 3, в-д) по-польски, [жена:] в) по-просту, литовского не умею, г-д) по-польски.

Викарный проклинаят не умеющих по-литовски.

Околица Малевские, 5 дом., 28 душ

85. Викентий Лункевич, а) женат, б) 9, в-д) по-польски, по-литовски ничего не понимаем.

Околица Бутримы, 4 дом., 20 душ

86. Андрей Бенкевич, а) холост, б) 7, в-д) по-польски вся околица.

Околица Запасники, 6 дом., 25 душ

87. Адольф Дашкевич, а) женат, б) 4, в-д) по-польски, по литовски не понимаем.

Околица Гештофты, дом. 8, душ 40

88. Андрей Гештофт, и так вся околица, а) женат, б) 5, в-д) [по-]польски, а по-литовски не понимаем.

89. Иван Гештофт, и так вся околица, а) холост, б) 2, в-д) по-польски, а по-литовски ничего не понимаем.

Околица Руканцы, 3 дом., 16 душ

90. Александр Запасник, а) женат, б) 10, в-д) по-польски, по-литовски не понимаем.

* Įrašytas be numerio.

81. Vincentas Cironka, *a)* vedęs, *b)* 13, *c)* paprastai ir lietuviškai, o moterys lietuviškai nemoka, *d)* lietuviškai nesuprantame, tik lenkiškai, *e)* lenkiškai.

82. Jurgis Žegždrys, *a)* vedęs, *b)* 5, *c)* lenkiškai ir lietuviškai, *d-e)* lenkiškai.

Šis liudytojas parodė, kad kaime niekas lietuviškai nekalba, pats kai kuriuos lietuviškus žodžius moka ir kaime su kai kuriais [žmonėmis] kalba lietuviškai; [kalba] mišri.

83. Stanislovas Ablaciškas, *a)* vedęs, *b)* 10, *c)* aš kalbu lietuviškai, žmona – paprastai ir vaikai – paprastai, *d)* lenkiškai, kai kuriuos žodžius suprantu lietuviškai, *e)* lenkiškai.

* Juozas Pukaras, kaime yra tokių, kurie kalba ir lietuviškai, *a)* vedęs, *b)* 6, *c)* paprastai ir lenkiškai, *d)* lenkiškai. Vikaras ir klebonas geri, – baudžia, kuriuos reikia, *e)* paprastai ir lenkiškai.

Stračiūnų k., 16 [namų], 83 [žmonės], žr. p. 17 [nr. 98–99]

84. Konstantinas Žilinskas, kaime kai kuriuos vaikus vikaras išmokė lietuviškai, o senieji pas mus nemoka. P. 17 [nr. 98–99] nurodyti dviejų [asmenų] parodymai: yra išmokę lietuviškai iš vikaro, bet, išskyrus juos, nė vienas iš senųjų nepramoko, *a)* vedęs ir jo žmona buvo, *b)* 3, *c-e)* lenkiškai, [žmona:] *c)* paprastai, lietuviškai nemoku, *d-e)* lenkiškai.

Vikaras keikia nemokančius lietuviškai.

Malevskių bk., 5 namai, 28 žmonės

85. Vincentas Lunkevičius, *a)* vedęs, *b)* 9, *c-e)* lenkiškai, lietuviškai nieko nesuprantame.

Butrimų bk., 4 namai, 20 žmonių

86. Andriejus Binkevičius, *a)* nevedęs, *b)* 7, *c-e)* lenkiškai, visas bajorkaimis.

Zapasninko bk., 6 namai, 25 žmonės

87. Adolfas Daškevičius, *a)* vedęs, *b)* 4, *c-e)* lenkiškai, lietuviškai nesuprantame.

Geštautų bk., 8 namai, 40 žmonių

88. Andriejus Geštautas, ir taip visas bajorkaimis, *a)* vedęs, *b)* 5, *c-e)* lenkiškai, lietuviškai nesuprantame.

89. Jonas Geštautas, ir taip visas bajorkaimis, *a)* nevedęs, *b)* 2, *c-e)* lenkiškai, lietuviškai nieko nesuprantame.

Rukonių bk., 3 namai, 16 žmonių

90. Aleksandras Zapasninkas, *a)* vedęs, *b)* 10, *c-e)* lenkiškai, lietuviškai nesuprantame.

* Įrašytas be numerio.

Дер. Палашки, 25 дом., 145 душ

91. Ян Бартошевич, в деревне мешанный язык, но по большей части говорят по-польски, а) вдовец, б) 7, в) по-польски, г) по-польски, д) по-польски, по-литовски то некоторые только слова.

Деревня Киванцы, домов 42 (55 дом., 299 душ)

92. Иван Адамонис, в деревне старые говорят по-литовски, молодые говорят и по-просту, но больше по-литовски и проповеди литовские понимают как и польские все равно, а) холост, б) 4, в) смешанный, г) понимаю по-польски и по-литовски, д) по-польски, умею и по-литовски.

93. Андрей Светлович, вся деревня говорит по-литовски у нас всегда; хат в деревне 53, а) женат, б) 10, в) по-литовски, г) понимаем по-литовски и по-польски, д) пацеры по-польску, учимся по-литовски и теперь более говорим по-литовски; все равно понимаем проповеди и польские, и литовские.

94. Иван Пукар, в деревне все говорят по-просту, хотя может быть некоторые говорят по-литовски, а) женат, б) 2, в) по-просту, по-литовски никто не принуждал меня учиться, г-д) по-польски.

Деревня Клайши, хат около 40 (35 дом, 197 душ)

95. Матей Бальцевич, вся деревня говорит по-литовски, а) женат, б) 5, в) по-литовски, г) лучше по-литовски чем по-польски, д) пацеры без книги по-польски, а по-книге – по-литовски, по-литовски лучше.

96. Викентий Аблачинский, вся говорит по-литовски и так молятся и проповеди понимают, а) женат, б) 12, в) по-литовски, г) по-литовски и по-польски, а по-литовски лучше, д) пацеры старые – по-польски, а детей учим по-литовски и по-польски, дети учатся лучше по-литовски.

97. Адам Валюкевич, вся деревня говорит по-литовски, а) женат, б) 5, в) по-литовски издавна, г) понимаем по-польски и по-литовски, д) пацеры теперь больше по-литовски чем по-польски.

Дер. Страчуны 15 (14 дом., 100 душ)

98. Иван Линго, деревня говорит по-литовски за исключением одного хозяина и загожих женщин, которые изучают по-литовски; хозяин говорит по-просту, а) женат, б) 7, в) по-литовски и по-просту, г) по-литовски и по-польски все одно, д) пацеры по-польску, учим детей катехизма по-польску и по-литовски.

99. Андрей Колендо, вся деревня говорит по-литовски за исключением загожих нескольких [женщин] и хозяина поселившегося по люстрации, а) холост, была сестра и подтвердила показания брата, имя ее Ева, б) 3, в) тоже, г) тоже, д) тоже, Ева умеет по-литовски, см. стр. 11 [nr. 84].

Paloškų k., 25 namai, 145 žmonės

91. Jonas Bartaševičius, kaime kalba mišri, daugiausia kalbama lenkiškai, *a)* našlys, *b)* 7, *c)* lenkiškai, *d)* lenkiškai, *e)* lenkiškai, lietuviškai suprantu tik kai kuriuos žodžius.

Kivonių k., 42 namai, (55 namai, 299 žmonės)

92. Jonas Adomonis, kaime senieji kalba lietuviškai, jaunieji kalba ir paprastai, bet dauguma – lietuviškai ir lietuviškus pamokslus supranta, lygiai kaip ir lenkiškus, *a)* nevedęs, *b)* 4, *c)* mišri, *d)* suprantu lenkiškai ir lietuviškai, *e)* lenkiškai, moku ir lietuviškai.

93. Andrius Svetlavičius, visas mūsų kaimas visada kalba lietuviškai; kaime 53 trobos, *a)* vedęs, *b)* 10, *c)* lietuviškai, *d)* suprantame lietuviškai ir lenkiškai, *e)* poterius [kalbame] lenkiškai, mokomės lietuviškai ir dabar dažniau kalbame lietuviškai; tiek pat suprantame lenkiškus ir lietuviškus pamokslus.

94. Jonas Pukaras, kaime visi kalba paprastai, galbūt kai kurie kalba ir lietuviškai, *a)* vedęs, *b)* 2, *c)* paprastai, lietuviškai niekas manęs mokyti nevertė, *d-e)* lenkiškai.

Klaišių k., apie 40 trobų (35 namai, 197 žmonės)

95. Motiejus Balcevičius, visas kaimas kalba lietuviškai, *a)* vedęs, *b)* 5, *c)* lietuviškai, *d)* lietuviškai geriau nekaip lenkiškai, *e)* poterius ne iš knygų – lenkiškai, o iš knygų – lietuviškai, geriau lietuviškai.

96. Vincentas Ablačinskas, visas [kaimas] kalba lietuviškai ir taip meldžiasi, pamokslus supranta, *a)* vedęs, *b)* 12, *c)* lietuviškai, *d)* lietuviškai ir lenkiškai, bet lietuviškai geriau, *e)* senieji poterius kalba lenkiškai, o vaikus mokome lietuviškai ir lenkiškai, vaikai geriau mokosi lietuviškai.

97. Adomas Valiukevičius, visas kaimas kalba lietuviškai, *a)* vedęs, *b)* 5, *c)* nuo seno lietuviškai, *d)* suprantame lenkiškai ir lietuviškai, *e)* dabar poterius dažniau [kalba] lietuviškai nekaip lenkiškai.

Stračiūnų k., 15 [trobų] (14 namų, 100 žmonių)

98. Jonas Linga, kaimas kalba lietuviškai, išskyrus vieną ūkininką ir ateives moteris, kurios mokosi lietuviškai; ūkininkas kalba paprastai, *a)* vedęs, *b)* 7, *c)* lietuviškai ir paprastai, *d)* tas pats lietuviškai ir lenkiškai, *e)* poterius [kalbu] lenkiškai, vaikus katekizmo mokome lenkiškai ir lietuviškai.

99. Andriejus Kalenda, visas kaimas kalba lietuviškai, išskyrus kelias ateives [moteris] ir pagal iliustraciją apsigyvenusį ūkininką; *a)* vedęs, buvo sesuo, vardu Ieva, kuri brolio parodymus patvirtino, *b)* 3, *c)* taip pat, *d)* taip pat, *e)* taip pat, Ieva moka lietuviškai, žr. p. 11[nr. 84].

Дер. Корговды, хат около 40 (44 дом., 224 душ)

100. Иван Войткун, все говорят в деревне по-литовски, одна хата есть захожих, которые говорят по-польски, а) женат, б) 5, в) по-литовски, г) понимаем по-литовски и по-польски, д) молимся по-литовски и по-польски, детей учим по-литовски.

101. Осип Войткун, вся деревня по-литовски, есть один посесор, кот[орый] говорит по-польски, а) женат, б) 4, в) по-литовски, г) понимаем по-польски и по-литовски, д) пацеры сами по-польски, дети по-литовски учатся молиться и читать и так в целой деревне.

102. Иван Слодкевич, есть посесор в деревне, который говорит дома по-просту, а) женат, б) 3, в) по-литовски, г) по-литовски лучше чем по-польски, д) пацеры по-польски и по-литовски умею, дети также и читать умеют и по-польски и по-литовски, и так вся деревня.

103. Антон Войткун, все в деревне говорят по-литовски, только один арендатор говорит по-польски, а) женат, б) 1, в) по-литовски и по-просту, г) по-литовски и по-польски все одно, д) по польски.

* Викентий Страчинский, а) женат, б) 5, в) по-литовски, г-д) тоже.

Деревня Курки, 14 (19 дом., 96 душ)

104. Франц Маркелевич, вся деревня говорит по-литовски, а) женат, б) 5, в) по-литовски, г) по-польски и по-литовски лучше, д) пацер по-польски, детей учим по-литовски.

105. Мацей Маркелевич, вся деревня по-литовски говорят и молятся, и проповеди понимают, а) женат, б) 5, в) по-литовски, г) по-польски и по-литовски, д) по-польски.

** Екатерина Маркелевича, а) замуж., б) 2, в) я только по-польски, г-д) по-польски.

Дер. Виганцы, 42 (40 дом., 227 душ)

106. Викентий Насолис, целая деревня говорит по-литовски за исключением нескольких захожих, которые говорят по-просту и по-польски, около 5 человек, а) женат, б) 5, в) по-литовски, г) по-литовски и по-польски, д) по-польски, учимся по-литовски.

107. Винцентый Носаль, в деревне все говорят [по-литовски], а) женат, б) 7, в) по-литовски, г) тоже, д) тоже, книги читаем по-польски и по-литовски, детей учим по-литовски.

*** Юрий Селило, и вся деревня по-литовски за исключением арендатора, кот[орый] говор[ит] по-польски, а) холост, б) 6, в) тоже и по-польски, г) тоже, лучше по литовски, д) по-польски и по литовски – и читаем книги и поем.

* *Įrašytas be numerio.*

** *Įrašyta be numerio.*

*** *Įrašytas be numerio.*

Kargaudų k., apie 40 trobų (44 namai, 224 žmonės)

100. Jonas Vaitkūnas, kaime visi kalba lietuviškai, viena troba yra at-eivių, kurie kalba lenkiškai, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) lietuviškai, *d*) suprantame lietuviškai ir lenkiškai, *e*) meldžiamės lietuviškai ir lenkiškai, vaikus mo-kome lietuviškai.

101. Juozas Vaitkūnas, visas kaimas [kalba] lietuviškai, yra vienas posesorius, kuris kalba lenkiškai, *a*) vedęs, *b*) 4, *c*) lietuviškai, *d*) supran-tame lietuviškai ir lenkiškai, *e*) poterius patys [kalbame] lenkiškai, vaikai mokosi lietuviškai melstis bei skaityti, ir taip visame kaime.

102. Jonas Sladkevičius, kaime yra posesorius, kuris namie kalba pa-prastai, *a*) vedęs, *b*) 3, *c*) lietuviškai, *d*) lietuviškai geriau nekaip lenkiškai, *e*) poterius moku lenkiškai ir lietuviškai, vaikai taip pat ir skaityti moka lenkiškai ir lietuviškai, taip visame kaime.

103. Antanas Vaitkūnas, visas kaimas kalba lietuviškai, tik vienas nuomininkas kalba lenkiškai, *a*) vedęs, *b*) 1, *c*) lietuviškai ir paprastai, *d*) lietuviškai ir lenkiškai tas pats, *e*) lenkiškai.

* Vincentas Stračinskas, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) lietuviškai, *d-e*) taip pat.

Kurkių k., 14 [trobų] (19 namų, 96 žmonės)

104. Pranas Markelevičius, visas kaimas kalba lietuviškai, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) lietuviškai, *d*) lenkiškai, lietuviškai geriau, *e*) poterius [kalbu] lenkiškai, vaikus mokome lietuviškai.

105. Motiejus Markelevičius, visas kaimas lietuviškai kalba ir mel-džiasi, pamokslus supranta, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) lietuviškai, *d*) lenkiškai ir lietuviškai, *e*) lenkiškai.

* Kotryna Markelevičienė, *a*) ištekėjusi, *b*) 2, *c*) tik lenkiškai, *d-e*) lenkiškai.

Vigonų k., 49 [trobos] (40 namų, 227 žmonės)

106. Vincentas Noselis, visas kaimas kalba lietuviškai, išskyrus keletą ateivių, apie 5 žmones, kurie kalba paprastai ir lenkiškai, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) lietuviškai, *d*) lietuviškai ir lenkiškai, *e*) lenkiškai, mokomės lietuviškai.

107. Vincentas Noselis, kaime visi kalba [lietuviškai], *a*) vedęs, *b*) 7, *c-d*) lietuviškai, *e*) taip pat, knygas skaitome lenkiškai ir lietuviškai, vaikus mokome lietuviškai.

** Jurgis Selila, ir visas kaimas [kalba] lietuviškai, išskyrus nuominin-ką, kuris kalba lenkiškai, *a*) nevedęs, *b*) 6, *c*) lietuviškai ir lenkiškai, *d*) taip pat, geriau lietuviškai, *e*) [meldžiamės], skaitome knygas ir giedame lenkiškai ir lietuviškai.

* Įrašyti be numerių.

** Įrašytas be numerio; lenkiškai – Sielila.

Окол. Янушишки, 5 дом., 25 душ

108. Михаил Крживец, и целая околица по-литовски не понимает, а) холост, б) 7, в-д) по-польски.

109. Адольф Винцкевич, а) женат, б) 6, в-д) по-польски, по-литовски не понимаем, викарный насмехивается говоря: коти, клёб...

Дер. Друскеники, около 30 (30 дом., 174 душ)

110. Христина Лингова, в дер. все по-литовски говорят, одна только пришла из другой, та по-просту, тоже показал и муж ее Михаил, а) замужн., б) 5, в) по-литовски, по-просту трошки, г) по-литовски лучше, чем по-польски, д) пацеры по-польски.

111. Иван Мецюн, вся деревня по-литовски, а) вдов, б) 16, в) по-литовски и по-просту, г) по-литовски и по-польски, д) по-польски.

Околица Носевичи, 20 (18 дом., 84 душ)

112. Казимира Стацевичова, в околице все говорят по-польски, а) замуж., б) 7, в) по-польски, г) по-польски, некоторые слова и по-литовски, д) по-польски.

113. Казимир Запасник, вся околица говорит по-польски и по-просту, а по-литовски не говорят, а) женат, б) 8, в) по-польски и по-просту, г-д) по-польски.

114. Фадей Носович, и целая околица по[-польски] и по-просту, а по-литовски нет, исповедуемся у кс. викарного по-польски, а) женат, б) 4, в) по-польски и по-просту, г-д) по-польски.

115. Иван Носевич, а) женат, б) 2, г-д) по-польски вся околица.

116. Адам Запасник, а) холост, б) 5, в-д) по-польски вся околица.

117. Клеменс Стацевич, а) женат, жена была, тоже показывает.

118. Салемея Ковалевская, а) замуж., б) 3, в-д) по-польски.

Дер. Плики, 20 (20 дом., 112 душ)

119. Адам Груздзь, а) холост, б) 8, в) по-литовски, умеем не так гладко и по-просту и [по-]польски, г) по-литовски и по-польски, д) по-польски, а учимся по-литовски – малые дети. Пробоц учит по-польски и по-литовски.

Дер. Подзитава, 39 дом. (34 дом., 206 душ)

120. Михаил Рустейко, вся деревня говорит по-литовски, а) вдов, б) 9, в) по-литовски, г) по-польски и по-литовски больше понимаем, д) молимся по-литовски и по-польски.

121. Адам Невяра, вся деревня говорит по-литовски, а) женат, б) 6, в) по-литовски, разумеет по-польски и по-просту, г) по-литовски латвей, которые не умеют читать, те по-польски мало понимает, д) молимся по-польски, дети старше – по-польски, меньше – по-литовски, детей и меня исповедующихся по-польски не отгоняют.

Jonušiškų bk., 5 namai, 25 žmonės

108. Mykolas Kšiviecas, ir visas bajorkaimis lietuviškai nesupranta, a) nevedęs, b) 7, c-e) lenkiškai.

109. Adolfas Vinckevičius, a) vedęs, b) 6, c-e) lenkiškai, lietuviškai nesuprantame, vikaras pasijuokdamas sako: koti, kleb...

Druskininkų k., apie 30 [trobų] (30 namų, 174 žmonės)

110. Kristina Lingienė, kaime visi kalba lietuviškai, tik viena ateivė iš kitur [kalba] paprastai. Tą patį paliudijo ir jos vyras Mykolas, a) ištekejusi, b) 5, c) lietuviškai, truputį paprastai, d) lietuviškai geriau nekaip lenkiškai, e) poterius [kalbame] lenkiškai.

111. Jonas Meciūnas, visas kaimas [kalba] lietuviškai, a) našlys, b) 16, c) lietuviškai ir paprastai, d) lietuviškai ir lenkiškai, e) lenkiškai.

Nosavičių bk., 20 [trobų] (18 namų, 84 žmonės)

112. Kazimiera Stacevičienė, visas bajorkaimis kalba lenkiškai, a) ištekejusi, b) 7, c) lenkiškai, d) lenkiškai, kai kuriuos žodžius ir lietuviškai, e) lenkiškai.

113. Kazimieras Zapasninkas, visas bajorkaimis kalba lenkiškai ir paprastai, o lietuviškai nekalba, a) vedęs, b) 8, c) lenkiškai ir paprastai, d-e) lenkiškai.

114. Tadas Nosevičius, ir visas bajorkaimis [kalba lenkiškai] ir paprastai, lietuviškai – ne, einame išpažinties pas kun. vikarą lenkiškai, a) vedęs, b) 4, c) lenkiškai ir paprastai, d-e) lenkiškai.

115. Jonas Nosevičius, a) vedęs, b) 2, c-e) lenkiškai visas bajorkaimis.

116. Adomas Zapasninkas, a) nevedęs, b) 5, c-e) lenkiškai visas bajorkaimis.

117. Klemensas Stacevičius, a) vedęs, jo žmona taip pat buvo paliudyti.

118. Salomėja Kavaliauskienė, a) ištekejusi, b) 3, c-e) lenkiškai.

Plikių k., 20 [trobų] (20 namų, 112 gyventojų)

119. Adomas Gruzdis, a) nevedęs, b) 8, c) lietuviškai, ne taip sklandžiai mokame ir paprastai bei lenkiškai, d) lietuviškai ir lenkiškai, e) lenkiškai, mokomės lietuviškai, maži vaikai [taip pat mokosi]. Klebonas moko lenkiškai ir lietuviškai.

Paditvio k., 39 namai (34 namai, 206 žmonės)

120. Mykolas Rusteika, visas kaimas kalba lietuviškai, a) našlys, b) 9, c) lietuviškai, d) lenkiškai ir labiau lietuviškai suprantame, e) meldžiamės lietuviškai ir lenkiškai.

121. Adomas Neviera, visas kaimas kalba lietuviškai, a) vedęs, b) 6, c) lietuviškai, suprantame lenkiškai ir paprastai, d) lietuviškai geriau, kurie nemoka skaityti, tie lenkiškai mažai supranta, e) meldžiamės lenkiškai, vyresni vaikai – lenkiškai, mažesni – lietuviškai, mane ir vaikus einančius išpažinties lenkiškai nepavaro.

Околица Лунки, 9 (11 дом., 47 душ)

122. Осип Сонгин, *а*) женат, *б*) 9, *в-д*) по-польски и целая околица.

123. Владислав Коркуць с фольв. Гирек, *а*) женат, *б*) 7, *в-д*) по-польски и целая околица.

124. Антон Борсук, *а*) холост, *б*) 5, *в-д*) тоже.

125. Адольф Борсук, *а*) женат, *б*) 6, *в-д*) тоже.

Фольв. Гирки, 6 (7 дом., 35 душ)

126. Александр Коркуць, *а*) женат, *б*) 4, *в-д*) по-польски целый фольварк.

Дер. Орли, 19 [дом.] [см.] стр. 7 [№ 58-59]

127. Стефан Станевич, большая часть деревни говорит по-литовски, меньшая часть по-просту, могут говорить по-литовски, *а*) женат, *б*) 5, *в*) по-литовски, по-просту, *г*) по-литовски и по-польски, *д*) по-польски, детей учат и по-польски, и по-литовски.

128. Казимир Станевич, вся деревня как выше сказано, *а*) женат, *б*) 3, *в-д*) тоже.

Окол. Сурконты

129. Ярослав Рауба, *а*) холост, *б*) 4, *в-д*) по-польски, по литовски не понимают (судился с пробощем) (300 руб. кс. Сташевича и ему стоило 30 руб.)

130. Петр Малевский, *а*) вдовец, *б*) 8, *в-д*) по-польски.

Окол. Сургонты, 30 (28 дом., 165 душ)

131. Иван Сурконт, *а*) холост, *б*) 7, *в*) по-польски и по-просту, *г-д*) по-польски, и вся околица говорит по-польски.

Дер. Лишкунцы, 60 (44 дом., 219 душ)

132. Иван Гремза, вся деревня говорит по-польски и по-просту, по-литовски несколько женщин захожих знать знают, *а*) женат, *б*) 6, *в*) по-просту и по-польски, *г-д*) по-польски.

133. Адольф Абрамович, *а*) женат, *б*) 4, *в-д*) по-польски, в деревне 230 и все говорят по-польски.

134. Викентий Янойць, *а*) вдов, *б*) 5, *в-д*) по-польски, в деревне есть такие, которые женятся на литовачках, те говорят и по-литовски, больше 10 человек.

Окол. Бартошунцы, 7 (6 дом.)

135. Феликс Козаковский, *а*) женат, *б*) 4, *в-д*) по-польски, целая околица.

136. Даниель Козаковский, *а*) женат, *б*) 7, *в-д*) по-польски.

Заст[енок] Свеновцизна, 2 [дома], душ 9.

137. Осип Гурский, *а*) холост, *в-д*) по-польски оба дома.

Lunkių bk., 9 [trobos] (11 namų, 47 žmonės)

122. Juozas Songinas, *a*) vedęs, *b*) 9, *c-e*) lenkiškai, [taip] ir visas bajorkaimis.

123. Vladislovas Korkutis, iš Girčių paliv[arko], *a*) vedęs, *b*) 7, *c-e*) lenkiškai, [taip] ir visas bajorkaimis.

124. Antanas Barsukas, *a*) nevedęs, *b*) 5, *c-e*) taip pat.

125. Adolfas Barsukas, *a*) vedęs, *b*) 6, *c-e*) taip pat.

Girčių paliv[arkas], 6 [trobos], (7 namai, 35 žmonės)

126. Aleksandras Korkutis, *a*) vedęs, *b*) 4, *c-e*) lenkiškai visas palivarkas.

Varlių k., 19 [trobu], žr. p. 7 [nr. 58–59]

127. Steponas Stanevičius, didžioji kaimo dalis kalba lietuviškai, mažesnioji – paprastai, bet gali kalbėti lietuviškai, *a*) vedęs, *b*) 5, *c*) lietuviškai, paprastai, *d*) lietuviškai ir lenkiškai, *e*) lenkiškai, vaikus mokome lenkiškai ir lietuviškai.

128. Kazimieras Stanevičius, visas kaimas kalba kaip aukščiau pasakyta, *a*) vedęs, *b*) 3, *c-e*) taip pat.

Surkantų bk.

129. Jaroslavas Rauba, *a*) nevedęs, *b*) 4, *c-e*) lenkiškai, lietuviškai nesupranta. (Bylinėjosi su klebonu; su kun. Staševičiumi* dėl 300 rb, ir jam kainavo 30 rb.)

130. Petras Malevskis, *a*) našlys, *b*) 8, *c-e*) lenkiškai.

Surkantų bk., 30 [trobu] (28 namai, 165 žmonės)

131. Jonas Surkontas, *a*) nevedęs, *b*) 7, *c*) lenkiškai ir paprastai, *d-e*) lenkiškai ir visas bajorkaimis kalba lenkiškai.

Lipkūnų k., 60 [trobu] (44 namai, 219 žmonių)

132. Jonas Gremza, visas kaimas kalba lenkiškai ir paprastai, lietuviškai moka keletas ateivių moterų, *a*) vedęs, *b*) 6, *c*) paprastai ir lenkiškai, *d-e*) lenkiškai.

133. Adolfas Abramavičius, *a*) vedęs, *b*) 4, *c-e*) lenkiškai, kaime 230 [gyventojų] ir visi kalba lenkiškai.

134. Vincentas Jonaitis, *a*) našlys, *b*) 5, *c-e*) lenkiškai; kaime yra tokių, kurie veda lietuvaites, jos kalba ir lietuviškai, daugiau kaip 10 žmonių.

Bartašiškių bk., 7 [trobos] (6 namai)

135. Feliksas Kazakauskas, *a*) vedęs, *b*) 4, *c-e*) lenkiškai, [taip] ir visas bajorkaimis.

136. Danielius Kazakauskas, *a*) vedęs, *b*) 6, *c-e*) lenkiškai.

Svianovščiznos užusienis, 2 namai, 9 žmonės

137. Juozas Gurskis, *a*) nevedęs, *c-e*) abu namai lenkiškai.

* Juozapas Stašys, Staševičius 1906–1907 m. buvo Asavos klebonas.

Окол. Пацелюнцы, 26 (26 дом., 117 душ)

138. Даниель Козаковский, а) женат, б) 7, в-д) по-польски и целая околица по-польски.

Дер. Пилюнцы, 40 (36 дом., 206 душ)

139. Иван Носаль, целая деревня говорит по-литовски, две хаты захожих говорит по-просту, а) женат, б) 11, в) по-литовски, г) по-польски лучше разумеет, но и по-литовски слуш[аем], д) по-польски, детей учим по-польски и по-литовски.

Дер. Поволока, 25 (29 дом., 178 душ)

140. Викентий Каневич, все в деревне говорят по-литовски, а) женат, б) 8, в) по-литовски, г) по-польски и по-литовски, д) по-польски.

6. 1907 m. kovo 12 d. Dvasininkų komisijos pirmininko prelato J. Kurčevskio išvados ir siūlymai dėl Asavos, Butrimonių ir Rodūnios parapijiečių vartojamų kalbų religijos reikalams

Originalas – LVIA, f. 694, ap. 1, b. 2857, l. 8–9

Nuorašas mašinėle: LVIA, f. 604, ap. 1, b. 10204, l. 28.

Его Преосвященству господину виленскому епископу

Прелата Курчевского

Рапорт*

Согласно предложению Вашего Преосвященства от [4] января сего года за № [28] я совместно со свенцианским деканом Бурбой и лидским деканом Шкопом производил дознание в м. Оссово, Бутриманцы и Радунь о процентуальности народонаселения сих приходов относительно народности польской, литовской и так называемой белорусской, через опрос под присягою жителей деревень, околиц и застенков, показания их вкратце помечены на особых протоколах дают возможность исчислить приблизительную процентность народности каждого из выше упомянутых приходов. Что же касается вопроса употребления ими языка в домашнем обиходе и в религиозных отношениях, то следует признать факт, что все они молятся по-польски как дома, так и в костеле, за исключением небольшого числа лиц, начавших учиться в последнее время по-литовски, но и те молятся до сих пор по-польски и польские проповеди понимают, некоторые из них заявили, что им удобопонятнее по-литовски.

* *Raporto gavėjo spaudas*: Виленское рим. кат. епархиальное управление, 13 март. 1907. *Lapo parašėje įrašyta*: Литовский вопрос.

Poceliūnų bk., 26 [trobos] (26 namai, 117 žmonių)

138. Danielius Kazakauskas, *a*) vedęs, *b*) 7, *c-e*) lenkiškai, ir visas bajorkaimis lenkiškai.

Piliūnų k., 40 [trobu] (36 namai, 206 žmonės)

139. Jonas Noselis, visas kaimas kalba lietuviškai, dvi ateivių trobos kalba paprastai, *a*) vedęs, *b*) 11, *c*) lietuviškai, *d*) lenkiškai geriau suprantame, bet ir lietuviškai klausome, *e*) lenkiškai, vaikus mokome lenkiškai ir lietuviškai.

Pavalakės k., 25 [trobos] (29 namai, 178 žmonės)

140. Vincentas Kanevičius, visas kaimas kalba lietuviškai, *a*) vedęs, *b*) 8, *c*) lietuviškai, *d*) lenkiškai ir lietuviškai, *e*) lenkiškai.

Vertimas

Jo Šventenybei ponui Vilniaus vyskupui
prelato Kurčevskio
Raportas*

Jūsų Šventenybės š.m. sausio [4 d.] nurodymu nr. [28] aš drauge su Švenčionių dekanu Burba ir Lydos dekanu Škopu atlikau tyrimą Asavos, Butrimonių ir Rodūnios mst., kokį šių parapijų gyventojų procentą sudaro lenkų, lietuvių ir vadinamoji baltarusių tautybės, su priesaika apklausdamas kaimų, bajorkaimių ir užusienių gyventojus, – jų parodymai glaustai užrašyti atskiruose protokoluose teikia galimybę apytikriai apskaičiuoti kiekvienos nurodytosios parapijos tautybių procentą. Dėl pagrindinio klausimo apie jų vartojamą kalbą namų ir religiniams reikalams, reikia pripažinti faktą, kad jie visi namie ir bažnyčioje meldžiasi lenkiškai, išskyrus nedaugelį asmenų, kurie pastaruoju metu ėmė mokytis lietuviškai, bet ir jie ligi šiol meldėsi lenkiškai ir supranta lenkiškus pamokslus; kai kurie jų pareiškė, jog jiems geriau suprantami lietuviški.

* *Raporto gavėjo spaudas*: Vilniaus Rom[os] kat[aliku] vyskupijos valdyba, 1907 m. kovo 13 d. *Lapo paraštėje įrašyta*: lietuvių klausimas.

Домашний разговорный язык – простой, литовский и польский. Жители околиц оссовского и радунского прихода, а равно и бутриманского жители имений польского происхождения говорят только по-польски, следовательно по-литовски религиозных поучений не понимают, точно также и крестьяне говорящие простым наречием. Даже и сами литовцы, с небольшим исключением, вообще заявляют, что молятся по-польски и польские проповеди понимают, а наоборот не понимают хорошо проповеди, произносимых настоятелями их, настоятелей наречием жмудским – ксионжковым, если им настоятели не разъясняют местным литовским наречием; немногие понимают новое наречие.

Ввиду вышеизложенного и возникших пререканий и смут в вышеупомянутых приходах по поводу введения там литовских проповедей, я бы находил их там нецелесообразными и неуместными в такой форме и способе, как оне произносятся теперь: во время литургии с упреками по адресу не желающих слушать сих проповедей прихожан польского происхождения и лиц употребляющих в разговорной речи простой язык. Так как польские молитвы, песнопения и проповеди понимают все, то этого достаточно для религиозных целей; для большего же уяснения предмета и истин веры можно было бы назначить литовцам после богослужения в праздничные дни или в будние поучения на литовском языке, без малейшего однако понуждения, а лишь поощряя их пастырскими – отцовскими назиданиями, тем более ни в чем не обижая прихожан не литовцев. Мне кажется, что развитие природного языка – дело школы, а не храма господня – храм Божий обязан объединять, а не раздражать людей; а посему в виду веками установленного употребления польского языка в молитвах, проповедях и песнопениях я бы считал опасными всякие нововведения, преимущественно в нынешнее время, когда смутами спокойных до сих пор приходов католических воспользоваться могут не только иноверцы, но главное безверные и враги нашей св. Церкви. Все вышеизложенное имею честь представить всепокорнейше Вашему Преосвященству в дополнение моего устного доклада, сделанного сейчас после дознания, произведенного в означенных приходах.

Прелат Курчевский.

1906 года марта 12 дня

Namų kalba – paprastoji, lietuvių ir lenkų. Asavos ir Rodūnios parapijų bajorkaimių, taip pat ir Butrimonių dvarų lenkų kilmės gyventojai kalba vien lenkiškai, vadinasi, lietuviškų religinių pamokymų nesupranta, taip pat [nesupranta] ir valstiečiai, kurie kalba paprastąja tarme. Net ir patys lietuviai su nedidele išimtimi apskritai pareiškia, kad meldžiasi lenkiškai ir lenkiškus pamokslus supranta ir, atvirkščiai, – gerai nesupranta jų klebonų sakomų pamokslų žemaitiška-knygine tarme, jeigu klebonai nepaaiškina vietine lietuvių tarme; naująją tarmę supranta nedaugelis.

Dėl to, kas aukščiau išdėstyta, ir dėl kilusių vaidų ir sąmyšių minėtoje parapijose, kai ten buvo įvedami lietuviški pamokslai, aš juos laikyčiau netikslingais ir nepriderančiais tokia forma ir būdu, kaip dabar sakomi, t.y. per mišias, priekaištauja tiems lenkų kilmės parapijiečiams ir paprastąją kalbą vartojantiems asmenims, kurie šių pamokslų klausytis nenori. Kadangi lenkiškas maldas, giesmes ir pamokslus supranta visi, tad šito religiniams tikslams pakanka; gilesniam tikybos dalykui ir tikybos pagrindams būtų galima lietuviams šventadieniais po pamaldų arba šiokiadieniais paskirti lietuviškus pamokymus, tačiau netaikant nė mažiausio raginimo, vien ganytojiškais tėviškais įtikinėjimais, ir tuo būdu nedarant skriaudos parapijiečiams nelietuviams. Man rodos, kad gimtosios kalbos ugdymas mokyklos, o ne Viešpaties šventovės reikalas, – Viešpaties šventovė privalo žmones vienyti, o ne kiršinti, todėl manau, kad keisti įvairiomis naujovėmis per amžius įvestą lenkų kalbos vartojimą maldose, pamoksluose ir giesmėse būtų pavojinga, ypač dabar, kai ligi šiol ramūs parapijiečiai kurstomi maištauti, gali tuo pasinaudoti ne tik kitatikiai, bet ypač laisvamaniai ir mūsų Šv. Bažnyčios priešai.

Visa tai, kas išdėstyta, turiu garbę nuolankiausiai pateikti Jūsų Šventenybei, papildydamas savo žodinių pranešimą, padarytą tuoj pat po to, kai minėtieji parapijiečiai buvo iškvosti.

Prelatas J. Kurčevskis.

1906 m. kovo 12 d.

7. 1907 m. vasario 20 d. Komisijos nario Švenčionių dekanı J. Burbos išvados ir siūlymai dėl Asavos, Butrimonių ir Rodūnios parapijiečių vartojamų kalbų religijos reikalams

Originalas – LVIA, f. 694, ap. 1, b. 2837, l. 14–14 v

Nuorašas – LVIA, f. 604, ap. 1, b. 10204, l. 27

Его Преосвященству виленскому римско-католическому епископу
Натоятеля свенцянского рим.-католического костела
Рапорт*

Согласно предписанию Вашего Преосвященства от 4 января сего года за № 29 принять участие в производстве следствия совместно с прелатом Курчевским по литовскому вопросу в осовском, бутриманском и радуньском приходах, честь имею покорнейше представить мое особое мнение и заключение по сему делу.

По личному моему убеждению во избежание каких либо недоразумений наперед в приходах радуньском и бутриманском следовало бы удовлетворить обе народности наравне как польское, так и литовское, предоставив пользоваться своими языками в известном определенном порядке. В осовском приходе, хотя и есть много говорящих по-литовски, но не изъявляют желания ввести этот язык при богослужении.

При сем имею честь присовокупить, что все недоразумения, произошедшие в названных приходах между настоятелями и прихожанами, произошли от части вследствие нетактичных поступков настоятелей местных и некоторых окрестных приходов.

Свенцянский декан И. Бурба.

20 февраля 1907 г.

г. Свенцяны

8. 1907 m. vasario 23 d. Komisijos nario Lydos dekanı J. Škopo išvados ir siūlymai dėl Asavos, Butrimonių ir Rodūnios parapijiečių vartojamų kalbų religijos reikalams

Originalas: LVIA, f. 694, ap. 1, b. 2837, l. 12–13

Nuorašas: LVIA, f. 604, ap. 1, b. 10204, l. 26

Originalo l. 12 dešinysis pakraštys nutrupėjęs, – tekstas atkurtas iš nuorašo.

Его Преосвященству господину виленскому р.-кат. епархиальному епископу
Лидского декана

* *Raporto gavėjo spaudas*: Виленское рим.-кат. епархиальное управление, 24 февр. 1907. *Rezoliucija*: К делу.

Vertimas

Jo Šventenybei Vilniaus Romos katalikų vyskupui
Švenčionių Romos katalikų bažnyčios klebono
Raportas*

Remdamasis Jūsų Šventenybės š.m. sausio 4 d. nurodymu nr. 29 dalyvauti drauge su prelatu Kurčevskiu tiriant lietuvių klausimą Asavos, Butrimonių ir Rodūnios parapijose, turiu garbę nuolankiausiai pateikti šioje byloje savo atskirą nuomonę ir išvadą.

Mano asmeniniu įsitikinimu, kad ateityje būtų išvengta bet kokių nesusipratimų Rodūnios ir Butrimonių parapijose, reikėtų patenkinti abi tautybes, lygiai lenkus ir taip pat lietuvius, leidus abiem kalbomis naudotis, žinoma, nustatyta tvarka. Asavos parapijoje, nors joje yra daug kalbančių lietuviškai, nebuvo pareikšta noro šią kalbą įvesti pamaldose.

Beje, turiu pridurti, kad visi šiose parapijose kilę nesusipratimai tarp klebonų ir parapijiečių iš dalies įvyko dėl vietos ir kai kurių aplinkinių parapijų klebonų netaktiškumo.

Švenčionių dekanas kun. J. Burba
1907 m. vasario 20 d., Švenčionys

Vertimas

Jo Šventenybei ponui Vilniaus R[omos] katalikų vyskupijos vyskupui
Lydos dekanas

* *Raporto gavėjo spaudas*: Vilniaus Rom. kat. vyskupijos valdyba, 1907 m. vasario 24 d.
Rezoliucija: Į bylą.

Рапорт*

Вследствие предписания Вашего Преосвященства по составлении статистических сведений на месте в оссовском, бутриманском и радунском приходах относительно употребления языков прихожанами, имею честь покорнейше сообщить свое мнение и заключение. Во всех трех приходах все прихожане, как старые, так и молодежь молятся по-польски за исключением лишь нескольких лиц, изучившихся в последнее время молитвы кроме по-польски еще по-литовски, а также все слушают и понимают проповеди на польском языке и сами литовцы всегда даже лучше понимают по-польски, нежели по-литовски, ибо они всякие термины в религиозном отношении на польском языке усвоили и с ними свыклись. Так что один литовец, дающий показания, в простых своих словах это прелестно схарактеризовал говоря: „Когда я слушаю проповедь по-польски, она меня трогает за душу и сердце, а слушая по литовски я понимаю, но ничего не чувствую“. В домашнем обиходе во всех трех приходах прихожане также употребляют польский или простой язык, а литовского очень мало, по большей части со стариками своими родителями: в оссовском приходе почти по-литовски не говорят дома, в бутриманском приходе есть больше немного литовцев, а в радунском относительно довольно большое их число, почти четвертая часть прихожан. Но литовский язык их – это лишь местное наречье – смесь литовского с простым языком, так что они совершенно не понимают своих священников, говорящих им проповеди на чистом литовском языке. Радунский настоятель Бржозовский изучил местное литовское наречие и этим наречием говорит проповеди, то они его понимают, но викарный его**, как и оссовский*** и бутриманский**** настоятели говорят литовским языком, а не местным наречием, то они их совершенно не понимают и добавляют: „Это жмудский язык, мы его ничего не понимаем“. Стало быть литовские проповеди совершенно теряют свою цель; народ не только в познании истин веры и начал нравственности никакой пользы от литовских проповедей не получает, но напротив – в духовном отношении лишь большой вред, ибо стоя и слушая проповеди на непонятном себе языке, в думах их зарождается неудовольствие и

* *Raporto gavėjo spaudas*: Виленское рим.-кат. епархиальное управление, 26 февр. 1907. *Vysk. E. Ropo rezoliucijos*: 1) Возвратить мне. 2) К делу о следствии в приходах бутриманском, оссовском и радунском. *Parašėte įrašas*: Кс. Сташис и Будро.

** *Prierašas virš eilutės kita ranka*: Gudanis.

*** *Prierašas virš eilutės kita ranka*: Staszis.

**** *Prierašas virš eilutės kita ranka*: Budro.

Raportas*

Remdamasis Jūsų Šventenybės nurodymu dėl statistinių duomenų surinkimo pačiose Asavos, Butrimonių ir Rodūnios parapijose apie parapijiečių vartojamas kalbas, turiu garbę nuolankiausiai pranešti savo nuomonę ir išvadą. Visose trijose parapijose visi parapijiečiai – ir senieji, ir jaunimas – meldžiasi lenkiškai, išimtis tik keletas asmenų, kurie maldas pastaruoju metu išmoko, be lenkų kalbos, dar ir lietuvių kalba, taip pat visi klauso ir supranta pamokslus lenkų kalba, ir patys lietuviai net geriau juos supranta lenkiškai nekaip lietuviškai, nes jie įvairius lenkiškus religinius terminus įsiminė ir prie jų priprato. Antai vienas lietuvis, duodamas parodymus, šitai paprastais žodžiais puikiai nusakė, tardamas: „Kai klausausi lenkiško pamokslo, jis jaudina mano sielą ir širdį, o klausydamas lietuviškai – suprantu, bet be jaudulio“. Namie visų trijų parapijų parapijiečiai taip pat vartoja lenkų arba paprastąją kalbą, o lietuvių kalbą – labai mažai, daugiausia kalbėdamiesi su savo senais tėvais: Asavos parapijoje namie lietuviškai beveik nekalbama, Butrimonių parapijoje šiek tiek daugiau lietuvių, o Rodūnios parapijoje santykiškai jų gana daug, beveik ketvirtadalis parapijiečių. Tačiau jų lietuvių kalba tėra tik vietinė tarmė – lietuvių ir paprastosios kalbos mišinys, todėl jie visiškai nesupranta savo dvasininkų, kurie jiems pamokslus sako gryna lietuvių kalba. Rodūnios klebonas kun. Brazauskas išmoko vietinę lietuvių tarmę ir ja sako pamokslus, todėl juos supranta, tačiau jo vikaras**, kaip ir Asavos*** bei Butrimonių**** klebonai [pamokslus] sako lietuvių kalba, ne vietine tarme, tai jų visiškai nesupranta ir sako: „Čia žemaičių kalba, mes jos visiškai nesuprantame“. Tad lietuviški pamokslai tampa visiškai betiksliai; liaudis iš lietuvių pamokslų ne tik neturi jokios naudos tikėjimo tiesoms ir doros pagrindams pažinti, bet atvirkščiai – dvasiniu atžvilgiu daro didelę žalą, nes stovintiems ir nesuprantama kalba klausantiems pamokslų jų sielose kaupiasi nepasitenkinimas ir

* *Raporto gavėjo spaudas*: Vilniaus Romos kat. vyskupijos valdyba, 1907 m. vasario 26 d. *Vysk. E. Ropo rezoliucijos*: 1) Gražinti man. 2) Į Butrimonių, Asavos ir Rodūnios parapijų tyrimo bylą. *Paraštėje įrašas*: Kun. Stašys ir Budra.

** *Prierašas virš eilutės kita ranka*: Gudonis.

*** *Prierašas virš eilutės kita ranka*: Stašys.

**** *Prierašas virš eilutės kita ranka*: Budra.

неуважение к слову Божьему и злоба к священникам, тем более, если священники силой заставляют их слушать литовские непонятные проповеди, затворяя двери костела, чтобы никто не выходил; или же говоря проповедь одну за другою без перерыва, не давая времени другим выдти из костела, а также заставляя принудительно литовцев по-литовски исповедываться, желающих и привыкших по-польски. От чего сами даже почти все литовцы не желают в добавочном богослужении литовского языка, ни даже дома учить детей по-литовски.

Сообразив вышеизложенное с данными статистическими сведениями, по моему мнению, в добавочном богослужении можно лишь допустить следующие изменения: в оссовском костеле только катехизацию для добровольно желающих детей по-литовски в определенные будни дни и по-литовски пока больше ничего, в бутриманском кроме такой-же катехизации оставить только чтение евангелия по-литовски, а в радунском можно добавить еще и проповедь по-литовски, но на местном наречьи и в заранее определенное время по очереди или через неделю, но всегда, чтобы между польскою и литовскою проповедью был промежуток времени, которым прихожане не желающие слушать какого либо языка могли бы свободно воспользоваться и выдти из костела, не мешая ни в богослужении, ни кому либо. Подобный порядок с одинаковою любовью Христа исполняемый для всех прихожан успокоил бы взволнованные умы среди поляков и литовцев и отвратил бы от грозящего раскола не только между ними, но и от Церкви.

Лидский декан ксендз Иосиф Шкоп

№ 130

дня 23 февраля 1907 г.,

г. Лида

Dievo žodžio nepagarba bei pasipiktinimas dvasininkais, ypač jeigu dvasininkai juos verste verčia klausytis nesuprantamų lietuviškų pamokslų, uždaro bažnyčios duris, kad niekas neitų lauk; arba sako vieną pamokslą po kito be pertraukos, neskirdami laiko išeiti kitiems iš bažnyčios, arba verčia lietuvius išpažinties eiti lietuviškai, nors jie norėtų ir yra įpratę lenkiškai. Dėl to net beveik visi lietuviai pridėtinėse pamaldose nenori lietuvių kalbos, anei namie savo vaikus mokyti lietuviškai.

Lyginant tai, kas aukščiau pasakyta, su statistiniais duomenimis, kaip man atrodo, pridėtinėse pamaldose galimi tik šie pakeitimai: Asavos bažnyčioje lietuviškai palikti tik katechizaciją, jei šito laisvu noru pagaidautų vaikai paskirtais šiokiadieniais, ir daugiau kol kas lietuviškai nieko; Butrimonių [bažnyčioje], be šios katechizacijos, palikti tik Evangeliją lietuvių kalba, o Rodūnios [bažnyčioje] dar galima pridėti ir lietuvišką pamokslą, bet vietine tarpe ir iš anksto paskirtu laiku paeiliui arba kas antrą sekmadienį, bet visada, kad tarp lenkiško ir lietuviško pamokslų būtų palikta laiko tiems parapijiečiams, kurie nenori klausytis kurios kalbos, galėtų laisvai pasinaudoti [pertrauka] ir išeiti iš bažnyčios, ne trukdydami nei pamaldoms, nei kitiems. Ši tvarka, su vienoda Kristaus meile taikoma visiems parapijiečiams, nuramintų jų – lenkų ir lietuvių – sujaudintus protus ir apsaugotų ne tik nuo grėsmingo išsiskyrimo tarpusavyje, bet ir nuo atskilimo nuo Bažnyčios.

Lydos dekanas kunigas Juozapas Škopas

Nr. 130,

1907 m. vasario 23 d.,

Lyda

Įteikta 2002 m. liepos mėn.

AN ANALYSIS OF THE LANGUAGES SPOKEN IN THE ASAVAS,
BUTRIMONYS, AND RODŪNIA PARISHES OF THE VILNIUS
DIOCESE IN 1907

Summary

Eight documents in Russian and their translations into Lithuanian are published. They include the directives by Bishop Eduard von Ropp on the establishment of a senior clergy commission to determine the status of the languages spoken in the three mentioned parishes (located 70–80 km. south of Vilnius), greatly affected by national assimilation. The minutes of three meetings of the commission are unique, no other similar documents are known. They contain the individual testimonies of 182 parishioners of Asava and 142 parishioners of Rodūnia given under oath about the language spoken in their families (also indicating the number of household members and their place of residence), in the village community and while praying at home and in the church. The testimonies show that the “common” language (close to the Belarusian language) and the Polish language gradually became stronger and the ways how the previously used Lithuanian language was pushed out. There were even some families in which people of older generation still used Lithuanian while their children and grandchildren preferred Slavic languages. Slavic languages were most popular among the upper social ranks and they gave preference to the Polish and not the “common” language.

The three reports by the members of the commission contain suggestions on the use of Lithuanian and Polish languages in the churches of the three parishes and the order for teaching the catechism to children.